KANGASALA

Kangasalan kunnan
TILINPÄÄTÖS 2017

Kh 26.3.2018
Val 11.6.2018

Sisällys

Kaupunginjohtajan katsaus ... 4
Tasapainoista taloutta, vahvaa vetovoimaa - tulevaisuuteen varautuen ... 4
1 TILINPÄÄTÖSSÄÄNNÖKSET ... 6
2 TOIMINTAKERTOMUS ... 8
2.1. Kunnan hallinto 1.1.- 31.5.2017 ... 8
2.1. Kunnan hallinto 1.6.2017 alkaen ... 10
2.2. Kunnan palvelutoiminnan ja talouden tarkastelu ... 12
2.2.1 Kunnan yleinen kehitys ... 12
2.2.2 Julkisen talouden näkymät ... 18
2.2.3 Kangasalan kunnan talous vuonna 2017 ... 19
2.2.4 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa ... 21
2.2.5 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä ... 22
2.2.6 Kunnan henkilöstö ... 22
2.2.7 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista ... 23
2.2.8 Ympäristötekijät ... 23
2.2.9 Muut ei–taloudelliset asiat ... 24
2.3 Kunnanhallituksen selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä ... 25
2.4 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus ... 28
2.4.1 Tuloslaskelma 2017 ja sen tunnusluvut ... 28
2.4.2 Toiminnallinen tuloslaskelma ja kertaluonteiset erät ... 30
2.4.3 Rahoituslaskelma 2017 ja sen tunnusluvut ... 31
2.4.4 Toiminnallinen rahoituslaskelma ... 33
2.5 Rahoitusasema ja sen muutokset ... 34
2.5.1 Tase ja sen tunnusluvut ... 34
2.6 Kokonaistulot ja menot 2017 ... 37
2.7 Kuntakonsernin toiminta ja talous ... 38
2.7.1 Kuntakonserniin kuuluvat tytäryhteisöt ... 38
2.7.2 Kuntakonsernille asetetut taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet vuodelle 2017 ... 39
2.7.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat ... 55
2.7.4 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä ... 56
2.7.5 Kunnanhallituksen selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä ... 57
2.7.6 Konsernin tuloslaskelma Tp 2017 ja sen tunnusluvut ... 60
2.7.7 Konsernin rahoituslaskelma Tp 2017 ja sen tunnusluvut ... 61
2.7.8 Konsernitase Tp 2017 ja sen tunnusluvut ... 62
2.8. Tilikauden tuloksen käsittely ... 64

3 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN 65
3.1 Käyttötalouden toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen palvelukeskuksittain 65
3.1.1 Strateginen johto 67
3.1.2 Sosiaali- ja terveyskeskus 72
3.1.3 Sivistyskeskus 81
3.1.4 Tekninen keskus 86
3.1.5 Konserniyhtiöille ja yhteistoimintatahoille myönnetyt avustukset vuonna 2017 89
3.1.6 Jäsenmaksut ja yhteistoimintaosuudet v. 2017 90
3.2 Talousarvion tuloslaskelmaosan toteutuminen 91
3.3 Investointien toteutuminen 93
3.4 Talousarvion rahoitusosan toteutumisvertailu 95
4. TILINPÄÄTÖSLASKELMAT 96
4.1 Tuloslaskelma 96
4.2 Rahoituslaskelma 97
4.3 Kangasalan kunnan tase 98
4.4 Konsernin tuloslaskelma 100
4.5 Konsernin rahoituslaskelma 101
4.6 Konsernitase 102
Konsernitase 103
4 LIITETIEDOT 104
5.1 Kunnan liitetiedot 104
5.1.1 Tuloslaskelman liitetiedot 105
5.1.2 Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista 106
5.1.3 Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja tappiot sekä rahoitustuotot ja -kulut 107
5.1.4 Taseen liitetiedot 108
5.1.5 Henkilöstöä koskevat liitetiedot 116
5.1.6 Tiedot kunnan ja sen intressitahoihin kuuluvien välisistä liiketoimista 117
5.2 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot 118
6 ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET 123
6.1 KANGASALAN VESI -liikelaitos 123
7 KANGASALAN KUNNAN TILINPÄÄTÖKSEN 2017 ALLEKIRJOITUKSET 156
8 LUETTELO KÄYTETYISTÄ KIRJANPITOKIRJOISTA JA TOSITELAJEISTA 157

Kaupunginjohtajan katsaus

Tasapainoista taloutta, vahvaa vetovoimaa - tulevaisuuteen varautuen

Arvioidessani vuoden 2017 toteutumista sekä eurojen että toiminnallisten tavoitteiden osalta oli helppo päätyä ratkaisuun, että voin jättää edellisen vuoden tilinpäätöskirjoituksen otsikon ennalleen. Se ei ole aivan itsestään selvää - on nimittäin niin, että talouden tasapaino on vaikea saavuttaa, mutta helppo menettää.

Esitellessäni marraskuussa 2016 kunnanhallituksen vuoden 2017 talousarvioesitystä valtuustolle kerroin talousarvioesityksestä seuraavaa:

- Kunnanhallituksen antamaa meno- ja tulokehyksen laadintaohjetta on noudatettu kaikilla talousarvion valmistelutasoilla
- Talousarviotavoitteet toteuttavat kuntastrategiaa
- Varaudumme tulevaan maakuntauudistuksen mukanaan tuomaan vähintään 3 miljoonan euron sopeutustarpeeseen maltillisella menokasvulla
- Lisäksi varaudumme Lamminrahkan alueen etupainoisiin investointeihin investoimalla maltillisesti, poistoja alentaen
- Henkilöstömäärän vähentäminen jatkuu valtuuston tekemän päätöksen mukaisesti
- Velkaantumiskehitys hidastuu, tuloveroa ei koroteta
- Kunnanhallituksen talousarvioehdotus on ylijäämäinen ja tasapainossa 2017-2019

Kun nyt katson asioita tämän tilinpäätöksen yhteydessä, voin todeta, että asetetut tavoitteet on hyvin saavutettu. Kangasalan kunta on onnistunut viime vuosien aikana sekä tasapainottamaan talouden useiden alijäämäisten vuosien jälkeen että pitämään kiinni talouden tasapainosta. Pidän tätä vuoden 2017 tilinpäätöstä erittäin hyvänä osoituksena sekä vahvasta, vastuullisesta päätöksenteosta että tehokkaasta operatiivisesta toiminnasta kaikkien kunnan eri palvelukeskusten osalta.

Pidän terveen kuntatalouden peruspilareina muutamaa hyvin yksikertaista asiaa: tilinpäätöksen on oltava jatkuvasti plussalla, vuosikate on pidettävä riittävänä poistojen kattamiseksi ja investointien omarahoitusprosentin on oltava vähintään 70 % lisävelkaantumisen estämiseksi. Kun katson näiden kriteerien pohjalta vuotta 2017, on todettava että Kangasalan talous on pitävällä pohjalla.

Kun lisäksi otetaan huomioon, että koko konsernin osalta tulos on hyvä ja että kunnan omistamat osakeyhtiöt menestyivät vuonna 2017 hyvin, voi koko konsernin tilanteeseen olla tyytyväinen.

Esitän kaupunginhallitukselle ja edelleen valtuustolle, että tilinpäätöksen ylijäämästä 8 miljoonan euron osalta tehdään tilinpäätöksen yhteydessä investointivaraus. Se mahdollistaa ylijäämän jaksottamisen talousarviossa tulevina talousarviovuosina, lisäten kokonaisinvestointikykyämme ja

mahdollistaen samalla talouden tasapainossa pitämisen. Samalla kasvavan kaupungin luonnollisesti aiheuttama investointipaine kaupungin käyttötalouteen pienenee tulevina vuosina.

Koska Kangasalan kunta saavutti vuodelle 2017 asetetut toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet erinomaisesti ja koko kunnan henkilökunta on tehnyt erinomaista työtä tavoitteiden saavuttamiseksi, kiitän kaupungin henkilökuntaa hyvästä työstä ja esitän edelleen kaupunginhallitukselle, että henkilökunta huomioidaan ottamalla käyttöön vuodelle 2018 henkilökunnan pitkäaikaisten toiveiden mukaisesti 100 euron arvoinen kulttuuri- ja liikuntaetu.

Kiitän kaikkia luottamushenkilöitä yhteistyöstä kuluneen vuoden ja valtuustokauden aikana. Hyvän yhteistyön ja päätöksentekokyvyn ansiosta kaupungin talous on saatu vakaalle, tasapainoiselle pohjalle.

Kangasalla on vahva ja myönteinen kehitysvire päällä, jatketaan hyvässä yhteistyössä vetovoimaisen ja elinvoimaisen Kangasalan kaupungin kehittämistä.

Oskari Auvinen
kaupunginjohtaja

1 TILINPÄÄTÖSSÄÄNNÖKSET

Lainsäädäntö

Kunnan tilinpäätöksestä, konsernitilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta sekä tytäryhteisön tiedonantovelvollisuudesta säädetään kuntalaissa seuraavaa:

113 § Tilinpäätös

Kunnan tilikausi on kalenterivuosi. Kunnanhallituksen on laadittava tilikaudelta tilinpäätös tilikautta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä ja annettava se tilintarkastajien tarkastettavaksi. Tilintarkastajien on tarkastettava tilinpäätös toukokuun loppuun mennessä. Kunnanhallituksen on saatettava tilinpäätös tilintarkastuksen jälkeen valtuuston käsiteltäväksi. Valtuuston on käsiteltävä tilinpäätös kesäkuun loppuun mennessä.

Tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja niiden liitteenä olevat tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus.

Tilinpäätöksen tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot kunnan tuloksesta, taloudellisesta asemasta, rahoituksesta sekä toiminnasta. Tätä varten tarpeelliset lisätiedot on ilmoitettava liitetiedoissa.

Tilinpäätöksen allekirjoittavat kunnanhallituksen jäsenet sekä kunnanjohtaja tai pormestari.

114 § Konsernitilinpäätös

Kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Konsernitilinpäätös tulee laatia samalta päivältä kuin kunnan tilinpäätös.

Konsernitilinpäätös laaditaan konserniyhteisöjen taseiden ja tuloslaskelmien sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätökseen sisällytetään lisäksi konsernin rahoituslaskelma, jossa annetaan selvitys kuntakonsernin varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana.

Kuntayhtymän tilinpäätös yhdistellään jäsenkunnan konsernitilinpäätökseen. Kunnan, jolla ei ole tytäryhteisöjä, mutta joka on jäsen kuntayhtymässä tai liikelaitoskuntayhtymässä, tulee sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätöstä vastaavat tiedot.

115 § Toimintakertomus

Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta kunnassa ja kuntakonsernissa. Toimintakertomuksessa on myös annettava tietoja sellaisista kunnan ja kuntakonsernin talouteen liittyvistä olennaisista asioista, jotka eivät käy ilmi kunnan tai kuntakonsernin taseesta, tuloslaskelmasta tai rahoituslaskelmasta. Tällaisia asioita ovat ainakin arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä sekä tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä.

Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyydestä talouden tasapainottamiseksi.

Kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä.

116 § Tytäryhteisön ja kuntayhtymän tiedonantovelvollisuus

Kunnan tytäryhteisön ja kuntayhtymän on annettava kunnanhallitukselle kuntakonsernin taloudellisen aseman arvioimiseen ja sen toiminnan tuloksen laskemiseen tarvittavat tiedot.

Kangasalan kunnan vuoden 2017 tilinpäätös

Tilinpäätös on laadittu edellä mainittujen kuntalain säännösten sekä kirjanpitolautakunnan kuntajaoston ja Kuntaliiton antamien ohjeiden ja suositusten mukaisesti.

Tilinpäätösaineisto on toimitettu oheismateriaalina kaupunginhallituksen kokouspiirille ja johtoryhmän jäsenille.

2 TOIMINTAKERTOMUS

2.1. Kunnan hallinto 1.1.- 31.5.2017

Valtuusto (puoluekanta sulkeissa)
Kangasalan kunnan ylin päättävä toimielin on valtuusto. Valtuusto ohjaa päätöksillään koko kunnan kehittämistä.
Valtuutettujen lukumäärä on 51.

Valtuuston puheenjohtajana toimi ajalla 1.1.- 31.5.2017 Raimo Kouhia (SDP), ensimmäisenä varapuheenjohtajana Mika Ollila (Kok.) ja toisena varapuheenjohtajana Tuomas Bährend (KD).

Valtuutetut
Aarnio, Anja (SDP)
Aarnio, Aira (SDP)
Abdali, Alireza (Kok.)
Alanko, Pertti (Kok.)
Alenius, Henry (PS)
Arra, Simo (Kesk.)
Bährend, Tuomas (KD.) II vpj.
Haavisto, Jussi (Kok.)
Hagqvist, Jari (Kd.)
Hannuksela, Virpi (Vihr.)
Hanweg, Harri (PS.)
Heinonen, Hanna (Kok.)
Heinonen, Tuula (SDP)
Holma, Hanna (Kesk.)
Jussila, Jorma (KD)
Jussila, Mauri (Kok.)
Kaarne, Isto (SDP)
Karppila, Hannu (Kesk.)
Kekki, Harri (KD)
Keskinen, Timo (KD)
Kettula, Akseli (Kok.)
Kinnari, Miia (Kok., 9.3.alk. PS)
Kouhia, Raimo (SDP) pj.
Kulmala, Teija (Kok.)
Lahikainen, Stiina (Vihr.)
Lahti, Pekka (SDP)
Laine, Hanna (SDP)
Lehtinen, Timo J. (SDP)
Lehto, Heidi (SDP)
Leino, Jari (PS.)
Linna, Tero (Kesk.)
Lyytinen, Heikki (Kok.)
Lähde, Tony (Vihr.)
Mansikka-aho, Juha (KD)
Markkinen, Jari (SDP)
Marttala, Arja (Kesk.)
Meurman, Mikko (Kok.)
Mäkelä, Heikki (Kesk.)
Mäkinen, Wellu (PS.)
Mäntylä, Jorma (Vas.)
Ollila, Mika (Kok.) I vpj.
Perttula, Tapio (Kok.)
Rönö, Tommi (SDP)
Schukoff, Jorma (SDP)
Syrjäläinen, Harri (Kok.)
Talli, Seppo (Vas.)
Thomassen, Anne-Mari (SDP)
Tulenheimo, Tapio (Kok.)
Törhönen, Marko (PS.)
Uskalinmäki, Sari (Kok.)
Villgren, Timo (SDP)

Valtuuston paikkajakauma 31.5.2017:
Kansallinen Kokoomus r.p. (15 valtuutettua)
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p. (14 valt.)
Suomen Keskusta r.p. (6 valt.)
Suomen Kristillisdemokraatit r.p. (6 valt.)
Perussuomalaiset r.p. (5 valt.)
Vihreä liitto r.p. (3 valt.)
Vasemmistoliitto r.p. (2 valt.)

Kunnanhallitus

Valtuuston valitsema 11-jäseninen kunnanhallitus vastaa kunnan yleisestä johtamisesta ja kehittämisestä valtuuston hyväksymien tavoitteiden, suunnitelmien ja päätösten mukaisesti.

Puheenjohtaja

Heikki Lyytinen (Kok.)

Varapuheenjohtaja

Hanna Laine (SDP)

Jäsen

Hanweg, Harri (PS)
Holma, Hanna (Kesk.)
Hölli, Minna (KD)
Kinnari, Miia (Kok.,9.3. alk. PS)
Koljonen, Kari (SDP)
Kulmala,Teija (Kok.)
Laine, Hanna (SDP), vpj.
Lehtinen, Timo J. (SDP)
Lyytinen Heikki (Kok.), pj.
Mäkelä, Heikki (Kesk.)
Syrjäläinen, Harri (Kok.)

Varajäsen

Leino, Jari (PS)
Marttala, Arja (Kesk.)
Huhta-aho, Johanna (KD)
Meurman, Mikko (Kok.)
Lehmus, Markku (SDP)
Alanko, Pertti (Kok.)
Aarnio, Aira (SDP)
Lehtonen, Mikko (SDP)
Kinnari, Sari (Kok.)
Arra, Simo (Kesk.)
Hackspik-Tuomisto, Merja (Kok.)

2.1. Kunnan hallinto 1.6.2017 alkaen

Valtuusto (puoluekanta sulkeissa)
Kangasalan kunnan ylin päättävä toimielin on valtuusto. Valtuusto ohjaa päätöksillään koko kunnan kehittämistä.
Valtuutettujen lukumäärä on 51.

Valtuuston puheenjohtaja Hanna Laine (SDP), ensimmäisenä varapuheenjohtajana Mika Ollila (Kok.) ja toisena varapuheenjohtajana Jari Leino (PS).

Valtuutetut

Aarnio Anja (SDP)
Abdali Alireza (Kok.)
Alanko Pertti (Kok.)
Arra Simo (Kesk.)
Aukee Ranja (Vas.)
Bährend Tuomas (Kok.)
Eerola Sakari (Kesk.)
Eskola Eija (Vihr.)
Haaparanta Jari (SDP)
Haavisto Jussi (Kok.)
Hackspik-Tuomisto Merja (Kok.)
Hagqvistgg Jari (KD) 21.8.2017 alkaen
Hannuksela Virpi (Vihr.)
Hanweg Harri (PS.)
Isokallio Sina (Vihr.)
Jokilampi Jussi (Ps)
Jussila Jorma (KD)
Jussila Mauri (Kok.)
Järvenpää Marko (SDP)
Karppila Hannu (Kesk.)
Keskinen Timo (KD)
Kinnari Miia (PS)
Koljonen Kari (SDP)
Koto Sonja (Vihr.)
Kouhia Raimo (SDP)
Kulmala Teija (Kok.)
Kuusjärvi Topi (KD)
Lahikainen Stiina (Vihr.)
Lahti Pekka (SDP)
Laine Hanna (SDP) pj.
Lehtonen Mikko (SDP)
Leino Jari (PS.) II vpj.
Linna Tero (Kesk.)
Lyytinen Heikki (Kok.)
Lähde Tony (Vihr.)
Mansikka-aho Juha (KD)
Markkinen Jari (SDP)
Meurman Mikko (Kok.)
Mäkelä Heikki (Kesk.)
Mäkinen Wellu (PS.)
Mäntylä Jorma (Vas.)
Nieminen Asko (KD) er. 21.8.2017
Nikkinen Iikka (Vas.) 21.8.2017 alk.
Ollila Mika (Kok.) I vpj.
Orell Mari (Vihr.)
Rönö Tommi (SDP)
Schukoff Jorma (SDP)
Talli Seppo (Vas.) er. 21.8.2017
Thomassen Anne-Mari (SDP)
Törhönen Marko (PS.)
Uotila Riku-Sippo (Kok.)
Uotila-Välimäki Soili (Kok.)
Vahvelainen Saana (Kok.)

Valtuuston paikkajakauma 31.12.2017:

Kansallinen Kokoomus r.p. (13 valtuutettua)
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p. (12 valt.)
Vihreä liitto r.p. (7 valt.)
Perussuomalaiset r.p. (6 valt.)
Suomen Keskusta r.p. (5 valt.)
Suomen Kristillisdemokraatit r.p. (5 valt.)
Vasemmistoliitto r.p. (3 valt.)

Kunnanhallitus

Valtuuston valitsema 9-jäseninen kunnanhallitus vastaa kunnan yleisestä johtamisesta ja kehittämisestä valtuuston hyväksymien tavoitteiden, suunnitelmien ja päätösten mukaisesti.

Puheenjohtaja

Heikki Lyytinen (Kok.)

Varapuheenjohtaja

Raimo Kouhia (SDP)

Jäsen

Hackspik-Tuomisto Merja (Kok.)
Jussila Jorma (KD)
Kouhia Raimo (SDP), vpj.
Kulmala Teija (Kok.)
Lahikainen Stiina (Vihr.)
Linna Tero (Kesk.)
Lyytinen Heikki (Kok.), pj.
Thomassen Anne-Mari (SDP)
Törhönen Marko (PS)

Varajäsen

Meurman Mikko (Kok.)
Keskinen Timo (KD)
Lehtonen Mikko (SDP)
Vahvelainen Saana (Kok.)
Eskola Eija (Vihr.)
Mäkelä Heikki (Kesk.)
Bährend Tuomas (Kok.)
Aarnio Anja (SDP)
Kinnari Miia (PS)

2.2. Kunnan palvelutoiminnan ja talouden tarkastelu

2.2.1 Kunnan yleinen kehitys

Väestö

Kangasalan kunta sijaitsee Pirkanmaan maakunnassa, jossa oli 31.12.2017 22 kuntaa, joista 11 on kaupunkia.

31.12.2017 Pirkanmaan väkiluku oli 512 081 henkeä. Vuonna 2016 väestöä oli 509 356.

31.12.2017 kangasalalaisia oli 31 437 henkilöä, miehiä 15 615 ja naisia 15 822. Väestönlisäys oli 247 henkilöä, muutosprosentin ollessa 0,8 prosenttia. Vuonna 2016 kangasalalaisia oli 31 190. Väestönlisäys vuonna 2016 oli 583 henkilöä, muutosprosentin ollessa 1,9 prosenttia.

Kangasala	2016
Elävänä syntyneet	365
Kuolleet	223
Luonnollinen väestönlisäys	142
Kuntien välinen tulomuutto	2 042
Kuntien välinen lähtömuutto	1 647
Kuntien välinen nettomuutto	395
Kunnan sisäinen muutto	2 191
Maahanmuutto	94
Maastamuutto	48
Nettomaahanmuutto	46
Väestönlisäys	583
Väkiluku	31 190

(Lähde:Tilastokeskus julkaisee vuoden 2017 Muuttoliike –tilaston 08/2018)

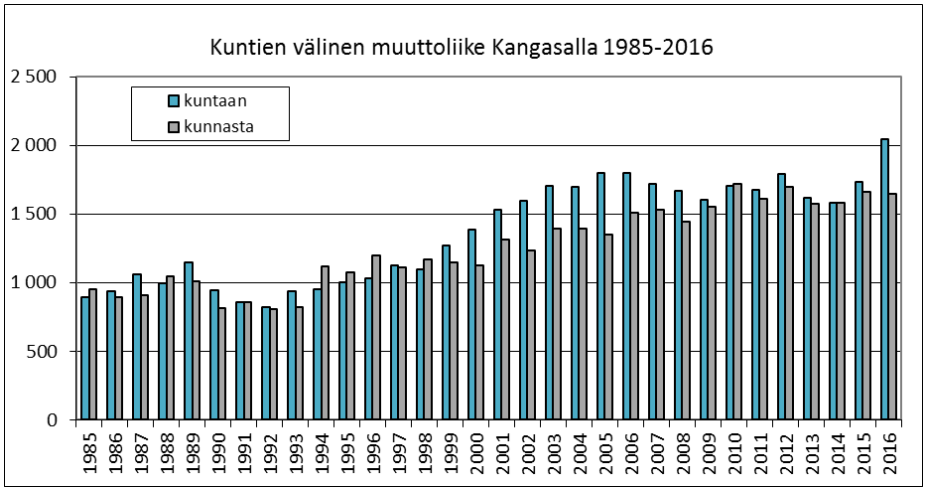

(Lähde: Tilastokeskus)

Väestö osa-alueittain

Osa-alue	31.12.2017	31.12.2016	%-osuus 31.12.2017	Muutos -%
Vatiala	5 268	5 140	16,8	2,5
Suorama	6 511	6 399	20,7	1,8
Kirkonkylä	9 765	9 670	31,1	1,0
Itä-osa	1 678	1 695	5,3	-1,0
Pohjois-osa	4 014	4 000	12,8	0,4
Etelä-osa	**781**	803	2,5	-2,7
Sahalahti	2 260	2 282	7,2	-1,0
Kuhmalahti	951	982	3,0	-3,2
Muu	209	219	0,7	-4,6
Kangasala	**31 437**	**31 190**	**100,0**	

Lähde: Tilastokeskus

Väestön 5-vuotisjakauma 2017 ja 2016

31.12.	Yhteensä		Miehet		Naiset	
Ikäluokat	2016	2017	2016	2017	2016	2017
- 4	1 930	1 862	1 009	968	921	894
5 - 9	2 216	2 197	1 094	1 085	1 122	1 112
10 - 14	2 154	2 218	1 104	1 114	1 050	1 104
15 - 19	1 776	1 811	898	954	878	857
20 - 24	1 234	1 216	703	655	531	561
25 - 29	1 318	1 401	684	739	634	662
30 - 34	1 848	1 778	916	908	932	870
35 - 39	2 079	2 113	1 014	1 023	1 065	1 090
40 - 44	2 330	2 331	1 155	1 154	1 175	1 177
45 - 49	2 269	2 258	1 169	1 159	1 100	1 099
50 - 54	2 172	2 227	1 115	1 137	1 057	1 090
55 - 59	1 970	2 002	1 011	1 027	959	975
60 - 64	1 954	1 900	981	925	973	975
65 - 69	1 920	1 945	918	947	1 002	998
70 - 74	1 488	1 620	666	751	822	869
75 - 79	1 162	1 161	541	536	621	625
80 - 84	724	758	299	316	425	442
85 - 89	449	442	172	172	277	270
90 - 94	166	167	42	39	124	128
95 -	31	30	10	6	21	24
yhteensä	**31 190**	**31 437**	**15 501**	**15 615**	**15 689**	**15 822**

Väestön ikärakenne 31.12.2017

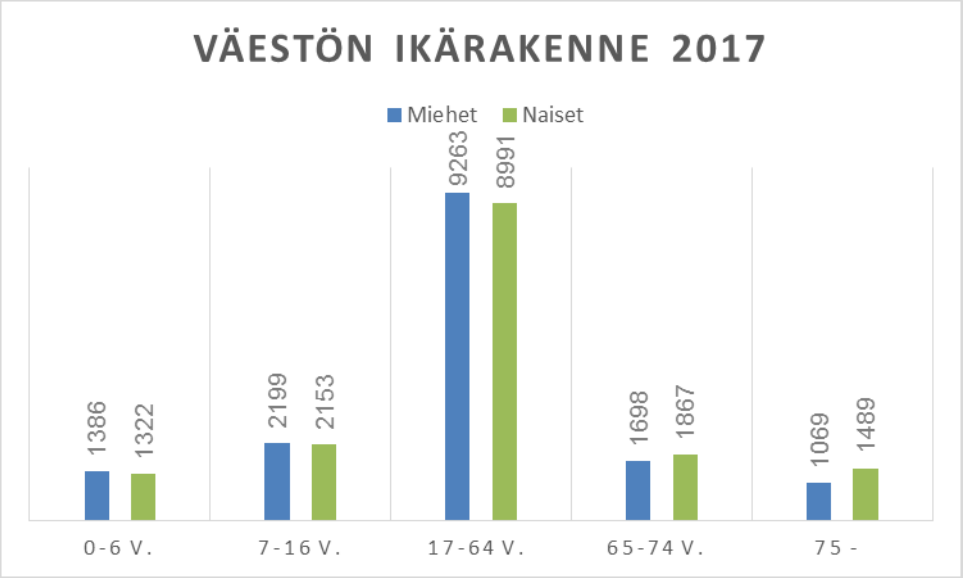

Lähde: Tilastokeskus

Väestön pääasiallinen toiminta

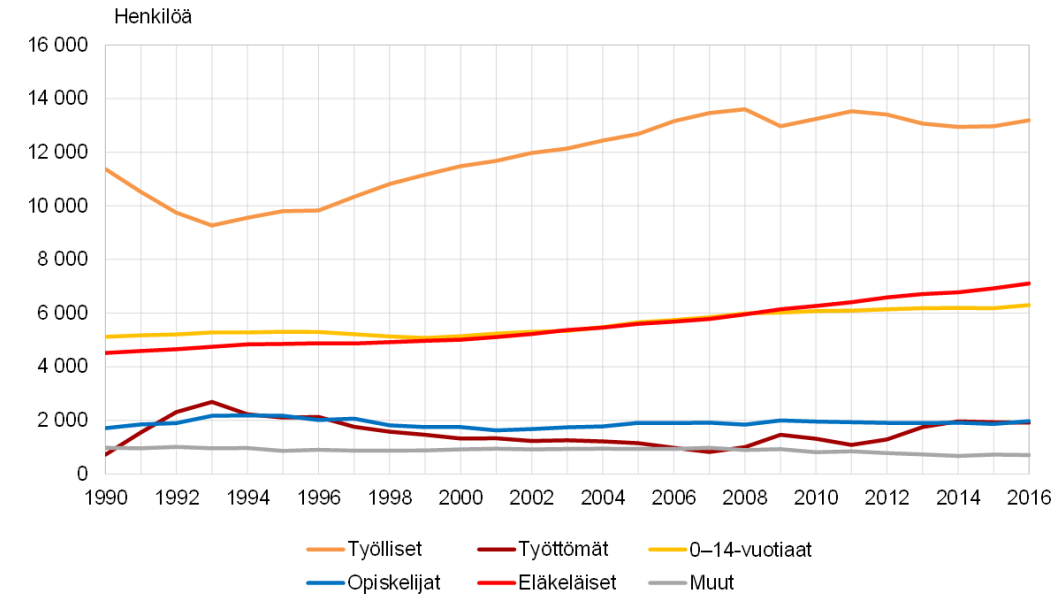

(Lähde: Tilastokeskus))

Asuntotuotanto

Kangasalan asuntotuotanto jatkui tavoitteiden mukaisena. Seudullisesti Kangasalla valmistui selvästi eniten asuntoja. Pientalojen osuus asuntotuotannosta oli edellisvuotta suurempi.

Valmistuneet asunnot Kangasalla talotyypin mukaan 2006 - 2017

(kuntaliitos 1.1.2005 Sahalahti ja 1.1.2011 Kuhmalahti)

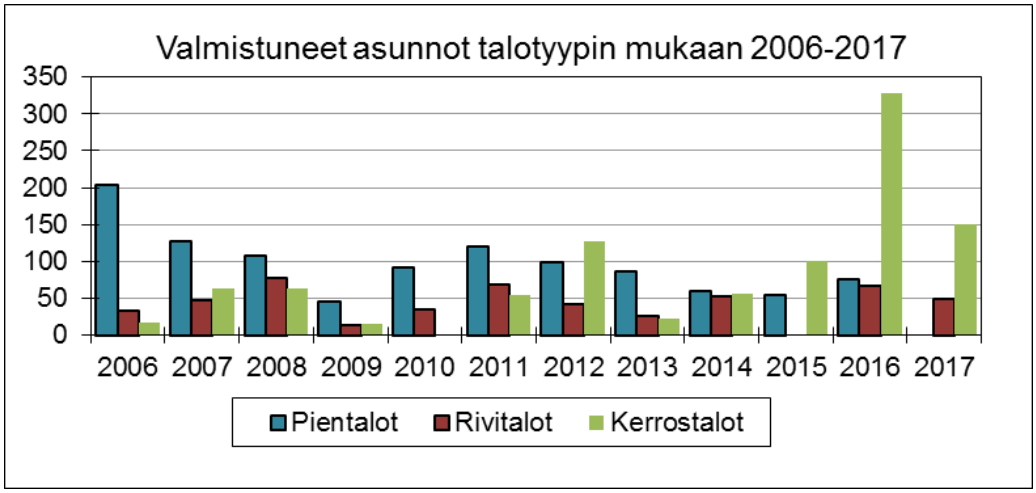

(Lähde: Tilastokeskus)

Työ

Kangasalla oli vuoden 2017 lopussa työpaikkoja 186.
Vuonna 2017 keskimääräinen työttömyysprosentti oli 10,0 (vuonna 2016 keskiarvo oli 12,8 %).
Pirkanmaan keskiarvo oli 12,3 prosenttia (vuonna 2016 ka 15,4 %).

Kangasalla työttömyyden vuositason väheneminen kasvoi. Työttömiä 12/2017 oli 9,6 % (12/2016 13,1 %), pitkäaikaistyöttömien määrä 12/2017 405 työtöntä (12/2016 722 työtöntä) vähenemä -34,9 %. Nuorisotyöttömyys aleni 2017 12/ 2017 158 työtöntä (12/2016 275 työtöntä) alenema - 42,5 %.

Työttömyyden kehitys 2001 – 2017

Työttömien määrän kehitys ja pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä Kangasalla 2001-2017

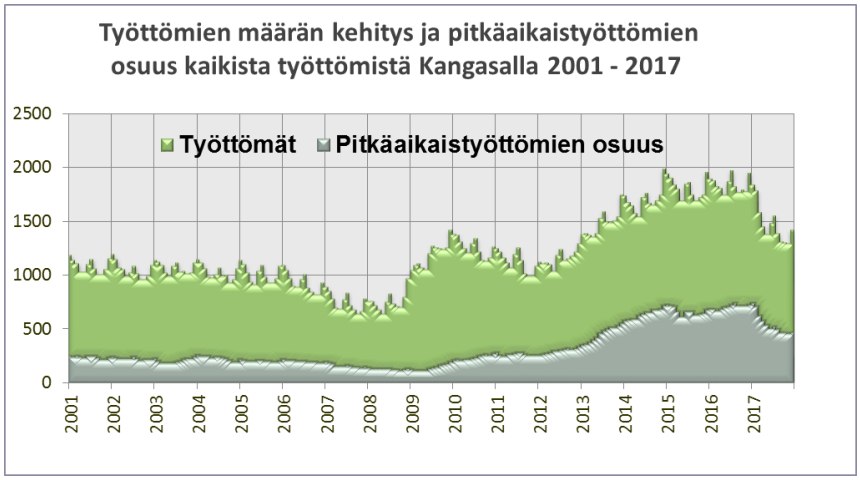

Työttömyysasteen kehitys Kangasalla ja Pirkanmaalla vuosina 2001-2017

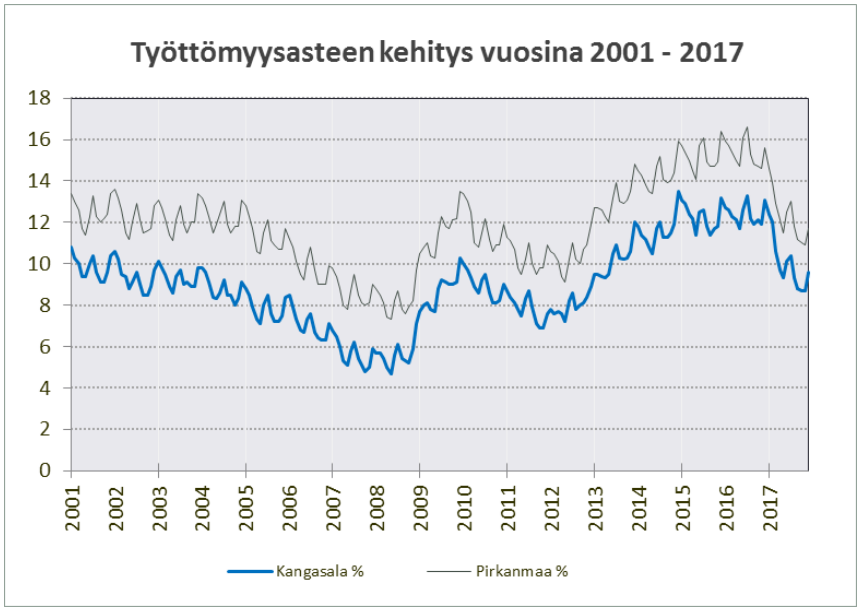

Lähde: Pirkanmaan Ely-keskus

Työllistämistoimet

Kangasala kunta on mukana seudullisessa työllisyyskokeilussa, joka alkoi 1.8.2017. Kohderyhmänä kokeilussa on ne työttömät, jotka saavat Kelan maksamaa peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Kokeilussa kunnalle tuli kohderyhmän työttömien palveluiden kokonaisvaltainen hoitaminen.

Kuntakokeilun lisäksi kunta järjesti työllisyystilanteen parantamiseksi erilaisia työllistämistoimia nuorille ja pitkäaikaistyöttömille, joita ovat kuntouttava työtoiminta, työkokeilut ja palkkatuettutyö. Kuntouttavana työtoimintana järjestettiin myös ryhmätoimintaa, joiden tarkoituksena oli kehittää työttömien työnhakuvalmiuksia. Vuonna 2017 työllistämistoimenpiteissä oli 589 henkilöä.

Vuonna 2017 Kangasalan kunnalla palkkatuetussa työssä oli 48 henkilöä ja työkokeilussa 48 henkilöä sekä kuntouttavassa kuntouttavan työtoiminnan sopimuksia tehtiin 521.

Työllisyys

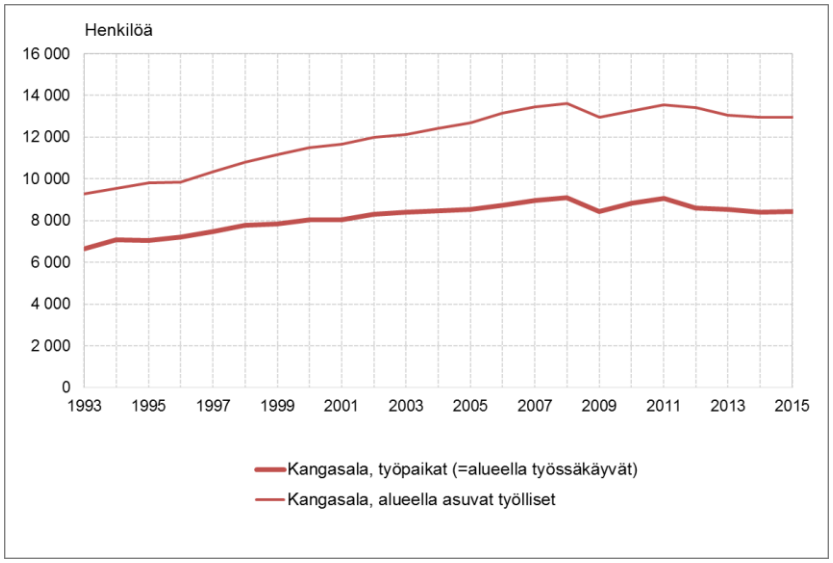

(Tilastokeskus, 27.9.2017)

Tampereen ympäristökunnat, työpaikat ja alueella asuvat työliset vuosina 2000 -2015

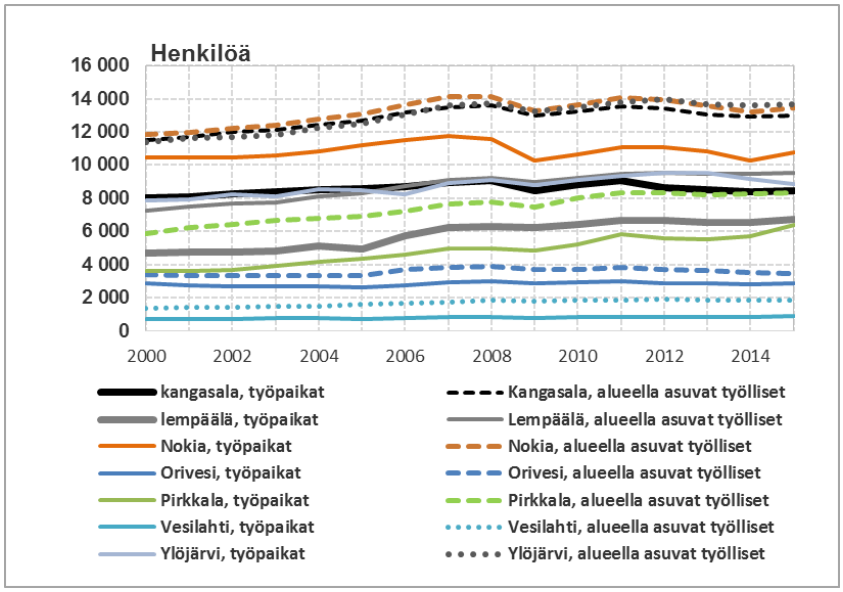

2.2.2 Julkisen talouden näkymät

Suomen talouden pitkään jatkunut taantuma taittui vuoden 2017 aikana. Vuoden 2017 Suomen BKT:n arvioidaan kasvavan 3,1 %, kun vuoden takainen ennuste oli n. 1,0 %. Vauhdikkaan vuoden jälkeen Suomen talouden kasvu hidastuu kahden prosentin tuntumaan ennustejaksolla. Lähivuosina taloutta tukevat sekä ulkomaankauppa että kotimainen kysyntä.

Julkisyhteisöjen alijäämä on pienentynyt vuosikymmenen puolivälistä lähtien. Ensin alijäämää kohensivat pääasiallisesti sopeutustoimet ja myöhemmin myös talouskasvun käynnistyminen. Kehitys jatkuu samankaltaisena lähivuodet, mutta alijäämän supistuminen on hyvin verkkaista. Julkinen talous on edelleen vuosikymmenen loppupuolella alijäämäinen.

Suotuisa suhdannetilanne ei yksistään poista julkisen talouden rakenteellisia ongelmia. Väestön ikärakenteen muutos ja suurten ikäluokkien jääminen eläkkeelle on alkanut 2010-luvulla kasvattaa erityisesti eläkemenoja. Eläkemenojen kasvu supistaa työeläkelaitosten ylijäämää. Ensi vuosikymmenillä suurin menojen kasvupaine kohdistuu hoito- ja hoivamenoihin.

Julkinen velka suhteessa BKT:hen kääntyi laskuun vuonna 2016. Velkasuhde alenee vuoteen 2019 mennessä vajaaseen 60 prosenttiin. Nimellisesti velka kasvaa kuitenkin edelleen kohoten vuosikymmenen loppupuolella vajaaseen 144 mrd. euroon. Velka on 2020-luvulle tultaessa niin korkealla tasolla, että julkisen talouden liikkumatila on aiempaa pienempi mahdollisen uuden taantuman tullen.

Paikallishallinnon rahoitusaseman viime vuosien vahvistuminen jatkui vuonna 2017. Paikallishallinnon kulutusmenoja ovat supistaneet kilpailukykysopimuksen toimenpiteet, kuntatyönantajan eläkemaksujen alentuminen sekä hallituksen linjaamat sopeutustoimet. Lisäksi kunnat ja kuntayhtymät ovat jatkaneet toimintansa tehostamista ja taloutensa sopeuttamista hilliten menojen kasvua. Paikallishallinnon tuloja kasvattaa verotulojen piristyminen. Etenkin yhteisöverojen tuotto on osoittautumassa poikkeuksellisen hyväksi vuonna 2017.

Kuntien ja kuntayhtymien omat sopeutustoimet ovat viime vuosina painottuneet menojen kasvua hillitseviin toimiin. Kunnallisveron korotukset ovat olleet hyvin maltillisia. Vuonna 2018 keskimääräinen kunnallisveroprosentti jopa laskee 0,04 prosenttiyksiköllä 19,86 prosenttiin. Lasku johtuu pitkälti Helsingin veronalennuksesta. Lisäksi kiinteistöverojen tuotot ovat jäämässä aiemmin arvioitua pienemmiksi, sillä hallitus perui kiinteistöveron alarajoihin suunnittelemansa korotukset. Vuoden 2017 yhteisöveron poikkeuksellisen hyvän kasvun taustalla on kertaluonteisia tekijöitä, joiden vaikutus ei ulotu tuleville vuosille. Siksi yhteisöveron tuotto laskee vuonna 2018.

Kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2017 tilinpäätösarviot osoittavat kuntatalouden vahvistuneen viime vuonna, mutta ennakko-odotukset eivät kuitenkaan täysin toteutuneet. Vuoden 2017 tilikauden tulos parani tilinpäätöstietojen mukaan noin 200 miljoonaa euroa, mutta jäi kuitenkin 500 miljoonaa euroa pienemmäksi kuin viime syksyn kuntatalousohjelmassa arvioitiin. Myös odotukset koko kuntasektorin lainakannan pienentymisestä jäivät haaveeksi.

Kuntasektorin toimintakulut laskivat viime vuonna keskimäärin 1,0 prosenttiyksikköä muun muassa kilpailukykysopimukseen liittyvien toimien, perustoimeentulotuen Kela-siirron ja kuntien omien säästötoimien vuoksi.

Kuntien verotulot 2017 kasvoivat koko maan tasolla yhteensä 2,0 prosenttia, eli 450 miljoonaa euroa. Samanaikaisesti valtionosuudet kuitenkin laskivat 3,3 prosenttia eli 300 miljoonaa euroa. Tilikauden tulos oli negatiivinen 60 kunnassa, joista kaikki olivat alle 100 000 asukkaan kuntia.

Kuntatalouden rahoituksellista tasapainoa kuvaava toiminnan ja investointien rahavirta nousi positiiviksi 250 miljoonaan euroon.

Kuntien velkaantuminen jatkui ja lainakanta on 18,3 miljardia euroa.

Työllisyyden kasvun jatkumiselle vuodelle 2018 on hyvät edellytykset. Avoimien työpaikkojen määrä on hyvin korkealla tasolla ja bruttokansantuotteen kohtuullisen nopeana jatkuva kasvu ennustejaksolla ylläpitää työvoiman kysyntää. Työllisyyden kasvu nopeutuu yhteen prosenttiin vuonna 2018.

Kuntien talousarviokyselyn mukaan verotulot ja valtionosuudet eivät juurikaan kasva vuonna 2018 samalla kun toimintakulut kasvavat noin miljardi euroa. Vuosi 2019 näyttäytyy kuntien arvioinnissa yhtä vaikeana.

2.2.3 Kangasalan kunnan talous vuonna 2017

Valtuuston hyväksymä vuoden 2017 talousarvio oli 0,3 milj. euroa ylijäämäinen. Tilikauden aikana talousarvion investointiosaan myönnettiin 1,1 milj. euron lisämääräraha maanhankintaan joka katettiin lisäämällä kunnallisveron tuottoarviota 1,1 milj. eurolla.

Koko kunnan tasolla tarkasteltuna palvelukeskukset noudattivat valtuuston hyväksymää talousarviota hyvin. Osa palvelukeskuksista pystyi talousarviota huomattavasti parempaan tulokseen.

Talousarvion käyttötalousosassa **toimintatuotot** toteutuivat hieman ennakoitua paremmin. Toimintatuottoja kertyi 43,5 milj. euroa eli 0,8 milj. euroa ja 1,8 prosenttia talousarviota paremmin. Myyntituloja kertyi 0,4 milj. euroa ennakoitua enemmän ollen yhteensä 25,8 milj. euroa. Maksutuotot alittuivat 0,6 milj. euroa ollen 11,7. Tuet ja avustukset olivat 1,6 milj. euroa.

Toimintakulut toteutuivat myös ennakoitua paremmin. Toimintakulut olivat yhteensä 187,4 milj. euroa ja toteutuivat 0,4 milj. euroa talousarviossa ennakoitua paremmin. Merkittävin toimintakulujen säästö tapahtui henkilöstökuluissa, jotka alittuivat 3,3 milj. euroa hyväksyttyyn talousarvioon nähden. Alituksesta 1,0 milj. euroa kohdistui palkkamäärärahoihin. Merkittävin syy palkkamäärärahojen alitukseen oli sosiaali- ja terveyskeskuksessa, vanhuspalvelujen vakanssien kokonaismäärä väheni 19 henkilöllä. Myös psykiatrian poliklinikalle ei saatu täytettyä vapaana olevia lääkärin virkoja, 5 vakanssia oli täyttämättä 6 kuukautta vuoden 2017 aikana. Avopalveluissa oli täyttämättä ylilääkärin virka noin puolen vuoden ajan. Näiden lisäksi oli muita täyttämättömiä vakansseja toimintavuoden aikana. Myös teknisen keskuksen rakentamisen palvelualueella rakennusvalvonnassa oli useita vapautuneita vakanssia, joita ei onnistuttu heti täyttämään. Henkilösivukulut alittuivat 2,1 milj. euroa. Menojen alitus aiheutui osaksi ennakoitua pienemmistä palkkakuluista sekä alennetuista kansaneläke- ja sairasvakuutusmaksujen työnantajan osuudesta (v. 2017 1,08 % ja v. 2016 2,12 %) ja työttömyysvakuutuksen työnantaja osuuden laskusta (v. 2017 3,23 % ja v. 2016 3,82 %).

Avustukset alittuivat 0,8 milj. euroa. Palvelujen ostot ylittyivät 2,4 milj. euroa. Palvelujen ostot ylittyivät 1,5 milj. euroa sosiaali- ja terveyskeskuksessa lasten sijoitusten seurauksena. Vastaavasti palvelujen ostot alittuivat 0,7 milj. euroa teknisessä keskuksessa.

Toimintakate (=toimintatuotot - toimintakulut) oli -143,8 milj. euroa ja 2,3 milj. euroa talousarviossa esitettyä parempi, mutta 1,5 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2016.

Vuosikate oli 25,1 milj. euroa ja 3,4 milj. euroa parempi kuin vuonna 2016. Toimintatuottoja kertyi 2,4 milj. euroa ja 4,3 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2016. Toimintakulut olivat 0,4 milj. euroa pienemmät kuin edellisenä vuotena. Verotuloja kertyi 3,7 milj. euroa enemmän ja valtionosuuksia 0,3 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2016.

Tuloslaskelma osoittaa tilikauden tulokseksi 11 726 497,72 euroa ja tilikauden ylijäämä on 3 733 672,76 euroa. Tilikauden tuloksesta on muodostettu 8,0 milj. euron investointivaraus. Vuoden 2016 tilikauden tulos oli 8 884 630 euroa. Vuoden 2017 toiminnallinen tuloslaskelma osoittaa 8 474 372,60 euron ylijäämää, kun se vuonna 2016 oli 6 853 635,06 euroa. Kunnan toiminnallinen tulos kohosi 1,6 milj. euroa edellisestä vuoden 2016 tilinpäätöksestä.

Tilikauden tuloksen syntyyn vaikutti tulorahoituksen (= toimintatuotot + verotulot + valtionosuudet) kasvu 1,6 milj. eurolla ja toimintakulujen pysyminen vuoden 2016 tasolla. Verotulot olivat 128,7 milj. euroa, kasvua edelliseen vuoteen 3,7 milj. euroa ja 3,1 prosenttia. Valtionosuudet olivat 38,3 milj. euroa. Vähennystä edelliseen vuoteen 0,3 milj. euroa ja -0,8 prosenttia. Talousarvion tuloslaskelmassa ei budjetoida sijoitusomaisuuden tuottoa, jonka vaikutus tulokseen oli 2,1 milj. euroa. Suunnitelman mukaiset poistot olivat 0,1 milj. euroa ennakoitua pienemmät. Lisäksi arvonalentumisia oli 1,6 milj. euroa.

Investoinnit olivat yhteensä 12,7 milj. euroa ja toteutuivat 74,6 %. Investoinnit alittuivat 4,4 milj. euroa. Rahoitusosuuksia investointeihin saatiin 0,16 milj. euroa ja käyttöomaosuuden myynnin luovutustulot olivat 0,9 milj. euroa.

Rahoituslaskelmassa toiminnan ja investointien rahavirta oli 13,1 milj. euroa. Vuosikate toteutui 3,4 milj. euroa parempana kuin vuonna 2016. Tulorahoituksen korjauserissä toiminnan rahavirrasta oikaistaan investointien rahavirrassa esitettävät pysyvien vastaavien luovutusvoitot ja -tappiot, joita kertyi yhteensä 0,9 milj. euroa. Rahoituksen rahavirta toteutui kuluneella tilikaudella 9,6 milj. euroa negatiivisena. Rahoituslaskelman suurimmat muutokset edelliseen vuoteen verrattuna on tapahtunut pitkäaikaisten lainojen lisäyksessä. Pitkäaikaisia lainoja otettiin yhteensä 3,0 milj. euroa kun edellisen tilikauden aikana lainoja nostettiin 10,5 milj. euroa. Pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin 11,4 milj. euroa. Lainakanta pieneni 8,4 milj. euroa. Kunnan vuoden 2017 rahavarojen muutos toteutui 3,4 milj. euroa positiivisena, kun se edellisenä tilikautena oli 3,2 milj. euroa.

Taseen loppusumma oli tilinpäätöshetkellä 226,1 milj. euroa, joka oli 2,9 milj. euroa enemmän kuin edellisen vuoden lopussa**. Taseen vastaavaa** puolen merkittävin omaisuuserä oli pysyviin vastaaviin kuuluva aineelliset hyödykkeet, jotka olivat 140,6 milj. euroa ja 62,2 prosenttia taseen loppusummasta. Aineettomat hyödykkeet vähenivät 0,1 milj. euroa edellisestä vuodesta ja olivat 0,8 milj. euroa. Sijoitusomaisuus oli 27,6 milj. euroa, vähennystä 0,5 milj. euroa edellisestä vuodesta, joka kohdistui osakkeisiin ja osuuksiin. Vaihtuvissa vastaavissa pitkäaikaiset saamiset vähenivät 0,1 milj. euroa. **Taseen vastattavien** merkittävin erä on oma pääoma, joka oli 121,6 milj. euroa ja 53,8 prosenttia taseen loppusummasta. Oma pääoma sisältää tilikauden ylijäämiä yhteensä 51,2 milj. euroa. Taseen oma pääoma kasvoi vuoden aikana 3,7 milj. eurolla tilikauden ylijäämän ansiosta.

Vastaavien pääomista toimeksiantojen pääomat ovat 3,0 milj. eurolla. Pitkäaikainen vieras pääoma on 55,2 milj. euroa. Pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin vuoden aikana 11,4 milj. eurolla ja uusia lainoja nostettiin 3,0 milj. eurolla. Kokonaislainakanta on 53,6 milj. euroa ja asukasta kohden laskettuna 1 704 euroa (1 986 euroa/asukas v. 2016).

Toiminnallinen tuloslaskelma osoittaa 8,5 milj. euron ylijäämää, kun se vuonna 2016 oli 6,8 milj. euroa. Tuloksesta muodostetaan 8,0 milj. euron investointivaraus.

Konsernin tuloslaskelma osoittaa tilikauden tulokseksi 14 088 043,22 euroa ja tilikauden ylijäämä on 14 307 165,97euroa.

Konsernitaseen loppusumma on 296 384 469,49 euroa ja 5,1 milj. euroa edellistä vuotta suurempi. Konsernin kokonaislainakanta on 101,3 milj. euroa ja 3 223 euroa asukasta kohden (3 446 €/asukas v. 2016).

2.2.4 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa

Kangasalan kunnan luottamushenkilöorganisaatio uudistui 1.6.2017 lukien. Luottamushenkilöorganisaation kehittämisen keskeinen teema on ollut valtuuston vallan vahvistaminen. Uudessa luottamushenkilöorganisaatiossa on selkeät vastuualueet, koska mm. muuttuva lainsäädäntö luo muutospaineita. Lisäksi lautakuntien rooli korostuu valmistelussa kaupunginhallitukselle ja valtuustolle esiteltävissä asioissa. Riittävän isot kokonaisuudet korostavat lautakuntien roolia ja nopeuttavat päätöksentekoa. Luottamushenkilöorganisaatiouudistuksen jälkeen kaupungissa seuraavat lautakunnat: tarkastuslautakunta, keskusvaalilautakunta, sosiaali- ja terveyslautakunta, sivistyslautakunta, elinvoimalautakunta ja viranomaislautakunta. Lautakuntien määrä väheni kahdeksasta kuuteen. Lisäksi kaupunkiin jäi Kangasalan veden johtokunta ja tiejaosto.

Työterveyspalvelujen tuottamisesta laaditun selvityksen mukaisesti työterveyshuollon palvelut kilpailutettiin vuonna 2016 ja tuottamisvastuu kokonaisuudessaan siirtyi 1.1.2017 lukien Suomen Terveystalo Oy:lle. Terveystalo Oy:n palvelukseen siirtyi kunnan työterveyshuollon 16 työntekijää.

Kirjanpito ja palkanlaskentapalvelut siirtyivät 1.1.2017 lukien KuntaPro Oy tuottamaksi. Kangasalan kunta liittyi KuntaPro Oy:n omistajaksi ja kunnasta siirtyi 12 henkilöä KuntaPro Oy:n palvelukseen.

Ateria- ja siivouspalveluiden toimintatapamuutos tehtiin valtuustossa 9.5.2016 päätetyllä tavalla. Toimintatapamuutoksessa tuotantotapaa muutettiin niin, että käytetään valmiita elintarvikkeita ja kaikki keittiöt muutettiin palvelukeittiöiksi. Tuotantotapamuutokseen liittyi myös työntekijöiden nimikkeiden, toimenkuvien sekä työnvaativuudenarvioinnin muutokset niin, että työntekijät työskentelevät palvelutyöntekijöinä tehden ateria- ja siivouspalveluiden töitä. Tavoitteena on lisätä kustannustehokkuutta, kilpailukykyä palvelukohteen toimintaan ja työaikoja hyödyntäen. Henkilöstöä vähennettiin projektin aikana yhteensä 13 henkeä luonnollisen poistuman kautta. Lisäksi kustannussäästöjä kertyi kuljetuskustannusten vähentymisestä. Kangasalan kaupungissa tehty ateria- ja siivouspalveluiden toimintatapamuutos on laatuaan ensimmäinen Suomessa.

Tilapalvelujen tuottamisen ja ulkoalueiden ylläpidon jatkoselvityksen hyväksyttiin valtuustossa 23.1.2017. Selityksen pohjalta laadittiin kumppanuussopimus Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy:n ja Kangasalan kunnan välille. Sopimuksessa määriteltiin kohdekiinteistöt, jotka siirtyivät Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy:n hoidetavaksi ja palvelun sisältö sovittuihin kohteisiin.

2.2.5 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Suomen kuntien, myös Kangasalan kaupungin, tulevaan kehitykseen vaikuttavat olennaisesti muutokset toimintaympäristössä. Toimintaympäristöön vaikuttavat mm. mahdolliset kuntiin kohdistuvat säästötoimenpiteet valtion taholta ja lainsäädännölliset muutokset. Merkittävä kuntasektorin toimintaympäristöön vaikuttava tekijä on valmisteilla oleva maakuntauudistus ja siihen liittyvä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistus. Erityisesti uudistukseen liittyvä rahoitusmalli voi heikentää oleellisesti Kangasalan kaupungin taloudellista kantokykyä tulevina vuosina ja olla uhka koko kunnan tulevaisuudelle.

Vuoden 2017 tilinpäätös toteutui kokonaisuudessaan vuoden aikana ennustettua parempana. Tulorahoituksen kasvu ja erityisesti toimintakulujen pysymien lähes vuoden 2016 tasolla edesauttoivat pitämään jo vuonna 2015 saavutetun talouden tasapainon. Vuosien 2018 - 2020 taloussuunnitelma on laadittu siten, että talouden tasapaino säilyy koko suunnitelmakauden. Tulevina vuosina Kangasalan kaupungin haasteina tulevat olemaan suuret investoinnit, joita ovat Lamminrahkan, Saarenmaan ja keskustan rakentaminen. Kaupungin toiminnan tehokkuuteen tuleekin kiinnittää erityistä huomiota erityisesti varhaiskasvatuksen ja opetuksen osalta.

2.2.6 Kunnan henkilöstö

Kunnan henkilöstömäärä 31.12.2017 oli 1 877. Henkilöstön kokonaisluvusta on vähennetty pitkät palkattomat poissaolot (vuorotteluvapaa, opintovapaa, kokonaan palkattomaksi mennyt pitkä sairausloma ja äitiysloma, vanhempainvapaa ja hoitovapaa sekä toisen tehtävän hoito samassa julkisyhteisössä). Luvussa on mukana mm. oppisopimussuhteiset sekä työllistämistoimenpiteissä mukana olevat, jotka ovat palkanmaksun piirissä. Palkanmaksun piirissä oleva henkilöstö on vähentynyt vuoden aikana 38 henkilöllä ja vuoteen 2015 verrattuna 44 henkilöllä.

Vakituisia työntekijöitä oli 1632, joista naisia oli 1386 ja miehiä 246. Määräaikaisia oli vuoden lopussa 390. Henkilöstön keski-ikä oli 45,7 vuotta. Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden keski-ikä oli 63,6 vuotta.

Kokonaistyöaika henkilötyövuosiksi muutettuna oli 1998 (HTV 1). Henkilötyövuodet vähenivät 27 htv:ta edelliseen vuoteen verrattuna.

Teoreettisesta vuosityöajasta laskettu sairauspoissaoloprosentti oli vuonna 2017 koko kunnan osalta 5,67 %. Sairauspoissaoloprosentti on laskenut vuodessa 0,05 prosenttiyksikköä.

Henkilöstökulut vuonna 2017 olivat -82 505 897,78 euroa. Henkilöstökulut laskivat edelliseen vuoteen verrattuna 3 178 674,38 euroa.

Henkilöstökertomuksessa raportoidaan yksityiskohtaisemmin henkilöstöön liittyvistä tunnusluvuista.

Informatiiviset tunnusluvut

	2015	2016	2017
Henkilöstön määrä,			
-voimassa oleva palvelussuhde	2096	2071	2039
-palkanmaksun piirissä,	1 921	1915	1877
Vakituiset työntekijät	1 778	1716	1632

Keski-ikä	45,4	45,8	45,7
HTV 1	2 098	2025	1998
HTV 2	1 945	1889	1868
Sairauspoissaoloprosentti	5,27	5,72	5,67
Henkilöstökustannukset	87 241 975	85 716 572	82 505 898

2.2.7 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista

Kuntatalouden kehitysnäkymät ovat olleet viime vuosina epävarmat ja vaikeasti ennakoitavissa. Pitkään jatkunut taantuma ja valtion kuntiin kohdistamat säästötoimenpiteet ovat kiristäneet merkittävästi viime vuosina kuntataloutta. Vuoden 2017 alussa oli nähtävissä merkkejä kansantalouden lievästä elpymisestä. Arvioitua paremmat maailmantalouden myönteiset näkymät vahvistuivat vuoden 2017 aikana. Erityisesti Euroopassa talouskehitys oli ennakoitua parempi. Työttömyys on alentunut, mutta vaatimaton palkkakehitys ei vielä näy inflaation kiihtymisenä. Euroalueen vahvan kasvun arvioidaan jatkuvan ja investointien arvellaan elpyvän lähelle kriisiä edeltäneelle tasolle. Vuonna 2018 talouskasvun arvioidaan hidastuvan 2,4 prosenttiin. Viennin arvioidaan kasvavan kysynnän vetämänä ja Suomi ei enää menetä markkinaosuuksia. Nettovienti tukee kasvua lähivuosina.

Valtiontalouden tasapainottamistoimenpiteillä ja lainsäädännön muutoksilla ja kuntien velvoitteiden lisäämisellä on ollut merkittävä vaikutus Kangasalan kaupungin toimintaan ja talouteen. Erityisesti SOTE-uudistuksesta on odotettavissa merkittäviä muutoksia kaupungin toimintaan ja talouteen. Kangasalan kaupungin näkökulmasta SOTE-uudistuksessa piilee merkittävä taloudellinen riski ja rahoitusaseman muutos suhteessa kaupungin investointivaraan. Mikäli kaupungin tuloverosta poistuu suurempi osa kuin maakunnalle siirtyvien palvelujen tuottamiseen tällä hetkellä kuluu, voi se johtaa joko uusiin merkittäviin säästötoimenpiteisiin tai veron korotustarpeeseen sekä kaupungin velkaantumiseen.

Sote- ja maakuntauudistuksessa perustetaan uudet maakunnat, uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenne, palvelut ja rahoitus sekä siirretään maakunnille uusia tehtäviä. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2020. Jatkossa Suomen julkinen hallinto järjestetään kolmella tasolla, jotka ovat valtio, maakunta ja kunta. Itsehallinnolliset maakunnat muodostetaan nykyisen maakuntajaon pohjalta. Jatkossa 18 maakuntaa järjestävät kaikki alueensa sosiaali- ja terveyspalvelut. Maakunnille siirtyy myös muita tehtäviä ELY-keskuksista, TE-toimistoista, aluehallintovirastoista, maakuntien liitoista ja muista kuntayhtymistä sekä kunnista.

.

2.2.8 Ympäristötekijät

Kangasalan Kirkkojärvellä toteutettiin vuonna 2017 särkikalojen nuottaus- ja hauenistutushanke osana järven ekologisen tilan ja lintuvesiarvon parantamiseen tähtäävää ravintoketjukunnostusta. Hankkeita on tarkoitus jatkaa seuraavina vuosina. Kirkkojärven osakaskuntien yhdistäminen yhdeksi osakaskunnaksi toteutettiin vuonna 2017. Sahalahden Myllyoja on mukana Koke-

mäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistyksen virtavesien ja taimenkantojen parantamishankkeessa. Myllyojan kalataloudellinen kunnostussuunnitelma tehtiin vuonna 2017. Kangasala osallistui Suomen itsenäisyyden juhlavuoden Luontolahjani satavuotiaalle -kampanjaan suojelemalla kaksi kohdetta omistamillaan mailla. Hanhiluponkorven alue Kuhmalahdella suojeltiin kunnan omasta aloitteesta ja Lemposen lehto Kangasalan Luonto ry:n aloitteesta.

Energiatehokkuus- ja ilmastotyötä on tehty poikkihallinnollisena yhteistyönä. Energiatehokkuussopimus vuosille 2017-2025 hyväksyttiin kunnanhallituksessa 5.6.2017. Seudulliseen ilmastostrategiaan teetettiin vaikuttavuudenarviointi. Suora energiankulutus oli vuonna 2017 noin 35,3 GWh, josta noin puolet oli sähköä ja puolet lämpöä. Luvut ovat hieman kasvaneet vuodesta 2016. Energiankulutuksesta noin 64 % aiheutuu kiinteistöistä, 19% vesilaitoksesta ja 17% katu- ja tievaloista. Käytännön energiatehokkuustoimenpiteitä olivat mm. ilmanvaihdon lämmöntalteenottojen parantaminen Ruutanan koulussa ja keskusterveysasemalla ja katu- ja ulkovalojen valaisinvaihdot. Kaikissa uudisrakennuksissa ja peruskorjauksissa otetaan energiatehokkuusnäkökulma huomioon suunnittelussa.

2.2.9 Muut ei–taloudelliset asiat

Kunnanhallituksen tietoon ei ole tullut korruptioon, lahjontaan eikä ihmisoikeuksien rikkomiseen liittyviä asioita.

2.3 Kunnanhallituksen selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä

Vastuutaho: Kunnanhallitus

Sisäisen valvonnan on tarkoitus varmistaa, että kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan.

Kunnan hallintosäännön 5 §:n ja 70 §:n mukaan sisäinen valvonta, sisäinen tarkastus ja riskienhallinta ovat johtamisen apuvälineitä ja niistä vastaa kunnanhallitus. 13 §:n mukaan kunnanjohtaja vastaa sisäisen tarkastuksen järjestämisestä sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta vastuualueellaan. 15 §:n mukaan palvelukeskuksen johtaja johtamansa organisaation osalta vastaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta vastuualueellaan.

Valtuusto on 17.11.2014 hyväksynyt kuntalain 14 §:n mukaisesti kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Kuntalain 123 §:n mukaan tilitarkastajien on tarkastettava, onko kunnan sisäinen valvonta ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta järjestetty asianmukaisesti.

Selonteon tueksi on toteutettu keskeisille johtaville viranhaltijoille (kunnanjohtaja, sosiaali- ja terveysjohtaja, sivistystoimenjohtaja, tekninen johtaja, Kangasalan Vesi -liikelaitoksen toimitusjohtaja, talousjohtaja, kehitysjohtaja, henkilöstöjohtaja, lakimies, sosiaali- ja terveyskeskuksen talousjohtaja ja hallintojohtaja), kirjallisen arvioinnin, jonka perusteella tehdään selkoa miten sisäinen valvonta ja siihen sisältyvä riskienhallinta on kunnassa järjestetty, onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja miten sisäistä valvontaa on tarkoitus kehittää voimassa olevalla taloussuunnittelukaudella. Arvioinnissa tuli ottaa kantaa välillä 1...4, kuinka oman organisaation sisäisen valvonnan osa-alueet ovat toteutuneet. (1. ei ollenkaan, 2. jonkin verran, vähän, 3. kohtuullisesti, hyvin, 4. erinomaisesti, aukottomasti, täysin kunnossa, 5 en osaa sanoa)

A Johtamisen ja sisäisen valvonnan järjestäminen	eos	**2017**	2016
Ovatko nykyiset säännöt ja ohjeet riittävänä tukena ja asianmukaisia johtamisen ja hallinnon järjestämiseksi?		**3,3**	3,4
Tunteeko henkilöstö keskeiset ohjeet, säännöt ja menettelytavat?	1	**3,2**	3,1
Reagoiko esimies ohjeiden, sääntöjen ja menettelytapojen noudattamatta jättämiseen?		**3,2**	3,4
Ovatko tehtäväjaot ja vastuut selkeitä, henkilöstö on ne tiedostanut ja ne ovat ajanmukaisia, toteutuuko tilivelvollisuus?		**3,2**	3,4
Toteuttaako johto visiota, strategiaa ja tavoitteita?		**3,5**	3,5
Vastaako toiminta tavoitteita, strategiaa ja visiota?		**3,3**	3,3
Onko visio, strategia, tavoitteet viestitetty henkilöstölle ja sidosryhmille?		**3,0**	3,0
Ovatko palvelualueiden tavoitteet johdettu toimialan tavoitteista?		**3,7**	3,7
Käsitteleekö johto seurantatietoja ja kehittääkö se niiden perusteella toimintaa?		**3,2**	3,4
Ovatko toimintaa tukevat tietojärjestelmät luotettavia?		**2,7**	2,8
Ovatko henkilöstön rekrytoinnin, osaamisen arvioinnin ja kehittämisen periaatteet tiedossa ja ajan tasalla?		**3,3**	3,3
Käydäänkö kehityskeskustelut säännöllisesti?		**3,5**	3,3
Seurataanko henkilöstön jaksamista ja työtyytyväisyyttä systemaattisesti esim. henkilöstötilinpäätöksen yhteydessä?	1	**3,2**	3,6
Edellytetäänkö henkilöstön osallistumista ammatilliseen koulutukseen?		**3,2**	3,4

	eos	**2017**	2016
Tukevatko vastuualueiden taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet strategisten tavoitteiden saavuttamista?		**3,5**	3,7
B Taloudelliset tavoitteet ja niiden seuranta			
Onko vastuualueen menojen suunnittelu ja kehittymisen arviointi realistista ja säännöllistä?	2	**3,5**	3,2
Suunnitellaanko toimintaa koordinoidusti siten, että jo suunnitelmia laadittaessa arvioidaan toiminnan vastaavuutta tarpeisiin ja kustannusvaikuttavuutta?	1	**3,2**	3,2
C Riskien hallinta			
Onko kuntakonsernissa systemaattinen menettely, jota noudattaen kuntakonsernin toimintaan liittyvät riskit tunnistetaan ja arvioidaan?		**3,2**	2,4
Onko riskienkartoitus ajan tasalla ja onko se tehty riittävän kattavasti?		**3,0**	2,8
Raportoidaanko riskienhallinnasta säännöllisesti johdolle?	1	**2,8**	2,6
Onko riskienhallinta ja seuranta vastuutettu selkeästi ja onko siihen riittävä asiantuntemus?		**3,0**	2,9
Onko onnistuttu toteutuneiden riskien ajallisessa ja rahamääräisessä ennakoinnissa?	1	**3,2**	3,2
Ovatko toiminnan seuranta-, arviointi- ja raportointimenettelyt asianmukaiset ja riittävät?	1	**3,2**	2,8
Ovatko toimivaltuudet tarkoituksenmukaisesti ja toiminta ohjeistettu riittävästi? (hallintosääntö, delegoinnit jne.)		**3,5**	3,3
D Informaatio ja kommunikaatio			
Onko toiminta avointa ja läpinäkyvää, ovatko asiakirjat rekisteröityjä asianhallintajärjestelmään?		**3,3**	3,0
Onko sisäinen tiedonkulku järjestetty niin, että johdolla ja henkilöstöllä on käytettävissä oikea tieto, oikeaan aikaan ja oikeassa muodossa?		**3,2**	3,0
Onko ulkoisen tiedotuksen menettelytavat ja vastuuhenkilöt sovittu, tavoitteena ylläpitää oikea julkisuuskuva?		**3,5**	3,3
Muuta? Omaisuuden hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta sekä itsearviointi			
Onko sopimustoiminnassa havaittu puutteita (esim. sopimusehtojen noudattamisessa) ja onko sopimusehtojen seuranta ohjeistettu ja kattavasti vastuutettu?		**3,2**	3,1
Onko omaisuuden hankinnassa tai luovutuksessa toteutunut menetyksiä tai onko jouduttu korvaus- tai muuhun oikeudelliseen vastuuseen, esim. hankintalain noudattamiseen liittyvissä asioissa?		**3,3**	2,0
Onko vastuualueella tehty johto- tai muiden työryhmien itsearviointeja?	1	**3,3**	2,9

Kirjallisen arvioinnin perusteella kunnanhallitus toteaa sisäisen valvonnan tason olevan hyvä 3,2 (keskiarvo tilinpäätöksissä 2014 oli 2,8, 2015 3,1 ja 2016 3,0).

Parhaiten onnistuneeksi arvioitiin osio liittyen taloudellisiin tavoitteisiin ja niiden seurantaan. Erityisesti koetaan, että vastuualueen menojen suunnittelu ja kehittymisen arviointi on realistista ja säännöllistä.

Menestyjiin kuuluvat myös osiot liittyen johtamisen ja sisäisen valvonnan järjestäminen ja informaatio ja kommunikaatio. Jälkimmäisessä jokainen arviointikohde oli parantunut edellisestä vuo-

desta, erityisesti ulkoisen tiedotuksen menettelytavat ja vastuuhenkilöt on sovittu, tavoitteena ylläpitää hyvää julkisuuskuvaa. Myös toiminta arvioidaan avoimeksi ja läpinäkyväksi, asiakirjat julkisiksi ja rekisteröidyiksi asianhallintajärjestelmään. Vaikka johtamisen ja sisäisen valvonnan järjestäminen menestyi keskiarvoltaan hyvin, sen arviot ovat monilta osin heikentyneet edellisestä vuodesta.

Riskien hallinnan osion arvosana on noussut tasolle 3,1 (v. 2016 2,7), mikä johtunee kunnanhallituksen 15.5.2017 hyväksymistä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistuksesta ja siitä seuranneista toimenpiteistä. Eniten arvosanaa koko arvioinnissa (0,8) oli nostanut kysymys siitä, onko kaupunkikonsernissa systemaattinen menettely, jota noudattaen toimintaan liittyvät riskit tunnistetaan ja arvioidaan. Myös toimivaltuudet koetaan entistä tarkoituksenmukaisemmiksi ja toimintaa on ohjeistettu. Muutoin muutokset edelliseen arviointiin nähden olivat vähäisiä suuntaan tai toiseen. Avointen vastausten perusteella arvioidaan joidenkin tietojärjestelmien ja niihin liittyvien ratkaisujen toiminnallisuutta.

Arvion perusteella vastaajat kokevat, että heidän organisaatioissaan tavoitteet, tehtävät, vastuut ja ohjeet ovat selviä ja niitä noudatetaan ja johto toteuttaa visiota, strategiaa ja tavoitteita. Edelleen riskienhallinnan raportoinnissa on kehitettävää, vaikka systemaattinen menettely onkin aloitettu.

Sopimustoiminta on arvioitu hyväksi sitä osin, että niiden seurannassa ja ehdoissa ei ole puutteita, mutta sopimusten järjestämisessä on parantamisen varaa. Sopimukset ja niiden valvonta liittyvät myös tietosuojalainsäädäntöön, joka on tulevan vuoden kehittämiskohteita. Uusi lainsäädäntö julkisista hankinnoista edellyttää siirtymäajan jälkeen julkisilta hankintayksiköiltä sähköistä menettelyä hankintaprosessissa, mikä vaikuttanee myös sopimusten parempaan hallintaan. Uuden asianhallintajärjestelmän käyttöönotto parantanee ja yhdenmukaistaa edelleen toimintaa.

Tässä selonteossa tulee käydä myös ilmi, miten sisäinen tarkastus on kunnassa järjestetty. Sisäinen tarkastus avustaa kaupungin johtoa valvontavelvollisuuden täyttämisessä. Sisäisen tarkastuksen tehtävänä on arvioida systemaattisilla menetelmillä sisäisen valvonnan toimivuutta ja tehokkuutta sekä tukea kunnan johtavia viranhaltijoita ja toimielimiä riskienhallinnan toteuttamisessa.

Sisäistä tarkastusta on toteutettu erillisen kaupunginjohtajan päättämän suunnitelman mukaisesti. Sisäistä tarkastusta on tehty myös palvelukeskuksissa.

2.4 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

2.4.1 Tuloslaskelma 2017 ja sen tunnusluvut

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelmassa. Tilikaudelle jaksotettujen tulojen riittävyys jaksotettaviin menoihin osoitetaan tuloslaskelman välitulosten eli toimintakatteen, vuosikatteen ja tilikauden tuloksen avulla. Arvioinnissa käytetään lisäksi tuloslaskelman eristä ja välituloksista laskettuja tunnuslukuja.

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa verorahoituksen osuuden toiminnan kuluista.

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa.

TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT	2017 *1000 €*	2016 *1000 €*
Toimintatuotot	43 544	45 498
Valmistus omaan käyttöön	35	43
Toimintakulut	-187 364	-187 884
Toimintakate	**-143 785**	**-142 343**
Verotulot	128 741	124 961
Valtionosuudet	38 279	38 585
Rahoitustuotot ja -kulut		439
Korkotuotot	4	6
Muut rahoitustulot	3 121	6 639
Korkokulut	-1 048	-1 257
Muut rahoituskulut	-182	-4 948
Vuosikate	**25 130**	**21 641**
Poistot ja arvonalentumiset	-13 404	-12 848
Tilikauden tulos	**11 726**	**8 793**
Tilinpäätössiirrot	-7 993	-6 779
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	**3 734**	**2 014**

Tuloslaskelman tunnusluvut	2017	2016
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	23,24	24,22
Vuosikate/Poistot, %	187,49	168,44
Vuosikate, euroa/ asukas	799,39	693,85
Asukasmäärä	31 437	31 190

Toimintatuotot/ % toimintakuluista

= 100xToimintatuotot/ (Toimintakulut-Valmistus omaan käyttöön)

Kunnan koko, toimintojen yhtiöittäminen, liikelaitostaminen ja oppilaitosten ylläpitäminen vaikuttavat tunnusluvun arvoon ja selittävät kuntakohtaisia eroja. Kangasalan kunnan tavoite on ollut nostaa suhdeluku vähintään 15 %:iin.

Vuosikate/Poistot, %
=100xVuosikate/Poistot

Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tulorahoituksen riittävän. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, mikäli poistot vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenosta valtionosuudet, liittymismaksut ja rahoitusosuudet.

Vuosikate euroa/asukas

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Keskimääräistä, kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei kuitenkaan voida asettaa.

Vuosikatteen kehitys 2008 - Tp 2017

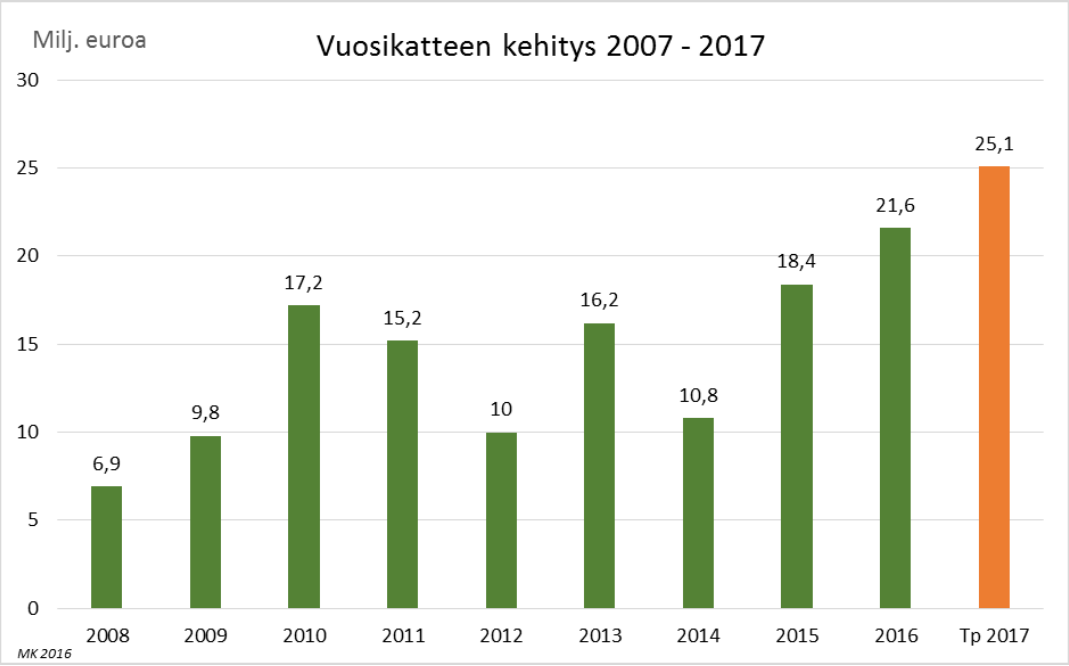

2.4.2 Toiminnallinen tuloslaskelma ja kertaluonteiset erät

Toiminnallisessa tuloslaskelmassa on kertaluonteiset tulo- ja menoerät sekä kirjanpidolliset tulo- ja menoerät vähennetty. Toiminnallinen tuloslaskelma pyrkii kuvaamaan kunnan tavanomaisen tulorahoituksen riittävyyttä kunnan palvelutoiminnan rahoittamiseen.

TOIMINNALLINEN TULOSLASKELMA 2017
Ulkoiset erät

Ulkoiset erät	Ta 2017	TP 2017	Kertaluon-teiset erät	Toiminnallinen tuloslaskelma 2017	TP 2016	Toiminnallinen tuloslaskelma 2016	TP16/TP17 %	Toiminnallinen tuloslaskelma 16/17 %
Toimintatuotot	**42 782 649**	**43 544 136**	1 177 913	**42 366 223**	**45 498 257**	**44 231 982**	**-4,3**	**-4,2**
Valmistus omaan käyttöön	**47 000**	**35 043**		**35 043**	**42 737**	**42 737**	**-18,0**	**-18,0**
Toimintakulut	**-188 905 656**	**-187 363 738**	-681 874	**-186 681 865**	**-187 884 425**	**-187 063 228**	**-0,3**	**-0,2**
TOIMINTAKATE	**-146 076 007**	**-143 784 559**		**-144 280 598**	**-142 343 431**	**-142 788 509**	**1,0**	**1,0**
Verotulot	**122 643 000**	**128 741 267**		128 741 267	124 960 918	124 960 918	**3,0**	**3,0**
Valtionosuudet	**37 600 282**	**38 278 512**		38 278 512	38 584 871	38 584 871	**-0,8**	**-0,8**
Rahoitustuotot ja -kulut	-793 100	1 895 158	2 756 086	-860 927	438 958	-1 055 472	**331,7**	**-18,4**
Korkotuotot	12 100	3 632		3 632	5 839	5 839	**-37,8**	**-37,8**
Muut rahoitustuotot	755 200	3 120 852	2 877 828	243 024	6 638 947	601 461	**-53,0**	**-59,6**
Korkokulut	-1 327 300	-1 047 653		-1 047 653	-1 257 409	-1 257 409	**-16,7**	**-16,7**
Muut rahoituskulut	-233 100	-181 672	-121 742	-59 930	-4 948 419	-405 363	**-96,3**	**-85,2**
VUOSIKATE	**13 374 175**	**25 130 378**		**21 878 254**	**21 641 316**	**19 701 808**	**16,1**	**11,0**
Poistot ja arvonalennukset	-11 984 066	-13 403 881		-13 403 881	-12 848 443	-12 848 443	**4,3**	**4,3**
Suunn. mukaiset poistot	-11 984 066	-11 835 924		-11 835 924	-12 848 443	-12 848 443	**-7,9**	**-7,9**
Kertaluonteiset poistot		-190 638		-190 638				
Arvonalennukset	0	-1 377 319		-1 377 319	0	0		
TILIKAUDEN TULOS	**1 390 109**	**11 726 497**		**8 474 373**	**8 792 873**	**6 853 365**	**33,4**	**23,7**
Poistoeron lisäys (-), tai vähenn	0	7 175		7 175	21 135	21 135		
Varausten muutos		-8 000 000		-8 000 000	-6 800 000	-6 800 000		
TILIKAUDEN YLI-/ ALIJÄÄMÄ	**1 390 109**	**3 733 672**		**481 548**	**2 014 008**	**74 500**	**85,4**	**546,4**
13.3.2018								

Tuloslaskelma sisältää seuraavat kertaluonteiset erät:

Toimintatuotot

- Sivistyskeskuksen hankkeiden erityisavustukset +778 700 euroa
- Käyttöomaisuuden myyntivoitot +399 212,73 euroa

Toimintakulut

- Sivistyskeskuksen hankkeiden menot -383 155,90 euroa
- Käyttöomaisuuden myyntitappiot -122 046,71 euroa
- Myyntisaamisten luottotappiot -176 671,05 euroa

Tuloslaskelma

- Rahoitustuotot ja -kulut, sijoitusomaisuuden kirjaukset +2 132 651,11 euroa (Hankinta-arvonlisäykset ja arvonalennusten palautukset ovat olleet yhteensä +2 254 393,37 euroa, jotka on kirjattu tuloksi muihin rahoitustuottoihin. Hankinta-arvon vähennykset ja arvonalennukset ovat olleet yhteensä -121 742,26 euroa, jotka kirjattu menoksi muihin rahoituskuluihin).
- Osinkotuotot +623 434,64 euroa

Tuloslaskelma sisältää +2 132 650,71 euroa tulokirjauksia, joista ei ole tullut maksusuorituksia kunnan pankkitileille. Lisäksi tilinpäätös sisältää -298 717,76 euroa menokirjauksia, joita ei ole maksettu kunnan pankkitileiltä.
Vuoden 2017 tilikauden toiminnallinen tulos on +8 474 372,60 euroa ylijäämäinen.

2.4.3 Rahoituslaskelma 2017 ja sen tunnusluvut

Rahoituslaskelmassa esitetään kunnan tilikaudenaikaiset rahan lähteet ja niiden käyttö. Rahoituslaskelma kuvaa kirjattujen liiketapahtumien vaikutusta kunnan rahavaroihin eli sitä, miten kunnan rahavarat muuttuvat toiminnan johdosta tilikauden aikana. Tuloslaskelman ja taseen tavoin rahoituslaskelmassa esitetään ainoastaan kirjanpidon erät, jotka ovat syntyneet liiketapahtumista kunnan ja kuntaan kuulumattomien toimijoiden välillä.

Toiminnan rahavirta, tulorahoitus, kuvaa tuloslaskelmassa esitettyjen tuottojen ja kulujen vaikutusta rahavaroihin. Se kertoo siitä, kuinka paljon varsinainen toiminta on tuottanut tilikauden aikana rahavaroja käytettäväksi investointeihin ja rahoituksellisen aseman muutokseen.

Investointien rahavirta kuvaa pysyvien vastaavien hyödykkeiden investointeihin käytetyn ja niiden myynnistä saadun rahan vaikutusta rahavaroihin.

Rahoituksen rahavirta kuvaa niitä rahavirtoja, jotka on tarvittu varsinaisen toiminnan ja investointien rahoittamiseksi sekä rahoitusaseman muuttamiseksi tilikauden aikana.

RAHOITUSLASKELMA 2017, 1000 euroa	2017	2016
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	25 130	21 641
Tulorahoituksen korjauserät	-277	-1 216
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-12 744	-24 729
Rahoitusosuudet inv.menoihin	155	1 030
Käyttöomaisuuden myynnit	846	6 557
Toiminnan ja investointien rahavirta	**13 110**	**3 282**
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys	0	-42
Antolainasaamisten vähennys	4	-16
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	3 000	10 467
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-11 371	-10 846
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 258	399
Rahoituksen rahavirta	-9 624	-39
Rahavarojen muutos	**3 486**	**3 244**
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	43 082	39 596
Rahavarat 1.1.	39 596	36 353
	3 486	3 244

TP Rahoituslaskelma + tunnusluvut	2017	2016
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, te	7 380	-16 142
Investointien tulorahoitus, %	199,6	91,3
Lainanhoitokate	2,1	1,9
Kassan riittävyys, pv	73,9	63,0
Asukasmäärä	31 437	31 190

INVESTOINNIT

Investointien tulorahoitus, %
=100xVuosikate/Investointien omahankintameno

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella.

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä (5) vuodelta
Toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen
tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pitemmällä aikavälillä siltä osin kuin kertymä on laskettavissa. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvuonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

LAINANHOITO

Lainanhoitokate
= (vuosikate + korkokulut) / (korkokulut + lainanlyhennykset)

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään kassavaroja.

MAKSUVALMIUS

Kassavarat 31.12
= Rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset

Kassan riittävyys (pv)
=365 pv x kassavarat 31.12./kassasta maksut tilikaudella

Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassastamaksut voidaan kattaa kunnan kassavaroilla. Kassastamaksuina käytetään kuukauden kassastamaksuja ja päiväkertoimena 30 pv.

2.4.4 Toiminnallinen rahoituslaskelma

	2017	2016
Toiminnan rahavirta	**23 019 278,63**	**19 266 011,94**
Vuosikate	23 296 444,65	20 481 934,86
Tulorahoituksen korjauserät	-277 166,02	-1 215 922,92
Investointien rahavirta	**-11 742 893,20**	**-17 143 111,58**
Investointimenot	-12 743 667,99	-24 729 254,88
Rahoitusosuudet investointeihin	155 000,00	1 029 593,88
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	845 774,79	6 556 549,42
Toiminnan ja investointien rahavirta	**11 276 385,43**	**2 122 900,36**
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	**4 000,00**	**-58 094,21**
Antolainasaamisten lisäykset	0,00	-41 872,87
Antolainasaamisten vähennykset	4 000,00	-16 221,34
Lainakannan muutokset	**-8 370 778,78**	**-379 746,49**
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	3 000 000,00	10 466 668,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-11 370 778,78	-10 846 414,49
Lyhytaikaisten lainojen muutos		
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	**-1 257 694,83**	**399 235,30**
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	25 069,68	-196 533,64
Vaihto-omaisuuden muutos	0,00	0,00
Saamisten muutos	-648 568,89	548 187,79
Korottomien velkojen muutos	-634 195,62	47 581,15
Rahoituksen rahavirta	**-9 624 473,61**	**-38 605,40**
Rahavarojen muutos	**1 651 911,82**	**2 084 294,96**

Toiminnallinen rahoituslaskelma

Toiminnallisesta rahoituslaskelmasta on poistettu tulo- ja menoerät jotka eivät ole aiheuttaneet kassaanmaksuja tai kassasta maksuja

Toimintatuotot		
- Käyttöomaisuuden myyntivoitot, Kangasalan Torikeskus Oy:n purkaminen	0,00	486 147,98
Toimintakulut		
- Henkilökuluissa Kiky-sopimuksen vaikutus	0,00	650 000,00
- Pysyvien vastaavien myyntitappiot	122 046,71	50 352,10
- Saatavien alaskirjaus luottotappioihin	176 671,05	120 845,21
Tuloslaskelma		
- Rahoitustuotot ja -kulut, sijoitusomaisuuden kirjaukset	2 132 651,11	1 494 430,34
Vaikutus vuosikatteeseen	**-1 833 933,35**	**-1 159 381,01**
Vuosikate tuloslaskelmassa	25 130 378,00	21 641 315,87
Toiminnallisen rahoituslaskelman vuosikate	**23 296 444,65**	**20 481 934,86**

2.5 Rahoitusasema ja sen muutokset

2.5.1 Tase ja sen tunnusluvut

Kunnan tase, 1 000 euroa	2017	2016
VASTAAVAA		
A PYSYVÄT VASTAAVAT	169 009	170 397
I Aineettomat hyödykkeet	803	898
3. Muut pitkävaikutteiset menot	803	898
II Aineelliset hyödykkeet	140 607	141 374
1. Maa- ja vesialueet	25 708	23 647
2. Rakennukset	72 188	76 745
3. Kiinteät rakenteet ja laitteet	38 655	37 795
4. Koneet ja kalusto	2 029	2 378
5. Muut aineelliset hyödykkeet	283	284
6. Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 746	525
III Sijoitukset	27 600	28 125
1. Osakkeet ja osuudet	27 147	27 668
3. Muut lainasaamiset	59	63
4. Muut saamiset	394	394
B TOIMEKSIANTOJEN VARAT	3 166	3 019
1. Valtion toimeksiannot	10	12
2. Lahjoitusrahastojen varat	2 961	2 806
3. Muut toimeksiannot	194	201
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	53 881	49 746
II Saamiset	10 798	10 150
Pitkäaikaiset saamiset	1 973	2 110
1. Myyntisaamiset	390	412
2. Lainasaamiset	830	945
3. Muut saamiset	753	753
Lyhytaikaiset saamiset	8 826	8 040
1. Myyntisaamiset	4 948	4 165
2. Lainasaamiset	31	31
3. Muut saamiset	1 591	1 981
4. Siirtosaamiset	2 255	1 863
III Rahoitusarvopaperit	33 669	25 637
2. Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	250	250
4. Muut arvopaperit	33 419	25 387
IV Rahat ja pankkisaamiset	9 413	13 960
VASTAAVAA YHTEENSÄ	226 056	223 163

2.5.1 Tase ja sen tunnusluvut

VASTATTAVAA	2017	2016
A OMA PÄÄOMA	121 638	117 904
I Peruspääoma	66 725	66 725
IV Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	51 179	49 165
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	3 734	2 014
B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	14 894	6 901
1. Poistoero	94	101
2. Vapaaehtoiset varaukset	14 800	6 800
D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	2 980	2 808
1. Valtion toimeksiannot	84	55
2. Lahjoitusrahastojen pääomat	2 597	2 444
3. Muut toimeksiantojen pääomat	299	309
E VIERAS PÄÄOMA	86 544	95 549
I Pitkäaikainen	55 196	61 979
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	42 915	50 306
3. Lainat julkisyhteisöiltä	119	507
5. Saadut ennakot	1 077	1 077
7. Muut velat	11 084	10 088
II Lyhytaikainen	31 349	33 571
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	10 391	10 939
3. Lainat julkisyhteisöiltä	157	201
5. Saadut ennakot	7	
6. Ostovelat	7 329	6 629
7. Muut velat	2 297	2 054
8. Siirtovelat	11 167	13 749
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	226 056	223 163

TASEEN TUNNUSLUVUT:	2017	2016
Omavaraisuusaste, %	**60,7**	**56,2**
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	**40,6**	**45,2**
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	**40,6**	**45,2**
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000€	**54 912**	**51 179**
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	**1 747**	**1 641**
Lainakanta 31.12., 1000€	**53 582**	**61 953**
Lainakanta 31.12., €/asukas	**1 704**	**1 986**
Lainasaamiset, 1000€	**59**	**63**
Asukasmäärä	**31 437**	**31 190**

Taseesta laskettavat tunnusluvut kuvaavat kunnan omavaraisuutta, rahoitusvarallisuutta ja velkaisuutta.

Omavaraisuus-%
=100x (Oma pääoma+Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset)/(Koko pääoma-Saadut ennakot)

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäimellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee suurta velkaantuneisuutta.

Suhteellinen velkaantuneisuus-%
=100x (Vieras pääoma-Saadut ennakot) /Käyttötulot

Tunnusluku kertoo kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun.

Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska käyttöomaisuuden ikä, käyttöomaisuuden arvostus tai poistomenetelmä eivät vaikuta tunnusluvun arvoon. Suhteellinen velkaantuneisuus on koko kuntasektorilla ollut keskimäärin 30 %.

Lainakanta 31.12
= Vieras pääoma-(Saadut ennakot +Ostovelat+Siirtovelat+Muut velat)

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.

Lainasaamiset 31.12
=Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kunnan omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

2.6 Kokonaistulot ja menot 2017

Kokonaistulot ja -menot, ulkoiset	**1 - 12 / 2017**		
ml. vesilaitos			
TULOT	**1000 €**	**MENOT**	**1000 €**
Toimintatuotot	43 544	Toimintakulut	187 364
Verotulot	128 741	- Valmistus omaan käyttöön	-35
Valtionosuudet	38 279	Korkokulut	1 048
Korkotuotot	4	Muut rahoituskulut	182
Muut rahoitustuotot	3 121	Satunnaiset kulut	
Tulorahoituksen korjauserät		Pakollisten varausten muutos	-122
- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	-399	- Pakollisten varausten lis. (+), vä	0
		- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustappiot	122
Investoinnit			
Rahoitusosuudet investointimenoihin	155	Investoinnit	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovut	846	Investointimenot	12 744
Pysyvien vastaavien myyntitappiot	122		
Rahoitustoiminta		Rahoitustoiminta	
Antolainasaamisten vähennykset	4	Antolainasaamisten lisäykset	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	3 000	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	11 371
Kokonaistulot yhteensä	**217 294**	**Kokonaismenot yhteensä**	**212 550**
Kokonaistulot - Kokonaismenot	4 744		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 258		
Rahavarojen muutos	3 486		
Erotus	-4 744		

Kokonaistulojen ja -menojen laskelma laaditaan tuloslaskelmasta ja rahoituslaskelmasta, jotka sisältävät vain ulkoiset tulot, menot ja rahoitustapahtumat. Kokonaistulo ja -meno -käsitteet kattavat laskelmassa varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytön.

2.7 Kuntakonsernin toiminta ja talous

Konsernijohto vastaa kuntalain 48 §:n mukaan kuntakonsernissa omistajaohjauksen toteuttamisesta sekä konsernivalvonnan järjestämisestä. Omistajaohjauksella tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla kunta omistajana tai jäsenenä myötävaikuttaa yhtiön ja muun yhteisön hallintoon ja toimintaan. Toimenpiteet voivat liittyä ainakin perustamissopimuksiin, yhtiöjärjestyksiin, muihin sopimuksiin, henkilövalintoihin, ohjeiden antamiseen kuntaa eri yhteisöissä edustaville henkilöille sekä muuhun kunnan määräysvallan käyttöön (KuntaL 46 §). Kangasalan kuntakonsernia ohjaavia asiakirjoja ovat Kangasalan onnistumissuunnitelma - kuntastrategia 2020, Kangasalan omistajastrategia, Kangasalan kunnan konserniohje ja Kangasalan kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet. Lisäksi toimintaa ovat ohjanneet valtuuston hyväksymät tavoitteet talousarviossa, kunnanhallituksen selonteko konsernivalvonnasta, kunnanhallituksen ja kunnanjohtajan ohjaus tarvittaessa erillispäätöksin, omistajan ennakkokäsityksen hankkiminen tarvittaessa sekä kuntakonsernin yhteistyöryhmä.

2.7.1 Kuntakonserniin kuuluvat tytäryhteisöt

Kuntalain 16 a §:n mukaan yhteisö, jossa kunnalla on kirjanpitolain 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta, on kunnan tytäryhteisö. Kunta on kuntakonsernin emoyhteisö. Kunta tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin.

KANGASALAN KUNTAKONSERNI

(Konsernin omistusosuus %)

TYTÄRYHTEISÖT	
KOY Taloherttua	100,0 %
Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy	100,0 %
Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy	100,0 %
Kangasalan Lämpö Oy	100,0 %
Kangasalan Uimahalli Oy	100,0 %
KOY Kangasalan Harjunsola I	66,0 %
KOY Kangasalan Harjunsola II	66,0 %
Kangasalan Parkki Oy	100,0 %
KOY Kangasalan Säästökeskus	64,6 %
Kangasala-talo Oy	100,0 %
KOY Vatialan Kasarminportti	59,6 %
As Oy Isopenni	100,0 %
As Oy Kuhmalahden Kolikko	100,0 %
As Oy Kuhmalahden Vili	100,0 %
As Oy Pirkanpelto	100,0 %
As Oy Tulimäenvatro	100,0 %

OSAKKUUS- JA OMISTUSYHTEISÖT	
Kangasalan Jäähalli Oy	35,3 %
KOY Nattarin Lähipalvelukeskus	24,3 %
KOY Tieliikennemuseo	48,3 %
Kuntien hankintapalvelu KuHa Oy	20,7 %
Sahalahden esikäsittelylaitos	41,0 %
SÄÄTIÖT	
Kuhmalahden Vanhustentalosäätiö	100,0 %
Vehkajärven Vanhustentalosäätiö	100,0 %
KUNTAYHTYMÄT	
Pirkanmaan liitto, kuntayhtymä	5,5 %
Pirkanmaan sairaanhoitopiirin , kuntayhtymä	6,0 %
Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä	8,1 %
Valkeakosken seudun koulutus kuntayhtymä	0,5 %

Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä 31.12.2017

Yhdistely konsernitilinpäätökseen		
	Yhdistely (kpl)	Ei yhdistelty
TYTÄRYHTEISÖT		
Yhtiöt		
Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	11	
Kunnallista liiketoimintaa harjoittavat yhtiöt	4	
Muut yhtiöt	1	
Säätiöt	2	
KUNTAYHTYMÄT	4	
OSAKKUUSYHTEISÖT	5	

2.7.2 Kuntakonsernille asetetut taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet vuodelle 2017

Kehittämisvisio	Omistajan asettamat tavoitteet	Yhtiön toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi	Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen 31.12.2017
YHTEISÖ: Kiinteistö Oy Taloherttua			
Vuokra-asuntotarpeen tyydyttäminen. Tarpeen mukainen lisärakentaminen, jolla luodaan uusia vuokratasoltaan kohtuuhintaisia asuntoja. Omistuksessa olevan kiinteistökannan kustannustehokas elinkaaren hallinta. Energiatehokkuuden lisääminen ja energiansäästön tiedostamisen lisääminen asukkaille. Sähköisen asioinnin kehittäminen.	❖ Opiskelija-asumisen lisääminen ❖ MAL3-sopimuksen ja muiden seudullisten tavoitteiden huomioinen yhtiön strategiassa ❖ Yhtiön tulorahoitus riittää kattamaan rahoituskulut ja vuosittaiset vuokra-asuntojen peruskorjauskulut ❖ Toiminnallinen käyttöaste on 98 % ❖ Riku II rakennuttaminen ❖ Kunnan 100 %:sti omistamien As Oy:n osakkeiden hankinta ❖ Riskienhallinnan kehittäminen ❖ Yleisesti saatavilla olevan vuosikertomuksen laatiminen	❖ Olemassa olevien huoneistojen hyödyntäminen opiskelija-asumiseen sekä kartoitus uuden yksikön rakennuttamisesta, jonka huoneistoista osa hyödynnettäisiin opiskelija-asumiseen. ❖ Yhtiön liiketoimintastrategian- ja kiinteistöstrategian päivittäminen. Jatkuvuussuunnitelma ja kiinteistöjen salkuttaminen. ❖ Talousarvion suunnittelu kattamaan asetetut tavoitteet ja toteutumisen seuranta. ❖ Yhtiössä on panostettu aiempaa enemmän markkinointiin ja uudistetut kotisivut otetaan lokakuussa 2016 käyttöön. Kotisivut ovat aiempaa laajemmat ja antavat asiakkaille enemmän tietoa vuokrayksiköistä sekä mahdollistavat aiempaa laajemman sähköisen asioinnin. ❖ Riskeihin liittyviä osa-alueita tarkastellaan ja kartoitetaan aktiivisesti jota kautta toimintatapoja ja toimenpiteitä voidaan kehittää riskien minimoimiseksi ❖ Toimenpiteet edenneet Riku II ryhmäkoti hankkeessa rakentamisvaiheeseen ❖ Toimitaan omistajan linjauksen mukaisesti As Oy osakkeiden hankinnassa ❖ Vuosikertomus laaditaan seuraavan tilinpäätöksen yhteydessä	❖ Opiskelija-asumista ei ole vielä lisätty. Hankkeeseen liittyen rahoitus- ja tontinhankinta vireillä. Yhtiö on varautunut varaamaan alueen kiinteistöistään asuntoja opiskelijakäyttöön tarvittaessa. ❖ Yhtiön liiketoiminta- ja kiinteistöstrategia saatiin valmiiksi keväällä. Strategiatyön yhteydessä kiinteistöt salkutettiin. Strategian päivittäminen ja uudelleenarviointi on jatkossa jatkuva prosessi. ❖ Toiminnallinen käyttöastetavoite ei toteutunut. Vuoden 2017 kumulatiivinen käyttöaste oli 92,5 %, jakautuen Kangasalan 95,3 % ja Sahalahden 75,8% välille. Riku II ryhmäkodin rakennuttaminen saatettiin menestyksekkäästi maaliin 31.7. ja tilat käyttöönotettiin kunnan toimesta 1.9. ❖ Yhtiön riskianalyysi tehtiin ja käsiteltiin syksyllä hallituksessa. Osa riskianalyysin varsinaisista toimenpiteistä työn alla loppuvuodesta 2017, osa alkuvuodesta 2018. ❖ As Oy -osakehankinnassa koordinoitu omistajan kanssa, hanke kesken. ❖ Energiansäästötavoitteet ovat pääasiallisesti toteutuneet tilikaudella ❖ Yleisesti saatavilla oleva vuosikertomus pyritään laatimaan tämän tilinpäätöksen yhteydessä
YHTEISÖ: Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy			
Yhtiö tuottaa inhouse yhtiönä kuntakonsernille laadukkaita ja kustannustehokkaita palveluita (isännöinti, kiinteistön ylläpitopalvelut)	❖ Osinko omistajalle 100 000 euroa ❖ Laadukkaat palvelut kuntakonsernille ❖ Ydintoimintojen (isännöinti, kiinteistön hoito, siivous) tuottavuuden parantaminen. ❖ Riskienhallinnan kehittäminen	❖ Konsernirakenteen tiivistämisen erillisselvityksen mukaisten toimenpiteiden täytäntöönpano yhteistyössä emon kanssa ❖ Strategian päivitys ❖ Yhtiön palvelutarjooman kehittäminen omistajatarpeen mukaisesti ❖ Toiminnan kustannustehokkuuden lisääminen	❖ Osinko omistajalle toteutuu ❖ Yhtiö on ottanut vastaan emolta kohteita tehdyn selvityksen perusteella ❖ Strategian päivitys on aloitettu

Kehittämisvisio	Omistajan asettamat tavoitteet	Yhtiön toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi	Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen 31.12.2017
YHTEISÖ: Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy			
Ainutlaatuisen asiakaskokemuksen tarjoava, asiakkaan kiinteistöomaisuuden arvoa kasvattava palveluorganisaatio (visio 2018) Yhtiö toimii markkinaehtoisesti ja tuottaa laadukkaita palveluita tuottamalla lisäarvoa asiakkailleen (isännöinti, kiinteistön ylläpitopalvelut) Yhtiö kehittää omistajaarvoa pitkäjänteisesti siten, että yrityksen arvo kasvaa ja omistaja saa optimaalisen osinkotuoton yhtiöstään.	❖ Osinko omistajalle 150 000 euroa ❖ Ydintoimintojen (isännöinti, kiinteistönhoito, siivous), tuottavuuden parantaminen ❖ Riskienhallinnan kehittäminen	❖ Asiakaskokemuksen kehittäminen ❖ Myynnin ja markkinoinnin kehittäminen ❖ Digitaalisten palveluiden kehittäminen ❖ Yhteistyökumppaniverkoston rakentaminen	❖ Osinko omistajalle toteutuu ❖ Osallistuminen Brand new hankkeeseen, henkilöstön koulutus, asiakastyytyväisyysmittaus ❖ Palveluiden digitointi käynnistynyt (mm. asukassivut, sähköinen huoltokirja, aineistojen digitointi) ❖ Kumppanuusverkostoa kehitetään edelleen asiakastarpeen mukaisesti
YHTEISÖ: Kangasalan Lämpö Oy			
Taloudellisesti tuotettua puhdasta energiaa luontoa säästäen tulevaisuutta ajatellen.	❖ Osinko omistajalle 250 000 euroa ❖ Lämmöntuotantotapojen monipuolistaminen turvataan ❖ Tehokas lämmöntuotanto ❖ Riskienhallinnan kehittäminen	❖ Taloussuunnittelu ❖ Keskustan biolämpölaitoksen kaava hyväksytty. ❖ Kaasulla tuotetun kaukolämmön hyötysuhde >87 % ❖ Päivitetään liiketoiminta-suunnitelma	❖ Osinko 250 000 euroa maksettu vuodelta 2017. ❖ Kaava hyväksytty valtuustossa 11.12.2017 ❖ Maakaasulaitosten lämmöntuotannon kokonaishyötysuhde 88 %. ❖ Liiketoimintasuunnitelma päivitetty
YHTEISÖ: Kangasalan Uimahalli Oy			
Kuohu on merkittävä osa Kangasalan kunnan ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa, esim. 13 vesiliikuntaryhmää viikossa. Kuohu toimii virkistyskeskuksena, joka tuottaa monipuolisia liikuntapalveluja kaikille asiakasryhmille sekä edistää hyvän uimataidon saavuttamista. Kuohu on kaikkien asiakasryhmien kohtauspaikka josta asiakkaat saavat iloa elämään, ja kertovat hyvästä palvelukokemuksesta myös eteenpäin. Kuohuun tulevat uudet asiakkaat saavat niin hyvän palvelun että he jäävät pysyviksi asiakkaiksi. Kuohu on luotettava yhteistyökumppani ja haluttu työpaikka.	❖ Kunnan avustus enintään 770 000 euroa ❖ Asiakasmäärä 200 000 ❖ Uuden hankintalain mahdollistamat osakeomistusjärjestelyt konsernirakenteen kehittämiseksi ❖ Riskienhallinnan kehittäminen ❖ Yhteistyön edistäminen mahdollisessa hotellihankkeessa ❖ Yleisesti saatavilla olevan vuosikertomuksen laatiminen	❖ Yhteistyön lisääminen kunnan terveydenhuollon ja potilasjärjestöjen kanssa uusien palvelujen kehittämiseksi etenkin hiljaisille kausille ❖ Lämmön-, sähkön-, ja veden kulutusten tarkka seuranta ja säästöjen hakeminen ❖ Tarkka budjetointi ja talouden seuranta ❖ Uuden toiminnanohjausjärjestelmän monipuolinen hyödyntäminen ❖ Erinomaisen asiakaspalvelun edelleen kehittäminen ❖ Asiakastyytyväisyystutkimuksen uusinta ja tulosten hyödyntäminen ❖ Riskianalyysissä esiin nousseiden toimenpiteiden toteutus ja nopea reagointi uusiin riskeihin.	❖ On toteutunut ja uudelle altaalle kehitetään mm. uusia kuntoutusryhmiä. ❖ Kulutusten seurantaa on tarkennettu ja toimenpiteitä tehty kulutusten vähentämiseksi. ❖ Taloutta ja vertailua budjettiin on seurattu kk-tasolla. ❖ Toiminnanohjausjärjestelmä valmistui syksyllä 2017 ja sen hyödyntäminen on aloitettu. ❖ Asiakaspalautetta on kerätty päivittäin sekä sähköisellä että kirjallisella järjestelmällä. Palautteet on käsitelty välittömästi. ❖ Asiakastyytyväisyystutkimus uusitaan keväällä 2018 yhteistyössä Tampereen seudun muiden uimahallien kanssa. ❖ Toimintaa on kehitetty riskit huomioiden ja pidetty säännölliset turvallisuusharjoitukset. Lisäksi on käynnistetty riskianalyysin laajentaminen.

Kehittämisvisio	Omistajan asettamat tavoitteet	Yhtiön toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi	Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen 31.12.2017
YHTEISÖ: Kangasala-talo Oy			
Kangasala-talo on monipuolisesti kasvava, muista erottuva kulttuuritalo	❖ Kunnan avustus kulttuuripalveluiden tuottamiseen enintään 260 000 euroa ❖ Kunnan avustus museopalveluiden tuottamiseen enintään 250 000 euroa ❖ Kunnan vuokratuki enintään 602 000 euroa ❖ Kangasala-talon yhteiskävijätavoite 45 000 asiakasta, josta museon tavoite 11 000 kävijää ❖ Kangasala-talon toiminnan kehittämisessä keskitytään erityisesti museo- ja kokoustoimintaan ❖ Riskienhallinnan kehittäminen ❖ Yleisesti saatavilla olevan vuosikertomuksen laatiminen	❖ Toiminta kulttuuri- ja museopalveluissa sopeutetaan käytettävissä oleviin varoihin. Omia tulonlähteitä etsitään ja kehitetään pitkäjänteisesti. Käyttöastetta nostetaan säännöllisillä elokuvaesityksillä ❖ Taidemuseon näyttelyvalinnoissa keskitytään laadukkaisiin ja vetovoimaisiin taidenäyttelyihin. Museon ilmaispäiviä ja tapahtumatarjontaa lisätään. ❖ Kokoustoiminnassa tähdätään isoihin Kangasala-salin täyttäviin kokoustapahtumiin joissa oheispalveluina toimii mm. talon kulttuuritarjonta. Myyntityöhön pyritään löytämään lisäresurssia. Eri toimintojen yhteismarkkinointia kehitetään edelleen. ❖ Riskienhallintaan kehitettyä prosessia pidetään yllä aktiivisesti ❖ Vuosikertomus julkaistaan talon nettisivuilla	❖ Avustus kulttuuripalveluiden tuottamiseen oli 260 000 euroa ❖ Avustus museopalveluiden tuottamiseen oli 250 000 € ❖ Vuokratuki vastasi maksettuja vuokria Kävijöitä oli yhteensä 50 800 joista taidemuseon kävijöitä 9 030 ❖ Museotoiminnan kehittämisessä keskityttiin laadukkaiden näyttelyiden lisäksi yleisötyöhön ja erilaisiin tapahtumiin museossa ❖ Kokoustoimintaa kehitettiin paketoimalla talon tarjontaa sekä aktiivisella myyntityöllä ❖ Riskienhallinta kuuluu normaaliin vuosikelloon ❖ Vuosikertomus on julkaistu verkkosivuilla
YHTEISÖ: Kiinteistö Oy Kangasalan Harjunsola I			
Kiinteistön liike-/toimistotilat ovat joko omistajan tai vuokralaisen käytössä. Alustavat suunnitelmat kiinteistön kehittämisestä saadaan vuoden 2016 loppupuolella.	❖ Kiinteistökehittämisen edistämien	❖ Talotekniikan ja vaipan ylläpito järkevään hintaan vuokralaisia tyydyttävällä tasolla ❖ Yhteistyökumppanin etsintä kehittämiseen	❖ Liikerakennusten osalta talotekniikan ja vaipan ylläpidon kannalta tilikaudella tehty välttämättömät korjaustoimenpiteet ❖ Yhteistyökumppanin etsintä ei tuottanut tilikaudella tulosta markkinointiponnisteluista huolimatta
YHTEISÖ: Kiinteistö OY Kangasalan Harjunsola II			
Toiminta jatkuu ennallaan. Kiinteistön liike-/toimistotilat ovat joko omistajan tai vuokralaisen käytössä vähintään seuraavat 10 vuotta.	❖ Kiinteistökehittämisen edistäminen	❖ Talotekniikan ylläpito noin kymmenen vuoden pts:lla ❖ Vuokralaisten tarpeet huomioiden	❖ Käyttövesiputkiston ja lämmönsiirtimen korjaustyöt tehtiin tilikaudella ❖ Korjaustoimenpiteitä jatketaan tilikaudella 2018 yhtiökokouksen hyväksyttyä töiden aloitus ja rahoitus
Kangasalan Parkki Oy			
Yhtiö hallinnoi keskustakorttelin maanalaista pysäköintiä.	❖ Yhtiö on valmiudessa käynnistämään pysäköintilaitostoiminnan mahdollisen omistajaohjauksen mukaisesti	❖ Tarvittavat toimenpiteet omistajaohjauksen toteuttamiseksi	❖ Yhtiö on aloittanut uuden pysäköintilaitoksen suunnitteluttamisen Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy:n toimesta. Tavoitteena pysäköintilaitoksen rakentamisen aloitus syksyllä 2018.

Kehittämisvisio	Omistajan asettamat tavoitteet	Yhtiön toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi	Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen 31.12.2017
YHTEISÖ: Kiinteistö Oy Kangasalan Säästökeskus			
Kiinteistön ylläpito kustannustehokkaasti ja kehittäminen	❖ Toiminnan kehittäminen kiinteäksi osaksi kulttuurikorttelia ❖ Riskienhallinnan kehittäminen	❖ Yhtiön toiminnan ja kiinteistön kehittäminen, elinkaaren hallinta. ❖ Riskien hallintaa ylläpidetään ja reagoidaan havaittuihin riskeihin.	❖ toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet tilikaudella
YHTEISÖ: Kiinteistö Vatialan Kasarminportti			
Kiinteistön tilat ovat omistajien ja yritystilasopimuksella olevien yrittäjien käytössä. Toiminta jatkuu ennallaan.	❖ Kiinteistön omistusratkaisu yhteistyössä nykyisen sopimuskumppanin kanssa ❖ Kiinteistön kunto säilytetään hyvänä ❖ Riskienhallinnan kehittäminen	❖ Jatkuva, aktiivinen huolenpito ja ajoissa toteutetut huolto- ja korjaustoimet ❖ Vuokralaisten toiveet huomioidaan kiinteistön kehittämisessä.	❖ Kiinteistön kuntoa on pidetty ajan tasalla ja tehty tarvittavat huolto- ja korjaustoimenpiteet
YHTEISÖ: As Oy Isopenni			
Asunto-osakeyhtiön tekninen ja taloudellinen kehittäminen	❖ Yhtiön tulorahoitus riittää kattamaan rahoituskulut ja vuosittaiset peruskorjauskulut ❖ Toiminnallinen käyttöaste 98 % ❖ Riskienhallinnan kehittäminen ❖ Asunnot tai yhtiö liitetään KOY Taloherttuaan	❖ Yhtiö ylläpitää asunnot houkuttelevina vuokralaisille ja ostajille ❖ Yhtiölle on laadittu viiden vuoden suunnitelma peruskorjauksista ❖ Yhtiö valmistautuu omistusjärjestelyihin	❖ Yhtiön tulorahoitus on riittänyt kattamaan vuosittaiset korjaus- ja rahoituskulut ❖ Käyttöaste oli tilikaudella 100 %. ❖ Riskienhallintaa on kehitetty maltillisesti ❖ Asuntoja tai yhtiötä ei ole vielä liitetty KOY Taloherttuaan
YHTEISÖ: As Oy Kuhmalahden Kolikko			
❖ Asunto-osakeyhtiön tekninen ja taloudellinen kehittäminen	❖ Yhtiön tulorahoitus riittää kattamaan rahoituskulut ja vuosittaiset peruskorjauskulut ❖ Toiminnallinen käyttöaste 98 % ❖ Riskienhallinnan kehittäminen ❖ Asunnot tai yhtiö liitetään KOY Taloherttuaan	❖ Yhtiö ylläpitää asunnot houkuttelevina vuokralaisille ja ostajille ❖ Yhtiölle on laadittu viiden vuoden suunnitelma peruskorjauksista ❖ Yhtiö valmistautuu omistusjärjestelyihin	❖ Asuntoja tai yhtiötä ei ole vielä liitetty KOY Taloherttuaan ❖ Riskienhallintaa on kehitetty maltillisesti ❖ Yhtiön tulorahoitus on riittänyt kattamaan vuosittaiset korjaus- ja rahoituskulut ❖ Käyttöaste oli tilikaudella 100 %.
YHTEISÖ: As Oy Kuhmalahden Vili			
Asunto-osakeyhtiön tekninen ja taloudellinen kehittäminen	❖ Yhtiön tulorahoitus riittää kattamaan rahoituskulut ja vuosittaiset peruskorjauskulut ❖ Toiminnallinen käyttöaste 98 % ❖ Riskienhallinnan kehittäminen ❖ Asunnot tai yhtiö liitetään KOY Taloherttuaan	❖ Yhtiö ylläpitää asunnot houkuttelevina vuokralaisille ja ostajille ❖ Yhtiölle on laadittu viiden vuoden suunnitelma peruskorjauksista ❖ Yhtiö valmistautuu omistusjärjestelyihin	❖ Asuntoja tai yhtiötä ei ole vielä liitetty KOY Taloherttuaan ❖ Riskienhallintaa on kehitetty maltillisesti ❖ Yhtiön tulorahoitus on riittänyt kattamaan vuosittaiset korjaus- ja rahoituskulut ❖ Käyttöaste oli tilikaudella 75 %.
YHTEISÖ: As Oy Pirkanpelto			
Asunto-osakeyhtiön tekninen ja taloudellinen kehittäminen	❖ Yhtiön tulorahoitus riittää kattamaan rahoituskulut ja vuosittaiset peruskorjauskulut ❖ Toiminnallinen käyttöaste 98 % ❖ Riskienhallinnan kehittäminen	❖ Yhtiö ylläpitää asunnot houkuttelevina vuokralaisille ja ostajille ❖ Yhtiölle on laadittu viiden vuoden suunnitelma peruskorjauksista	❖ Asuntoja tai yhtiötä ei ole vielä liitetty KOY Taloherttuaan ❖ Riskienhallintaa on kehitetty maltillisesti

	❖ Asunnot tai yhtiö liitetään KOY Taloherttuaan	❖ Yhtiö valmistautuu omistusjärjestelyihin	❖ Yhtiön tulorahoitus on riittänyt kattamaan vuosittaiset korjaus- ja rahoituskulut
			❖ Käyttöaste oli tilikaudella 60 %.
YHTIÖ: As Oy Tulimäenvatro			
Asunto-osakeyhtiön tekninen ja taloudellinen kehittäminen	❖ Yhtiön tulorahoitus riittää kattamaan rahoituskulut ja vuosittaiset peruskorjauskulut. ❖ Toiminnallinen käyttöaste 98 %. ❖ Riskienhallinnan kehittäminen. ❖ Asunnot tai yhtiö liitetään KOY Taloherttuaan	❖ Yhtiö ylläpitää asunnot houkuttelevina vuokralaisille ja ostajille ❖ Yhtiölle on laadittu viiden vuoden suunnitelma peruskorjauksista	❖ Asuntoja tai yhtiötä ei ole vielä liitetty KOY Taloherttuaan ❖ Riskienhallintaa on kehitetty maltillisesti ❖ Yhtiön tulorahoitus on riittänyt kattamaan vuosittaiset korjaus- ja rahoituskulut ❖ Käyttöaste oli tilikaudella 86,67 %.

Kiinteistö Oy Taloherttua

Perustamisvuosi: 1973

Vastuuhenkilö: toimitusjohtaja Jouni Kiviniemi 1-3/2017 ja Stefan Stortz 04/2017 alk.

Yhteystiedot: Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy, Ainontie 8, 36200 Kangasala
puh. 0400 242 794

Sähköposti: stefan.stortz(at)herttuankp.fi

Osakeomistus 100 %	Osakepääoma 3 246 247 €
Toimiala ja toiminnan kuvaus Yhtiön tehtävänä on omistaa, hallinnoida, ylläpitää ja vuokrata omistamiaan asuntoja ja tiloja ja siten vastata alueen kohtuuhintaiseen vuokra-asuntotarpeeseen.	

Talous

Kiint. Oy Taloherttua	**Tp 2016**	**TA 2017**	**Toteutunut 31.12.2017**
Liikevaihto	6 172 087	6 446 103	6 284 283
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	0,04	235 277	33 909
Tilikauden voitto/tappio	0,00	235 277	0
Taseen loppusumma	35 721 369	36 500 000	35 282 223
Lainat	28 062 832	25 488 956	27 677 500
Takaukset emolta	27 186 299	27 186 299	27 186 299
Yhtiön tunnusluvut			
Sijoitetun pääoman tuotto-%	0,86 %		0,52 %
Velkaantumisaste-%	532 %		438 %
Maksuvalmius Quick ratio	0,39		0,36
Omavaraisuusaste	18,06		18,98

Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy

Perustamisvuosi: 2012

Vastuuhenkilö: toimitusjohtaja Mikko Koivulehto

Yhteystiedot: Urheilutie 2-4, puh. 040 868 2163

sähköposti: mikko.koivulehto(at)kangasalankiinteistopalvelu.fi

Osakeomistus 100 %	Osakepääoma 40 000 €
Toimiala ja toiminnan kuvaus Isännöinti ja kiinteistöjen ylläpitopalvelut	

Talous

Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy	Tp 2016	TA 2017	Toteutunut 31.12.2017
Liikevaihto	3 343 654	3 117 777	3 175 530
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	324 336	190 854	121 482
Tilikauden voitto/tappio	256 686		95 888
Taseen loppusumma	1 288 732	1 300 000	1 295 791
Yhtiön tunnusluvut			
Tehokkuus/taloudellisuus			
Sijoitetun pääoman tuotto-%	44		18,5
Velkaantumisaste-%	0,55		0,68
Maksuvalmius Quick ratio	2,6		1,9
Omavaraisuusaste	64,7		59
Henkilöstön määrä	56		64

Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy

Perustamisvuosi: 2012
Vastuuhenkilö: Toimitusjohtaja Mikko Koivulehto
Yhteystiedot: Urheilutie 2-4, puh. 040 868 2163
sähköposti: mikko.koivulehto(at)herttuankp.fi

Osakeomistus 100 %	Osakepääoma 10 000 €
Toimiala ja toiminnan kuvaus	
Isännöinti ja kiinteistöjen ylläpitopalvelut	

Talous

Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy	Tp 2016	TA 2017	Toteutunut 31.12.2017
Liikevaihto	1 592 744	1 611 985	1 689 096
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	234 596	225 189	267 073
Tilikauden voitto/tappio	187 681		129 316
Taseen loppusumma	1 232 751	1 300 000	1 475 837
Yhtiön tunnusluvut			
Sijoitetun pääoman tuotto-%	25,8		31,3
Velkaantumisaste-%	0,22		0,31
Maksuvalmius Quick ratio	3,26		3,25
Omavaraisuusaste	82,2		70,7
Henkilöstön määrä	27		34

Kangasalan Lämpö Oy

Perustamisvuosi: 1982
Vastuuhenkilö: Toimitusjohtaja Pekka Lehtonen
Yhteystiedot: Tyrnimarjankuja 3, 36220 Kangasala, puh. 03 377 3154
Sähköposti: pekka.lehtonen(at)kangasalanlampo.fi

Osakeomistus 100 %	Osakepääoma 100 912,76 €

Toimiala ja toiminnan kuvaus

Kangasalan Lämpö Oy on Kangasalan kaupungin alueella toimiva kaukolämpö- ja maakaasupalveluja tarjoava lämpöyhtiö.

Talous

Kangasalan Lämpö Oy	**Tp 2016**	**TA 2017**	**Toteutunut 31.12.2017**
Liikevaihto	7 854 343	7 957 461	8 730 354
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	705 673	596 606	837 196
Tilikauden voitto/tappio	608 713	527 829	717 077
Taseen loppusumma	10 913 691		11 429 415
Lainat	720 000		660 000
Takaukset emolta	1 200 000		1 200 000
Yhtiön tunnusluvut			
Sijoitetun pääoman tuotto-%	8,6		9,7
Velkaantumisaste-%	9,4		8,1
Maksuvalmius Quick ratio	4,1		4,2
Omavaraisuusaste	70,5		70,9
Henkilöstön määrä	2		4
Investoinnit	678 831		452 668

*Tunnuslukuja laskettaessa käytetään Yritystutkimusneuvottelukunnan analysointi suositusta.

Kangasalan Uimahalli Oy

Perustamisvuosi: **2007**
Vastuuhenkilö: Toimitusjohtaja Paula Liinamaa
Yhteystiedot: Kirkkojärventie 4, 36200 Kangasala, puh. 0400 515 611
Sähköposti: paula.liinamaa(at)kangasalanuimahalli.fi

Osakeomistus 100 % | Osakepääoma 750 000 €

Toimiala ja toiminnan kuvaus

Kangasalan Uimahalli Oy harjoittaa uimahallipalveluihin liittyvää liiketoimintaa sekä vuokraa omistamansa uimahallirakennuksen liiketiloja kahvila-, kuntosali- ja terveysalan yrittäjille sekä kokous- ja koulutustiloja yrityksille, yhteisöille ja yksityisille.

Talous

Kangasalan Uimahalli Oy	Tp 2016	TA 2017	Toteutunut 31.12.2017
Liikevaihto	2 052 750	2 035 200	2 026 581
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	174 739	56 000	35 735
Tilikauden voitto/tappio	174 739	56 000	35 735
Taseen loppusumma	8 984 790	8 413 033	8 672 375
Lainat	7 057 456	7 057 456	6 702 138
Takaukset emolta	10 700 000	12 620 000	12 6200 00
Yhtiön tunnusluvut			
Asiakasmäärä	207 960	205 000	204 286
Sijoitetun pääoman tuotto-%	3		1
Velkaantumisaste-%	5,7		5,0
Maksuvalmius Quick ratio	1,3		1,1
Omavaraisuusaste	14,6		15,5
Henkilöstön määrä	1		1
Investoinnit	0		165 203

Kangasala-talo Oy

Perustamisvuosi: 2013
Vastuuhenkilö: Timo Kotilainen
Yhteystiedot ja puh.: Kuohunharjuntie 6, puh. 040 6316400
sähköposti: timo.kotilainen(at)kangasala-talo.fi

Osakeomistus 100 %	Osakepääoma 400 000 €
Toimiala ja toiminnan kuvaus Museo-, kulttuuri- ja kokouspalvelut	

Talous

Kangasala-talo Oy	**Tp 2016**	**TA 2017**	**Toteutunut 31.12.2017**
Liikevaihto	277 594	252 200	507 819
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	-74 067	3 500	26 966
Tilikauden voitto/tappio	-74 067	3 500	26 642
Taseen loppusumma	442 395		446 018
Yhtiön tunnusluvut			
Sijoitetun pääoman tuotto-%	-23,79		10
Velkaantumisaste-%	0	0	51
Maksuvalmius Quick ratio	1,97 %		1,72
Omavaraisuusaste	63,89		66,95
Henkilöstön määrä	12	9	9
Investoinnit	**11 762**	**0**	**0**

Kiinteistö Oy Kangasalan Harjunsola I

Perustamisvuosi: 1962 ja 1972
Vastuuhenkilö: Isännöitsijä Tarja Ahovainio
Yhteystiedot ja puh: Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy puhelin 050 4676 776
sähköposti: tarja.ahovainio(at)kangasalankiinteistopalvelu.fi

Osakeomistus 66 %	Osakepääoma 154 985 €
Toimiala ja toiminnan kuvaus Yhtiön toimialana on vuokraoikeuden nojalla hallita tonttia ja omistaa ja hallita tonteilla olevia yhtä asuin ja kahta liikerakennusta	

Talous

Kiint. Oy Kangasalan Harjunsola I	Tp 2016	TA 2017	Toteutunut 31.12.2017
Liikevaihto	154 878	154 852	155 915
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	-32 231	-34 728	-36 366
Tilikauden voitto/tappio	-32 231	-34 728	-36 366
Taseen loppusumma	297 595		295 338
Yhtiön tunnusluvut			
Sijoitetun pääoman tuotto-%	-31,5		-35,6
Velkaantumisaste-%	0,31		0,55
Maksuvalmius Quick ratio	2,37		1,57
Omavaraisuusaste	76,59		64,79

Kiinteistö Oy Kangasalan Harjunsola II

Perustamisvuosi: 1986
Vastuuhenkilö: Isännöitsijä Tarja Ahovainio
Yhteystiedot ja puh.: Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy, p. 050 4676 776
sähköposti: tarja.ahovainio(at)kangasalankiinteistopalvelu.fi

Osakeomistus 66 %	Osakepääoma 68 368 €
Toimiala ja toiminnan kuvaus Yhtiön toimialana on vuokraoikeuden nojalla hallita tonttia ja omistaa ja hallita kyseisellä tontilla olevaa liikerakennusta.	

Talous

Kiint. Oy Kangasalan Harjunsola II	Tp 2016	TA 2017	Toteutunut 31.12.2017
Liikevaihto	81 124	87 845	84 420
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	3 223	-8 655	-38 313
Tilikauden voitto/tappio	3 223	-8 655	-38 313
Taseen loppusumma	500 738		658 238
Lainat	0		97 000
Yhtiön tunnusluvut			
Sijoitetun pääoman tuotto-%	7,35		-87,46
Velkaantumisaste-%	0,09		0,56
Maksuvalmius Quick ratio	2,59		1,04
Omavaraisuusaste	91,98		64,15
Investoinnit	**0**	**0**	**90 186**

Kiinteistö Oy Kangasalan Säästökeskus

Perustamisvuosi: 1975
Vastuuhenkilö: toimitusjohtaja Jouni Kiviniemi 1-3/2017 ja Stefan Stortz 04/2017 alkaen
Yhteystiedot: Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy, Urheilutie 2-4, puh 0400 242 794
sähköposti: stefan.stortz(at)herttuankp.fi

Osakeomistus 64,60 % | Osakepääoma 35 379 €

Toimiala ja toiminnan kuvaus

Kiinteistöyhtiön tehtävä on hallinnoida ja ylläpitää kiinteistöä siten että osakkeenomistajat voivat toimia hallitsemissaan toimitiloissa itse tai vuokrata hallitsemiaan tiloja.

Talous

Kiinteistö Oy Kangasalan Säästökeskus	Tp 2016	TA 2017	Toteutunut 31.12.2017
Liikevaihto	149 688	124 162	153 643
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	29	1 210	18
Tilikauden voitto/tappio	29	1 210	18
Taseen loppusumma	1 792 696	1 844 295	1 798 008
Lainat	520 410		477 044
Takaukset emolta	563 775		520 409,54
Yhtiön tunnusluvut			
Sijoitetun pääoman tuotto-%	1,42 %		0,25 %
Velkaantumisaste-%	40,56 %		34,50 %
Maksuvalmius Quick ratio	1,47		1,52
Omavaraisuusaste	67,16 %		66,99 %

Kangasalan Parkki Oy

Perustamisvuosi: 1984
Vastuuhenkilö: toimitusjohtaja Jari Tyvimaa
Yhteystiedot: Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy, Urheilutie 2-4, puh. 050 576 6868
sähköposti: jari.tyvimaa(at)kangasalankiinteistopalvelu.fi

Osakeomistus 100 % | Osakepääoma 2 523 €

Toimiala ja toiminnan kuvaus

Yhtiön toimialana on omistaa, hallita ja vuokrata kiinteistöjä, rakennuttaa, omistaa ja hallinnoida pysäköintilaitostoimintaa omistamissaan tai sitä varten vuokraamissaan pysäköintitiloissa ja alueilla.

Talous

Kangasalan Parkki Oy	Tp 2016	TA 2017	Toteutunut 31.12.2017
Liikevaihto	20 007	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	-7 511	0	-5 965
Tilikauden voitto/tappio	-7 511		-9 906
Taseen loppusumma	331 355		322 007
Yhtiön tunnusluvut			
Sijoitetun pääoman tuotto-%			-391,2
Velkaantumisaste-%			0,2
Maksuvalmius Quick ratio			552,3
Omavaraisuusaste			99,8

Kiinteistö Oy Vatialan Kasarminportti

Perustamisvuosi: 2000

Vastuuhenkilö: toimitusjohtaja Ismo Niiniharju 1-10/2017 ja Jari Tyvimaa 11/2017 alkaen

Yhteystiedot: Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy, puh. 050 576 6868

sähköposti: jari.tyvimaa(at)kangasalankiinteistopalvelu.fi

Osakeomistus 59,6 % | Osakepääoma 49 615 €

Toimiala ja toiminnan kuvaus

Yhtiön toimialana on omistaa ja hallita tonttia sekä yhtiön toimesta tontille rakennettua teollisuusrakennusta, sekä omistaa ja hallita tonteilla olevia yhtä asuin ja kahta liikerakennusta.

Talous

Kiint. Oy Vatialan Kasarminportti	Tp 2016	TA 2017	Toteutunut 31.12.2017
Liikevaihto	67 418	83 599	83 599
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) ennen veroja	-6 502	-4 002	-3 051
Tilikauden voitto/tappio	-6 502		-3 051
Taseen loppusumma	1 663 420		1 657 195
Yhtiön tunnusluvut			
Sijoitetun pääoman tuotto-%			-10,3
Velkaantumisaste-%			0
Maksuvalmius Quick ratio	13,6		11,4
Omavaraisuusaste	99		99,7

Asunto Oy Isopenni

Perustamisvuosi: 1984

Vastuuhenkilö: Hallituksen puheenjohtaja Jarmo Kivineva
Yhteystiedot.: kehitysjohtaja Jarmo Kivineva, Kangasalan kunta, Kunnantie 1, 36200 Kangasala
Sähköposti: jarmo.kivineva(at)kangasala.fi

Osakeomistus 100 % | Osakepääoma 2 523 €

Toimiala ja toiminnan kuvaus

Kiinteistö sijaitsee Kangasalan kunnan alueella. Yhtiön tehtävänä on ylläpitää kiinteistöä siten, että osakkeenomistajat voivat toimia siellä itse tai vuokrata hallitsemiaan tiloja.

Rakennuksen huoneistojakauma on seuraava:

-asuinhuoneistoja 3 kpl 2h+kk+s 43 m2
-asuinhuoneistoja 2 kpl 2h+k+s 59 m2

Talous

As Oy Isopenni	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Liikevaihto	22 680	22 980	22 889
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) (ennen veroja)	10 882	2 933	8 936,47
Tilikauden voitto/tappio	0	0	26,47
Taseen loppusumma	94 567		85 385

Asunto Oy Kuhmalahden Kolikko

Perustamisvuosi: 1986

Vastuuhenkilö: Hallituksen puheenjohtaja Jarmo Kivineva
Yhteystiedot: Kehitysjohtaja Jarmo Kivineva, Kangasalan kunta, Kunnantie 1, 36200 Kangasala
Sähköposti: jarmo.kivineva(at)kangasala.fi

Osakeomistus 100 % | Osakepääoma 2 523 €

Toimiala ja toiminnan kuvaus

Kiinteistö sijaitsee Kangasalan kunnan alueella. Yhtiön tehtävänä on ylläpitää kiinteistöä siten, että osakkeenomistajat voivat toimia siellä itse tai vuokrata hallitsemiaan tiloja.

Rakennuksen huoneistojakauma on seuraava:

-asuinhuoneistoja 1 kpl 3h+k+s 71 m2
-asuinhuoneistoja 2 kpl 2h+kk+s 43 m2
-asuinhuoneistoja 2 kpl 2h+k+s 59 m2

Talous

As. Oy Kuhmalahden kolikko	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Liikevaihto	25 299	25 755	25 840
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) (ennen veroja)	11 669	4 322	10 471
Tilikauden voitto/tappio	0	0	20,57
Taseen loppusumma	118 989		109 191

Asunto Oy Kuhmalahden Vili

Perustamisvuosi: 1990
Vastuuhenkilö: Hallituksen puheenjohtaja Jarmo Kivineva
Yhteystiedot.: Kehitysjohtaja Jarmo Kivineva, Kangasalan kunta, puh. 0400 637 651
sähköposti: jarmo.kivineva(at)kangasala.fi

Osakeomistus 100 % | Osakepääoma 2 523 €

Toimiala ja toiminnan kuvaus

Kiinteistö sijaitsee Kangasalan kunnan alueella. Yhtiön tehtävänä on ylläpitää kiinteistöä siten, että osakkeenomistajat voivat toimia siellä itse tai vuokrata hallitsemiaan tiloja.

Rakennuksen huoneistojakauma on seuraava:

-asuinhuoneistoja 1 kpl 3h+k+s 74,5 m2
-asuinhuoneistoja 2 kpl 2h+k+s 60 m2
-asuinhuoneistoja 2 kpl 2h+k+s 45,5 m2

Talous

As Oy Kuhmalahden Vili	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Liikevaihto	22 212	22 329	22 219
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) (ennen veroja)	13 346	9	3 595
Tilikauden voitto/tappio	13 346	0	15,33
Taseen loppusumma	227 732		212 646

Asunto Oy Pirkanpelto

Perustamisvuosi: 1988
Vastuuhenkilö: Hallituksen puheenjohtaja Jarmo Kivineva
Yhteystiedot: kehitysjohtaja Jarmo Kivineva, Kangasalan kunta, Kunnantie 1, 36200 Kangasala
Sähköposti: jarmo.kivineva(at)kangasala.fi

Osakeomistus 100 % | Osakepääoma 2 523 euroa

Toimiala ja toiminnan kuvaus

Kiinteistö sijaitsee Kangasalan kunnan alueella. Yhtiön tehtävänä on ylläpitää kiinteistöä siten, että osakkeenomistajat voivat toimia siellä itse tai vuokrata hallitsemiaan tiloja.

Rakennuksen huoneistojakauma on seuraava:

-asuinhuoneistoja 2 kpl 3h+k+s 80 m2
-asuinhuoneistoja 3 kpl 2h+kk+s 63 m2

Talous

As Oy Pirkanpelto	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Liikevaihto	32 427	32 510	32 137
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) (ennen veroja)	13 614	5 597	15 534
Tilikauden voitto/tappio	0	0	13,6
Taseen loppusumma	204 451		190 036

Asunto Oy Tulimäenvatro

Perustamisvuosi: 1988
Vastuuhenkilö: Hallituksen puheenjohtaja Jarmo Kivineva
Yhteystiedot.: Kehitysjohtaja Jarmo Kivineva, Kangasalan kunta, Kunnantie 1, 36200 Kangasala
Sähköposti: jarmo.kivineva(at)kangasala.fi

Osakeomistus 100 % | Osakepääoma 2 523 euroa

Toimiala ja toiminnan kuvaus

Kiinteistö sijaitsee Kangasalan kunnan alueella. Yhtiön tehtävänä on ylläpitää kiinteistöä siten, että osakkeenomistajat voivat toimia siellä itse tai vuokrata hallitsemiaan tiloja.

Rakennuksen huoneistojakauma on seuraava:

-asuinhuoneistoja 1 kpl 3h+k+s 71 m2
-asuinhuoneistoja 2 kpl 2h+k+s 58,5 m2
-asuinhuoneistoja 2 kpl 2h+kk+s 43 m2

Talous

As Oy Tulimäenvatro	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Liikevaihto	25 528	25 580	25 392
Tilikauden ylijäämä (alijäämä) (ennen veroja)	11 616	1 288	12 537
Tilikauden voitto/tappio	0	0	16,93
Taseen loppusumma	158 231		145 696

2.7.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

Konsernirakenteen tiivistäminen ja tehokkaan konsernirakenteen kehittäminen ovat olleet kuntastrategian ja valtuuston hyväksymän talousarvion tavoitteina. KOY Sahalahden Yrittäjätalon osakkeet myytiin päätöksen mukaisesti. Linja-autoaseman korttelin kehittämisen yhteydessä KOY Kangasalan Liikekeskuksen osakekanta päätettiin myydä SSR Länsi-Suomi Oy:lle ja KOY Myllypohjan osakkeita ostettiin toiselta omistajalta ja tehtiin esisopimus toisen omistajan kanssa osakkeiden ostamisesta jolloin yhtiön omistus tulisi 100 prosenttisesti kunnan omistukseen. Kehittämiskohteena Kangasalan seurakunnalta hankittiin Harjunsola I:n osakeomistus.

Konserniohjausta annettiin mm. Kangasalan Parkki Oy:lle ja Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy:lle pysäköintitalon rakentamiseksi tulevan hotellihankkeen viereen. Kunta takasi lainoja uimahallin laajennukseen ja Tredun uuden oppilaitoksen rakentamiseen Pikkolan kampusalueelle.

Toimintakertomusvuonna esittelyssä oli myös mm. osallistuminen Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n suunnattuun osakeantiin, Tiera Oy:n osakkeiden merkitseminen sekä Kangasalan Vesi -liikelaitoksen yhtiöittämisselvitys.

Kuntalain mukaista konserniohjetta päivitettiin keväällä olennaisimpana muutoksena se, että konserniyhtiöiden hallituksissa luovutaan varajäsenistä. Luottamushenkilökauden vaihtuessa, järjestettiin konserniyhtiöissä ylimääräiset yhtiökokoukset hallituksen jäsenien nimeämiseksi. Uusi kuntalaki korostaa yhtiöiden hallituksiin valittavien yhteisön toimialan edellyttämää riittävää talouden ja liiketoiminnan asiantuntemusta. Kunnanhallitus huomioi ennen ohjaamispäätöksiään hallitusvalinnoissa kunkin yhteisön sen hetkisen tilanteessa tarvittavan osaamisen. Kunnanhallitus hyväksyi keväällä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeen noudatettavaksi koko kuntakonsernissa.

Lisäksi toimintavuonna aloitettiin kunnan elinkeinopalveluiden uudelleen järjestämisen selvitystyö.

2.7.4 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Konsernirakenteen tiivistämisen ja tarkoituksenmukaisuuden arviointi ja toimenpiteet jatkuvat edelleen.

Business Kangasala Oy aloittaa toimintansa kuluvana vuonna uutena elinkeinopalveluihin ja matkailuun sekä tapahtumatuotantoon keskittyvänä yhtiönä.

Kiinteistö Oy Harjunsola I:n omistusjärjestelyt ovat selkiytyneet osana keskustan kehittämistä kaupungin tehtäväksi. Viimeisimmässä kuntaliitoksessa konserniin tulleet viisi asunto-osakeyhtiötä ja kaksi säätiötä on tarkoitus yhdistää osaksi Kiinteistö Oy Taloherttuaa siten, että asuntojen vuokraamistoimintaa harjoitetaan kuntakonsernissa keskitetymmin. Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy:n rooli kuntakonsernissa on selkiytynyt teknisen keskuksen siirrettyä osan ulkoalueiden hoidosta, kiinteistöjen ylläpidosta ja hoidosta Taloherttuaan organisaatiouudistuksen erillisselvityksen jatkotyön myötä. Toimintatapa vakiinnutetaan kuluvan vuoden aikana.

Toimintansa vakiinnuttanut Kangasalan kuntakonsernin yhteistyöryhmä kokoaa konserniyhtiöiden toimitusjohtajat ja kuntakonsernin kokonaisedun tavoittelun kannalta nimetyt viranhaltijat yhteen noin kahden kuukauden välein.

Tytäryhtiöt ovat kyenneet lyhentämään emon takaamia lainoja ja lainoja suoraan emolta. Liikevaihdot ovat toteutuneet lähes ennakoidusti. Osinkotuloja emolle on joidenkin yhtiöiden kohdalta korotettu. Yhtiöt ovat kiinnittäneet aiempaa enemmän huomiota systemaattiseen riskien tunnistamiseen ja arviointiin (osana sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa).

2.7.5 Kunnanhallituksen selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Vastuutaho: Kunnanhallitus

Kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä selkoa miten konsernivalvonta on kuntakonsernissa järjestetty, onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja miten konsernivalvontaa on mainituilla kohdealueilla tarkoitus kehittää voimassa olevalla taloussuunnittelukaudella. Selonteon tulee pohjautua dokumentoituun tietoon.

Konsernivalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kuntakonsernin toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan sekä omaisuus ja voimavarat turvataan.

Kuntalain 48 §:n mukaan kunnan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus, kunnanjohtaja tai pormestari ja muut johtosäännössä määrätyt viranomaiset. Konsernijohto vastaa kuntakonsernissa omistajaohjauksen toteuttamisesta sekä konsernivalvonnan järjestämisestä, jollei hallintosäännössä toisin määrätä.
Hallintosäännön § 13: ”Kunnanjohtaja vastaa kuntakonsernin johtamisesta sekä omistajapolitiikan, konserniohjauksen ja konsernivalvonnan toteuttamisesta kuntalain tarkoittamalla tavalla.”

Hallintosäännön 15 a §:n mukaan hallintojohtaja vastaa omistajaohjauksen ja konsernivalvonnan valmistelusta.

Kuntalain 14 §:n mukaisesti valtuusto on päättänyt 17.11.2014 Kangasalan kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista.

Kuntalain 123 §:n mukaan tilintarkastajan on tarkastettava, onko kunnan sisäinen valvonta ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta järjestetty asianmukaisesti.

Kunnanhallituksen selonteon tueksi on toteutettu kuntakonsernin keskeisten tytäryhtiöiden toimitusjohtajille, joiden omistusosuus on 100 % tai merkittävä (Kangasalan Lämpö Oy, Kangasalan Uimahalli Oy, KOY Taloherttua, Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy, Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy, KOY Kangasalan Säästökeskus, KOY Kangasalan Harjunsola I ja KOY Harjunsola II, KOY Sahalahden yrittäjätalo ja Kangasala-talo Oy, kirjallinen arviointi, jonka perusteella tehdään selkoa yleisohjeen kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisen edellyttämistä osa-alueista. Kysymykset on laadittu soveltaen yleisohjeen kappaletta 3.7.4.

Arvioinnissa tuli ottaa kantaa välillä 1...4, kuinka oman konsernivalvonnan osa-alueet ovat toteutuneet.
1. ei ollenkaan, 2. jonkin verran, vähän, 3. kohtuullisesti, hyvin, 4. erinomaisesti, aukottomasti, täysin kunnossa, en osaa sanoa

	A) Toimivallan ja vastuunjako konserniohjauksessa	Ka 2017	Ka 2016
1	Luovatko johtamistapa ja valvontakulttuuri perustan hyvälle hallinnolle ja edistävätkö ne tavoitteiden saavuttamista?	3,2	3,3
2	Onko hallintosäännössä määrätty tarkasti konsernijohto ja sen vastuut?	3,5	3,4
3	Varmistaako kunnan ohjeistus yhtiölle päätöksenteon tarkoituksenmukaisuuden	3,5	3,3
4	Varmistaako kunnan ohjeistus riskien ennalta ehkäisemisen?	3,5	3,4
5	Varmistaako kunnan ohjeistus ajantasaisen raportoinnin ja tiedottamisen?	3,8	3,7
6	Varmistaako kunnan ohjeistus konsernijohdon pitämisen riittävästi ajan tasalla? ***(1 ei osaa sanoa)***	4,0	3,7

7	Onko tiedonkulku molempiin suuntiin järjestetty tarkoituksenmukaisella tavalla ***(1 ei osaa sanoa)***	3,6	3,4

B) Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä		2017 (ka)	2016 (ka)
8	Millaisia ohjeita kunnan edustajille on annettu? Onko ohjeistettu: • yhtiökokouksessa/hallituksessa käsiteltäviä asioita? • tavoitteiden asettamista ja seurantaa? • sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan seurantaa? • raportointia?	 3,7 3,5 3,5 3,3	 3,4 3,2 3,2 3,2
9	Onko annettu ohjeistus ollut riittävää ja selkeää?	3,8	3,2
10	Onko konserniyhtiöiden hallitusten jäsenten valinnassa painotettu riittävää asiantuntemusta, riippumattomuutta (esteellisyys, liiketoimintasuhteet?)	3,3	3,3
11	Ovatko konserniyhteisöjen toimivaltuudet ja emon tahdon selvittämisvelvollisuus tarkoituksenmukaisesti määritelty?	3,5	3,3
12	Toteutuvatko valtuuston päättämät omistajapoliittiset linjaukset ohjeita noudattamalla? Onko ohjeistus täsmällistä ja riittävää	3,3	3,6
C) Konsernitavoitteiden asettamista ja toteutumista koskeva arviointi		2017 (ka)	2016 (ka)
13	Ovatko emon konsernijohdolle asettamat tavoitteet tarkoituksenmukaiset ja riittävät, jotta konsernijohto voi niiden perusteella saada oikean kuvan konserniyhteisöjen toiminnan tuloksellisuudesta?	3,5	3,4
14	Ovatko ohjaus, valvonta ja raportoInti ***riittävästi*** vastuutettu kunnan toimielimille ja viranhaltijoille? ***(lisätty v. 2017***)	3,5	3,0
15	Ovatko asetetut tavoitteet toteutuneet?	3,5	3,4
16	Ovatko asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöt varautuneet riittävästi tuleviin korvausinvestointeihin? -Onko pts laadittu? **(*2 ei osaa sanoa*)**	3,0	3,5

D) Toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi		2017	2016
17	Ovatko tytäryhteisöjen raportointi investointitarpeista ja niihin varautumisesta oikeaa ja riittävää? ***(1 ei osaa sanoa***)	3,4	3,4
18	Ovatko tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointijärjestelmä toimivia?	3,7	3,2
19	Raportoidaanko konsernijohdolle toiminnan volyymissa tapahtuneista merkittävistä muutoksista?	3,8	3,5
20	Raportoidaanko konsernijohdolle yhtiön toimintaympäristön merkittävistä muutoksista?	3,7	3,0
21	Raportoidaanko konsernijohdolle yhtiön suunnitelmista (pts) ja niiden toteutumisesta?	3,5	3,4
22	Ovatko konserniyhteisöjen hallitusten kokousten esityslistat ja pöytäkirjat toimitettu konsernijohdolle (pl. salassa pidettävä aineisto)?	3,5	3,6

E) Riskienhallinnan järjestelmien toimivuus tytär- ja osakkuusyhtiöissä		2017	2016
23	Onko yhtiössä hyväksytty ja otettu käyttöön kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje (uusi)	3,8	
24	Ovatko yhtiön riskienhallintakartoitukset tehty kattavasti ja ovatko ne ajan tasalla? (uusi)	3,5	
25	Saako konsernijohto riittävästi ja luotettavaa tietoa konserniyhteisön riskienhallinnan riittävyydestä ja tehokkuudesta?	3,5	3,3
26	Ovatko konserniyhteisöjen hallitukset päättäneet sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan periaatteista? ***(1 ei osaa sanoa)***	3,6	2,7
27	Onko yhtiön hallitus toteuttanut itsearviointia (uusi)	3,3	
28	Onko yhtiön toimitusjohtaja toteuttanut itsearviointia/kehityskeskustelu (uusi)	3,3	

Kaupunginhallitus toteaa, että kirjallisen arvioinnin perusteella konsernivalvonnan järjestäminen on järjestetty hyvin 3,5 (kaikkien kysymysten keskiarvo vuosina 2016: 3,3, 2015: 3,4 ja 2014: 3,4). Parhaiten onnistuneeksi osa-alueeksi koettiin edellisvuoden tapaan toimivallan ja -vastuunjako konserniohjauksessa sekä uutena toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi. Ensimmäisen osion sisällä kysymykset liittyen ohjeistukseen ajantasaisesta raportoinnista ja tiedottamisesta sekä konsernijohdon ajan tasalla pitämisestä saivat parhaat arvosanat. Toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seurannan osiossa erityisesti menestyivät ja arvioitaan nostivat kysymykset liittyen raportointiin konsernijohdolle merkittävistä toimintaympäristön muutoksista ja kysymys siitä, ovatko toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen asema seuranta, analysointi ja raportointijärjestelmä toimivia. Sen sijaan heikoimman arvosanan näissä osioissa saivat kysymys siitä, luovatko johtamistapa ja valvontakulttuuri perustan hyvälle hallinnolle tai edistävätkö ne tavoitteiden saavuttamista (3,2). Lisäksi puutteita nähdään olevan raportoinnissa konsernijohdolle yhtiön suunnitelmista (pts) ja niiden toteutumisesta (3,3).

Edellisestä arvioinnista eniten arvoaan ovat parantaneet kysymykset liittyen siihen, ovatko konserniyhteisöjen hallitukset päättäneet sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan periaatteista. Kunnanhallituksen 15.5.2017 hyväksymät ohjeet ja niissä todetut menettelytavat on laajasti otettu ainakin keskeisissä konserniyhtiöissä käyttöön.

Useimmilla osa-alueilla toiminta on vastausten perusteella säilynyt ennallaan tai muutosta on vain desimaali suuntaan tai toiseen. Eniten heikentynyt osio oli arvioinnin perusteella asunto- ja kiinteistöyhtiöiden varautuminen riittävästi tuleviin korvausinvestointeihin.

Lopuksi yhtiöiltä kysyttiin hallitusten ja toimitusjohtajien itsearvioinneista. Ne puuttuvat tai niitä ei tehdä riittävän kattavasti Kangasalan kuntakonsernissa. Osasyynä tähän on yhtiöiden hallitusten vaihtuminen loppuvuodesta 2017.

Kaupunginhallitus toteaa, että vastausten perusteella kokonaistilanne on pysynyt hyvällä tasolla ja lähestyy erinomaista. Tavoitteiden asettaminen, ohjeistus, raportointi ja yhteydenpito kokonaisuudessaan sekä sisäinen valvonta ml. riskienhallinta uusimpana osa-alueena ovat vakiintuneet. Konserniohjaukseen ja tehokkaan konsernirakenteen kehittämiseen on kiinnitetty myös huomiota ja tehty toimenpiteitä. Säännöllinen yhteydenpito kaupunkikonsernin yhteistyöryhmässä, Kangasalan konserniohje, Kangasalan omistajapolitiikka -asiakirja ja Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje Kangasalan kuntakonsernissa -ohje ovat selkeyttäneet toimintatapoja ja tavoitteita. Konsernin kehittämiseen kuuluvat edelleen konsernirakenteen tiivistäminen ja uudistaminen.

2.7.6 Konsernin tuloslaskelma Tp 2017 ja sen tunnusluvut

KANGASALAN KUNTA

KONSERNITULOSLASKELMA

	2017	2016
Toimintatuotot	109 187 115,60	107 496 450,10
Toimintakulut	-245 527 905,10	-241 480 201,72
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta	171 584,40	52 985,23
Toimintakate	**-136 169 205,10**	**-133 930 766,39**
Verotulot	128 741 266,93	124 960 917,61
Valtionosuudet	38 278 512,00	38 639 025,79
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	19 863,98	25 460,02
Muut rahoitustuotot	2 864 103,34	1 441 359,39
Korkokulut	-1 358 669,16	-1 750 726,09
Muut rahoituskulut	-475 238,06	-49 776,64
Vuosikate	**31 900 633,93**	**29 335 493,69**
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-17 807 494,50	-17 883 819,33
Omistuksen eliminointierot	-5 096,21	
Arvonalentumiset		-1 533,11
Satunnaiset erät		140 099,59
Tilikauden tulos	**14 088 043,22**	**11 590 240,84**
Tilinpäätössiirrot	1 445,41	13 257,78
Tilikauden verot	-360 110,79	-538 652,87
Laskennalliset verot	701 521,82	-267 280,70
Vähemmistöosuudet	-123 733,69	-116 411,31
Tilikauden ylijäämä	**14 307 165,97**	**10 681 153,73**

Konsernituloslaskelman tunnusluvut	**2017**	**2016**
Toimintatuotot/toimintakulut %	44,5	44,5
Vuosikate/poistot %	179,1	164,0
Vuosikate €/asukas	1 015,0	941,0
Asukasmäärä 31.12.	31 437	31 190

2.7.7 Konsernin rahoituslaskelma Tp 2017 ja sen tunnusluvut

KANGASALAN KUNTA

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA

		2017		2016	
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	31 900 633,93		29 335 493,69		25 925 770,22
Satunnaiset erät			140 099,59		
Tilikauden verot	-360 110,79		-538 652,87		-280 619,04
Tulorahoituksen korjauserät	-365 287,62	31 175 235,53	-1 129 013,66	27 807 926,74	-1 615 526,96
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-21 471 671,22		-19 563 306,19		-21 320 778,88
Rahoitusosuudet investointimenoihin	155 000,00		1 035 717,89		891 091,30
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 566 265,48	-19 750 405,75	3 242 151,23	-15 285 437,08	3 214 222,49
Toiminnan ja investointien rahavirta		11 424 829,78		12 522 489,67	
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten lisäykset	-1 615,87		-90 124,22		-508 149,64
Antolainasaamisten vähennykset	-45 848,89	-47 464,76	15 926,28	-74 197,94	35 783,10
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 878 159,40		8 915 150,00		7 009 208,80
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-21 568 399,74		-13 189 830,38		-14 816 237,46
Lyhytaikaisten lainojen muutos	7 870 870,68	-7 819 369,66	-1 431 222,64	-5 705 903,02	253 788,09
Oman pääoman muutokset					
Oman pääoman muutokset	-1 268 724,68		22 336,09		-234 363,58
Muutokset vähemmistön osuudessa	-122 293,24	-1 391 017,91	-20 288,62	2 047,47	38 152,08
Muut maksuvalmiuden muutokset					
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	26 403,04		-178 028,45		115 201,70
Vaihto-omaisuuden muutos	-54 558,89		64 144,18		63 066,66
Saamisten muutos	-1 881 770,49		647 807,41		1 056 620,24
Korottomien velkojen muutos	526 174,73	-1 383 751,62	900 631,48	1 434 554,62	224 529,15
Rahoituksen rahavirta		-10 641 603,94		-4 343 498,88	
Rahavarojen muutos		783 225,84		8 178 990,79	
Rahavarat 31.12.	54 946 004,23		54 162 778,39		45 983 787,60
Rahavarat 1.1.	54 162 778,39	783 225,84	45 983 787,60	8 178 990,79	45 932 029,33
		783 225,84		8 178 990,79	

Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut	**2017**	**2016**
Investointien tulorahoitus%	149,7	158,4
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä (5) vuodelta	10 330	-7 468
Lainanhoitokate	1,5	2,1
Kassan riittävyys	69,0	71,6
Asukasmäärä 31.12.	31 437	31 190

2.7.8 Konsernitase Tp 2017 ja sen tunnusluvut

KANGASALAN KUNTA

KONSERNITASE

	2017	2016
V A S T A A V A A		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	231 730,89	959 707,64
Muut pitkävaikutteiset menot	1 576 336,27	1 456 902,24
Ennakkomaksut	1 592,26	
Aineettomat hyödykkeet yhteensä	1 809 659,42	2 416 609,88
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	28 583 058,16	26 540 052,10
Rakennukset	120 210 612,79	125 335 094,33
Kiinteät rakenteet ja laitteet	43 639 959,25	42 951 503,83
Koneet ja kalusto	5 991 478,42	6 133 592,02
Muut aineelliset hyödykkeet	384 585,06	416 541,02
Ennakkomaksut ja keskener. hankinnat	11 006 541,39	6 344 184,04
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	209 816 235,07	207 720 967,34
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	1 197 474,90	1 095 851,11
Muut osakkeet ja osuudet	7 336 820,61	7 102 563,00
Muut lainasaamiset	132 868,21	143 609,28
Muut saamiset	555 004,74	496 798,92
Sijoitukset yhteensä	9 222 168,46	8 838 822,31
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	220 848 062,95	218 976 399,53
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Valtion toimeksiannot	344 148,18	352 504,99
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	2 961 237,72	2 806 308,81
Muut toimeksiantojen varat	194 600,88	201 100,17
Toimeksiantojen varat yhteensä	3 499 986,78	3 359 913,97
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	730 741,09	687 560,52
Valmiit tuotteet	3 266,13	3 266,13
Muu vaihto-omaisuus	11 378,33	
Vaihto-omaisuus yhteensä	745 385,55	690 826,65
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	390 014,22	412 014,22
Lainasaamiset	0,00	39 019,60
Laskennaliset verosaamiset	12 181,89	7 409,79
Muut saamiset	733 061,15	762 579,76
Siirtosaamiset	60 792,04	
Pitkäaikaiset saamiset yhteensä	1 196 049,31	1 221 023,37
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	9 748 699,02	7 802 038,87
Lainasaamiset	33 706,07	71 749,71
Muut saamiset	2 405 921,51	2 777 091,37
Siirtosaamiset	2 960 654,08	2 595 884,57
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	15 148 980,68	13 246 764,52
Saamiset yhteensä	16 345 029,99	14 467 787,89
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	68 228,54	68 228,54
Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	250 000,00	250 000,00
Joukkovelkakirjalainasaamiset	208 994,71	202 379,50
Muut arvopaperit	33 489 919,18	25 433 767,76
Rahoitusarvopaperit yhteensä	34 017 142,44	25 954 375,80
Rahat ja pankkisaamiset	20 928 861,80	28 208 402,59
Vaihtuvat vastaavat yhteensä	72 036 419,77	69 321 392,94
VASTAAVAA YHTEENSÄ	**296 384 469,49**	**291 657 706,44**

KANGASALAN KUNTA
KONSERNITASE

V A S T A T T A V A A	2017	2016
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	66 725 408,03	66 725 408,03
Säätiöiden pääomat	115 164,57	115 164,57
Arvonkorotusrahasto	19 644,28	19 644,28
Muut omat rahastot	1 117 122,01	1 341 829,11
Edellisten tilikausien yli/alijäämä	58 680 256,60	49 111 010,05
Tilikauden yli/alijäämä	14 245 661,83	10 681 153,73
Oma pääoma yhteensä	140 903 257,32	127 994 209,76
VÄHEMMISTÖOSUUDET	1 217 870,74	1 311 746,24
PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut pakolliset varaukset	2 064 165,37	2 200 827,52
Pakolliset varaukset yhteensä	2 064 165,37	2 200 827,52
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	84 166,20	55 240,44
Lahjoitusrahastojen pääomat	2 827 566,84	2 672 830,33
Muut toimeksiantojen pääomat	632 446,77	649 633,19
Toimeksiantojen pääomat yhteensä	3 544 179,81	3 377 703,96
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	81 804 434,04	88 804 617,35
Lainat julkisyhteisöiltä	145 045,92	536 909,32
Lainat muilta luotonantajilta	5 989 178,72	5 993 754,04
Saadut ennakot	1 077 384,10	1 077 384,10
Ostovelat	0,00	488,21
Liittymismaksut ja muut velat	12 199 428,81	11 326 818,06
Siirtovelat	0,00	1 400,52
Laskennalliset verovelat	24 499,80	17 798,95
Pitkäaikainen yhteensä	101 239 971,39	107 759 170,55
Lyhytaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	12 718 691,12	13 567 999,90
Lainat julkisyhteisöiltä	160 868,46	204 583,13
Lainat muilta luotonantajilta	493 512,72	23 236,90
Saadut ennakot	209 025,31	193 945,49
Ostovelat	11 986 903,22	10 542 179,47
Muut velat	4 011 503,57	3 527 042,36
Siirtovelat	17 574 011,98	19 865 209,55
Laskennalliset verovelat	260 508,48	1 089 851,62
Lyhytaikainen yhteensä	47 415 024,86	49 014 048,41
Vieras pääoma yhteensä	148 654 996,26	156 773 218,96
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	**296 384 469,49**	**291 657 706,44**

Konsernitaseen tunnusluvut	**2017**	**2016**
Omavaraisuusaste%	48,2	44,5
Suhteellinen velkaantuneisuus	53,4	57,4
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista/2017)	56,9	58,8
Tilikauden ylijäämä/alijäämä, euroa	14 703	10 681
Kertynyt ylijäämä/alijäämä 1 000 euroa	72 926	59 792
Kertynyt ylijäämä/alijäämä €/asukas	2 320	1 917
Konsernin lainat €/asukas	3 223	3 498
Konsernin lainakanta 31.12. milj. euroa	101,3	109,1
Konsernin lainasaamiset 31.12. euroa	132 868	143 609
Konsernin henkilöstömäärä	1 885	2 558
Henkilöstön lukumäärä keskimäärin	2	
Asukasmäärä 31.12.	31 437	31 190

2.8. Tilikauden tuloksen käsittely

Kuntalain 115 §:n 3 mom. mukaan kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä.

Kunnan tilikauden tulos muodostui 11 726 497,72 euroa ylijäämäiseksi. Kaupunginhallitus esittää valtuustolle tilikauden tuloksen käsittelyä siten, että

- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 1 400 000 euron investointivaraus kohteena Ruutanan päiväkodin/monitoimitalon peruskorjaukseen/uudisrakennukseen,
- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 400 000 euron investointivaraus kohteeseen Kangasalan Parkki Oy:n osakepääoman korottamiseen,
- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 1 800 000 euron investointivarus maa-alueiden hankintaan,
- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 1 400 000 euron investointivaraus kohteeseen Kaupungin keskustan ja katujen rakentamiseen sekä liikenneturvallisuuden parantamiseen,
- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 1 500 000 euron investointivaraus kohteena Lamminrahkan koulukiinteistö,
- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 400 000 euron investointivaraus kohteeseen Lamminrahkan pääkatu,
- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 300 000 euron investointivaraus kohteeseen Sahalahden kevyenliikenteen väylään,
- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 300 000 euron investointivaraus kohteeseen Kirkkoharjun infran rakentamiseen,
- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 200 000 euron investointivaraus kohteeseen Pikkola (liikuntapuiston kehittämiseen),
- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 100 000 euron investointivaraus kohteeseen Mobilian ranta,
- kirjataan vapaaehtoisiin varauksiin 200 000 euron investointivaraus kohteeseen katujen peruskorjaukseen,
- ja että tilikauden ylijäämä 3 733 672,76 euroa siirretään taseen oman pääoman edellisten tilikausien ylijäämä -erään

Esitystä talouden tasapainottamiseen ei tilikauden tuloksen perusteella tarvita, koska taseessa on aikaisemmilta tilikausilta kertyneitä ylijäämiä yhteensä 51,2 milj. euroa.

3 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

3.1 Käyttötalouden toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen palvelukeskuksittain

STRATEGINEN JOHTO, euroa	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**14 959 996**	**15 412 981**	**13 389 437**	**-2 023 544**	86,87%
ulkoiset	2 405 748	1 525 900	1 620 321	94 421	106,19%
sisäiset	12 554 248	13 887 081	11 769 116	-2 117 965	84,75%
Toimintamenot	**-23 813 049**	**-24 741 530**	**-23 167 027**	**1 574 503**	93,64%
ulkoiset	-20 875 258	-22 191 786	-21 191 348	1 000 438	95,49%
sisäiset	-2 937 791	-2 549 744	-1 975 679	574 065	77,49%
Toimintakate	**-8 853 053**	**-9 328 549**	**-9 777 590**	**-449 041**	104,81%
Poistot ja arvonalentumiset	**-225 490**	**-245 623**	**-1 067 933**	**-822 310**	434,79%

SOSIAALI- JA TERVEYSKESKUS, euroa	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**28 782 473**	**25 744 000**	**26 332 645**	**588 645**	102,29%
ulkoiset	27 775 738	25 744 000	26 332 645	588 645	102,29%
sisäiset	1 006 735			0	
Toimintamenot	**-108 995 480**	**-106 361 673**	**-105 957 145**	**404 528**	99,62%
ulkoiset	-102 099 202	-99 350 597	-99 758 967	-408 370	100,41%
sisäiset	-6 896 278	-7 011 076	-6 198 178	812 898	88,41%
Toimintakate	**-80 213 007**	**-80 617 673**	**-79 624 499**	**993 173**	98,77%
Poistot ja arvonalentumiset	**-254 352**	**-250 817**	**-301 620**	**-50 803**	120,26%

SIVISTYSKESKUS, euroa	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteutuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**4 101 656**	**4 626 730**	**4 250 154**	**-376 576**	91,86%
ulkoiset	3 980 538	4 626 730	4 134 819	-491 911	89,37%
sisäiset	121 118		115 335	115 335	
Toimintamenot	**-61 554 026**	**-63 795 280**	**-60 699 785**	**3 095 495**	95,15%
ulkoiset	-45 088 890	-44 986 468	-45 084 708	-98 240	100,22%
sisäiset	-16 465 136	-18 808 812	-15 615 077	3 193 735	83,02%
Toimintakate	**-57 452 341**	**-59 168 550**	**-56 449 631**	**2 718 919**	95,40%
Poistot ja arvonalentumiset	**-757 462**	**-442 459**	**-463 325**	**-20 866**	104,72%

TEKNINEN KESKUS, euroa	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteutuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**18 167 227**	**19 400 572**	**17 078 188**	**-2 322 384**	88,03%
ulkoiset	4 598 820	4 176 019	4 558 830	382 811	109,17%
sisäiset	13 568 407	15 224 553	12 519 358	-2 705 195	82,23%
Valmistus omaan käyttöön	42 737	47 000	35 043	-11 957	74,56%
Toimintamenot	**-17 136 032**	**-19 189 112**	**-17 779 803**	**1 409 309**	92,66%
ulkoiset	-16 019 099	-18 345 067	-16 969 158	1 375 909	92,50%
sisäiset	-1 116 933	-844 045	-810 645	33 399	96,04%
Toimintakate	**1 073 931**	**258 460**	**-666 571**	**-925 031**	-257,90%
Poistot ja arvonalentumiset	**-9 347 482**	**-8 455 167**	**-9 205 438**	**-750 271**	108,87%

Koko kunta ilman vesi -liikelaitos	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**66 011 352**	**65 184 283**	**61 050 424**	**-4 133 859**	93,66%
ulkoiset	38 760 844	36 072 649	36 646 616	573 967	101,59%
sisäiset	27 250 508	29 111 634	24 403 809	-4 707 825	83,83%
Valmistus omaan käyttöön	**42 737**	**47 000**	**35 043**	**-11 957**	74,56%
Toimintamenot	**-211 499 333**	**-214 087 594**	**-207 603 759**	**6 483 835**	96,97%
ulkoiset	-184 083 195	-184 873 918	-183 004 180	1 869 738	98,99%
sisäiset	-27 416 138	-29 213 677	-24 599 579	4 614 097	84,21%
Toimintakate	**-145 445 244**	**-148 856 311**	**-146 518 291**	**2 338 020**	98,43%
Poistot ja arvonalentumiset	**-10 584 786**	**-9 394 066**	**-11 038 315**	**-1 644 249**	**117,50%**

KANGASALAN VESI	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteutuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**7 129 207**	**7 080 000**	**7 263 676**	**183 676**	102,59%
ulkoiset	6 737 413	6 710 000	6 897 520	187 520	102,79%
sisäiset	391 794	370 000	366 156	-3 844	98,96%
Toimintamenot	**-4 027 394**	**-4 299 696**	**-4 529 944**	**-230 248**	105,35%
ulkoiset	-3 801 231	-4 031 738	-4 359 559	-327 821	108,13%
sisäiset	-226 163	-267 958	-170 385	97 573	63,59%
Toimintakate	**3 101 813**	**2 780 304**	**2 733 732**	**-46 572**	98,32%
Poistot ja arvonalentumiset	**-2 263 657**	**-2 590 000**	**-2 365 566**	**224 434**	91,33%

KOKO KUNTA YHTEENSÄ, ML. VESI - LIIKELAITOS	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**73 140 559**	**72 264 283**	**68 314 101**	**-3 950 183**	94,53%
ulkoiset	45 498 257	42 782 649	43 544 136	761 487	101,78%
sisäiset	27 642 302	29 481 634	24 769 964	-4 711 670	84,02%
Valmistus omaan käyttöön	**42 737**	**47 000**	**35 043**	**-11 957**	74,56%
Toimintamenot	**-215 430 931**	**-218 387 290**	**-212 133 703**	**6 253 587**	97,14%
ulkoiset	-187 884 426	-188 905 656	-187 363 738	1 541 917	99,18%
sisäiset	-27 642 302	-29 481 634	-24 769 964	4 711 670	84,02%
Toimintakate	**-142 343 432**	**-146 076 007**	**-143 784 559**	**2 291 448**	98,43%
Poistot ja arvonalentumiset	**-12 848 443**	**-11 984 066**	**-13 403 881**	**-1 419 815**	**111,85%**

3.1.1 Strateginen johto

Vastuuhenkilö: kunnanjohtaja Oskari Auvinen

Talous

STRATEGINEN JOHTO, euroa	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**14 959 996**	**15 412 981**	**13 389 437**	**-2 023 544**	86,87%
ulkoiset	2 405 748	1 525 900	1 620 321	94 421	106,19%
sisäiset	12 554 248	13 887 081	11 769 116	-2 117 965	84,75%
Toimintamenot	**-23 813 049**	**-24 741 530**	**-23 167 027**	**1 574 503**	93,64%
ulkoiset	-20 875 258	-22 191 786	-21 191 348	1 000 438	95,49%
sisäiset	-2 937 791	-2 549 744	-1 975 679	574 065	77,49%
Toimintakate	**-8 853 053**	**-9 328 549**	**-9 777 590**	**-449 041**	104,81%
Poistot ja arvonalentumiset	**-225 490**	**-245 623**	**-1 067 933**	**-822 310**	434,79%

Toimintaympäristö

Strateginen johto muodostuu seuraavista tehtävistä: vaalit, tarkastustoimi ja strateginen johto, elinkeinopalvelut, kehittämispalvelut, henkilöstöpalvelut, viestintä, työllisyyspalvelut, talouspalvelut, ateria- ja siivouspalvelut, lakimiespalvelut, logistiikkapalvelut, liikennesuunnittelu, verotus sekä omistajaohjaus.

Valtuusto on kaupungin ylin päättävä elin. Kunnanhallitus luo edellytyksiä kuntalaisten hyvinvoinnille vaikuttamalla yhteiskunnalliseen kehitykseen, johtamalla ja kehittämällä strategista suunnittelua ja kunnan hallintoa sekä ohjaamalla ja yhteen sovittamalla organisaation toimintaa kuntastrategian ja valtuuston hyväksymien strategisten tavoitteiden mukaisesti. Kunnanhallituksen tehtäväalueita ovat mm. palvelut, talous ja maankäyttö, asunto-, elinkeino- ja maapolitiikka, edunvalvonta, kuntien välinen yhteistoiminta, sidosryhmät ja tiedottaminen, omistajapolitiikka ja omistajastrategia, konserniohjaus ja konsernivalvonta.

Keskusvaalilautakunta vastaa vaalien järjestämisestä kaupungissa. Mahdolliset seuraavat vaalit, maakuntavaalit lokakuussa 2018. Kuntavaalit toimitettiin 9.4.2017. Ennakkoäänestys kotimaassa oli 29.3.- 4.4.2017.

Tarkastuslautakunta valmistelee valtuuston päättämät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioi ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet.

Strateginen johto sisältää mm. valtuuston, kunnanhallituksen, kunnanjohtajan, yhteisöjäsenyydet, taloushallinnon, tiedotuksen, elinkeinoasiat, henkilöstöasiat, verotuskustannukset, kehittämisasiat ja ystävyyskuntatoiminnan kustannukset.

Talouspalvelut tukee kunnan strategista johtamista sekä palvelukeskusten toimintaa kirjanpidon sekä keskitetyn ICT-palvelun rutiini- ja asiantuntijapalveluilla. Vuodesta 2017 alkaen kirjanpidon ja palkkahallinnon palvelut on tuottanut KuntaPro Oy. Talouspalvelut tuottaa virallisen talousraportoinnin hallitukselle ja valtuustolle sekä vastaa johdon raportoinnin kehittämisestä.

Ateria- ja siivouspalvelut tuottaa innovatiivisella tuotantotavalla ja uudella henkilöstörakenteella palvelua kaupungin varhaiskasvatukselle, kouluille, sosiaali- ja terveyspalveluiden laitoksiin sekä siivouspalveluita virastoihin ja kaupungin muihin kohteisiin. Lisäksi ateriapalvelut ostaa kotiateriat sekä pienten asumispalveluyksikköjen ateriat. Elintarvikehankinnoissa ylitetään valtuuston määrittelemä kotimaisuusaste.

Liikennesuunnittelu- ja logistiikkapalvelut vastaa kunnan kuljetuksista, joukkoliikenteestä ja henkilökuljetuksista.

Lakimiespalvelut vastaa kunnan oikeudellisista asiantuntijapalveluista sekä keskusvaalilautakunnan sihteerin ja kunnallisen pysäköinninvalvojan tehtävien hoitamisesta.

Toimistopalvelut vastaa kaupungin neuvonnasta, puhelinvaihteesta, asiakirjahallinnon kokonaisuudesta ja päätearkistosta.

Viestintä välittää asukkaille ja muille sidosryhmille tietoa kunnan toiminnasta, edistää päätöksenteon avoimuutta sekä aktivoi kuntalaisia osallistumaan ja vaikuttamaan kunnan asioihin.

Työllisyyspalvelut vastaa kunnan järjestämistä työllisyyttä edistävistä palveluista.

Henkilöstöpalvelut johtaa, koordinoi ja kehittää organisaation henkilöstöasioita esimiestyön tukena.

Elinkeinopalveluilla tuetaan yritysten kehittymistä, toimintaympäristöä ja uudistumista. Houkuttelemme yrityksiä sijoittumaan kuntaan aktiivisella markkinoinnilla ja tonttipolitiikalla.

Toiminnan painopistealueet 2017

Kunnanhallitus johtaa talousarvion valmistelua ja talouden hallintaa talouden tasapainon ylläpitämiseksi talousarvio- ja suunnitelmakaudella. Kunnanhallitus käynnisti uuden kuntastrategian valmistelutyön ja uusi vaalien jälkeen valittu kunnanhallitus jatkoi strategiatyön valmistelua. Uuden strategian päivittämisen merkitys korostuu kunnallishallinnon uudistuessa voimakkaasti. Strategian valmistelussa ennakoitiin mahdollisen maakuntauudistuksen vaikutukset Kangasalan kaupungin uudistuvaan toimintaan, sen näkyessä uusien strategisten tavoitteiden asettamisessa.

Strateginen johto koordinoi vaalien jälkeen uusien luottamushenkilöiden perehdyttämis- ja koulutuskokonaisuuden. Strategisen- ja konsernijohdon työssä painotettiin kuntastrategian toteuttamisen johtamista ja uuden strategian valmistelua. Konsernirakenteen uudistamistyö jatkui.

Kunnanhallitus johti strategisen yleiskaavan valmistelutyötä ja siirtyi sen toteutuksen toimeenpanoon. Kangasala osallistui aktiivisesti Tampereen kaupunkiseudun kuntien väliseen yhteistyöhön ja teki tarkoituksenmukaista yhteistyötä kaikilla kunnan raja-alueilla, erityisesti Lamminrahkassa, Tarastenjärvellä ja Saarenmaalla. Myös Ely on osallistunut alueiden kehittämistyöhön. Kehittämistyössä huomioitiin MAL-sopimuksen tavoitteet.

Suomi vietti 100 vuotisjuhliaan ja Kangasalla toteutettiin juhlavuosi teemalla 100 elämystä Kangasalla. Tapahtumia järjestettiin ympäri vuoden niin kunnan, kuin vapaaehtoisvoimin. Toimintavuoden aikana valmistauduttiin kunta -nimityksen muuttamiseen kaupungiksi vuoden vaihteessa.

Omistaja- ja konserniohjausta toteutettiin jatkamalla vuonna 2015 aloitettua kuntakonsernin tiivistämistä siten, että kaikelle omistukselle on perusteet ja kehitystavoitteet. Päivitetty konserniohje yhtenäisti konserniyhtiöiden ohjaamista. Uusien hallitusjäsenten perehdyttämiseen panostettiin uuden hallituskauden alkaessa. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden mukainen toimintaohje valmistui. Toimintavuonna käynnistettiin asianhallintajärjestelmän uudistaminen, joka koskee koko organisaatiota. Toimistopalvelujen kokonaisuus siirrettiin konserni- ja tukipalveluihin. Organisaatio valmistautui kaksien eri vaalien toimittamiseen.

Joukkoliikenteen palvelutasoa parannettiin nauhataajamassa. Matkamäärät kasvoivat toimintakertomusvuonna yli 20 %.

Ateria- ja siivouspalveluiden toimintatapamuutos vaikutti henkilöstömäärään ja työtapoihin. Käyttöön otettiin applikaatio Jamix Menu, josta halukkaat voivat seurata aterioiden ravintoarvoja ja sisältöä.

Henkilöstötyötä ohjasi kuntastrategiasta johdettu henkilöstö- ja työhyvinvointiohjelma. Vuoden 2017 painopisteenä oli KuntaPron palkanlaskentayhteistyön käynnistäminen ja työterveyshuoltoyhteistyön käynnistäminen. Yhteistyökumppaneiden kanssa luotiin uudet yhteiset toimintatavat. Työhyvinvointikysely toteutettiin syksyllä 2016 ja työpaikat tekivät suunnitelmat työhyvinvointia tukevista toimenpiteistä. Seuranta toteutettiin loppuvuodesta 2017. Henkilöstöpalvelut osallistuivat seudulliseen sote- ja maakuntauudistuksen valmistelutyöhön. Jaksamisen ja työhyvinvoinnin tukemiseksi sekä sairauspoissaolojen vähentämiseksi valmisteltiin mukautetun työn toimintamalli, joka on otettu käyttöön 1.2.2018.

Elinkeinopalvelujen päätavoitteita elinkeino-ohjelman mukaisesti ovat toimintaympäristön kehittäminen, työpaikkaomavaraisuuden vahvistaminen, keskustan kehittäminen, työelämälähtöinen koulutuspolitiikka, monimuotoiset hankinnat, maaseutu, matkailu, lentoliikenteen kehittämiseen varautuminen, yritysten nopea ja ratkaisuhakuinen palvelu sekä markkinointi.

Työllisyyspalvelujen tavoitteena on työttömyyden vähentäminen ja työmarkkinatuen kuntaosuuden pienentäminen aktivoimalla pitkäaikaistyöttömiä. Nuorisotakuuta toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä voimavarojen puitteissa. Kangasalan kunta osallistuu Tampereen kaupunkiseudun työllisyydenhoidon kokeiluun 2017 - 2018, kokeilun kohdejoukkona ovat ne työttömät työnhakijat, jotka saavat peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Kokeilun tarkoituksena on tarjota työttömille ja yrityksille henkilökohtaista ja joustavaa palvelua.

Viestinnässä painottui muutosviestintä, jolla edistettiin palveluiden tuottamis- ja toimintatapamuutoksia ja niihin liittyviä organisaatiomuutoksia sekä konsernirakenteen kehittämistä. Työyhteisöjen hyvinvointia ja tuloksellisuuden lisäämistä tuettiin monipuolisella työyhteisöviestinnällä. Sote- ja maakuntauudistuksesta viestittiin seudullisen viestintäyhteistyön mukaisesti. Strategian päivitystyötä konkretisoitiin eri sidostyhmille kohdennetulla ja osallistavalla viestinnällä.

Verkkosivuston uudistamistyö eteni palvelukeskuksissa ja sivuston päivittäjät kouluttautuivat myös Suomi.fi-palvelutietovaranto(PTV)-integraation käyttöönottamiseen. Sähköisten palveluiden tunnettuutta kuntalaisten keskuudessa parannettiin viestintää lisäämällä. Uusien elinkeinoalueiden ja rakennushankkeiden valmistelua edistettiin viestinnän keinoin.

STRATEGISET TAVOITTEET 2017 (Kuntastrategiasta johdettu)

3.	**Elinkeinoelämän edellytysten parantaminen ja työllisyyden hoito**
4.	**Tasapainoinen talous**
6.	**Tehokkaan konsernirakenteen kehittäminen**
7.	**Sähköisten palveluiden ja kustannustietoisuuden kehittäminen**
8.	**Verkostoituminen ja edunvalvonta**
10.	**Osaava, hyvinvoiva ja motivoitunut henkilöstö**

Toiminnalliset tavoitteet ja toteutuminen 31.12.2017

	Toiminnallinen tavoite	Toteutunut 31.12.2017
3.1	Uusien elinkeinoalueiden valmisteleminen (Taraste, Saarenmaa)	Tarasteen asemakaava on valmis ja rakentaminen on käynnistynyt. Aluetta markkinoidaan yhteistyössä BusinessTampereen kanssa. Lamminrahkan yritysalueen asemakaavoitus on luonnosvaiheessa. Markkinointi käynnistyy tievarsimainonnalla. Saarenmaan alueen keskeiset maa-alueet on hankittu. Alueen asema- ja osayleiskaavoitus on käynnistynyt. Aluetta markkinoidaan sidosryhmille
3.2.	Kuntouttavan työtoiminnan lisääminen vähintään 100 paikalla, nykytaso 300 paikkaa	Työtoimintasopimuksia on tehty 521.
4.1	Kunnan talous pidetään ylijäämäisenä suunnitelmakaudella	Vuoden 2017 tilinpäätöksen tulos on 11,7 milj. euroa ja taloussuunnitelma vuosille 2018 - 2020 on laadittu vuosittain ylijäämäiseksi.
4.2	Henkilöstökustannusten hallinta: vakituista henkilökuntaa vähennetään tarvittavin neuvottelumenettelyin vähintään 58 vakanssia vuosina 2015 – 2017.	Vuosina 2015 - 2016 on jätetty täyttämättä yhteensä 48 vakanssia. Valtuuston vuonna 2014 päättämästä vähennystarpeesta kohdennetaan vuodelle 2017 vähintään 10 vakanssia (kh 28.11.2016 § 343). Vakanssien määrä vähenee myös tuotanto- ja toimintatapamuutosten seurauksena. Siten kunnanhallitus on päätöksellään määritellyt vähennystarpeeksi yhteensä vähintään 21 vakanssia. Vuonna 2017 vähennettiin yhteensä 34 vakanssia (säästötoimenpiteet sekä palvelurakennemuutos).
6.1	Konsernirakenteen tiivistäminen	Ehdolliset kaupat KOY Myllystenpohjan osakkeista (KH 14.8.2017 § 264 ja Harjunsola I:n osakkeista (KH 14.8.2017 § 265). Linja-autoaseman osakekaupat.

6.2	Kunnan operatiivisen organisaation ja konserniyhtiöiden välisen työnjaon arviointi	Osa kunnan kiinteistönhoidosta siirtyi Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy:n hoidettavaksi.
7.1	Sähköisten palveluiden käytön edistäminen organisaatiossa	Suomi.fi -palvelutietovarannon kuvaukset tehty. JamixMenu -sovellus otettu käyttöön.
10.1	Työyhteisöjen hyvinvoinnin ja tuloksellisuuden lisääminen	Työpaikat ovat laatineet työhyvinvointikyselyn perusteella toimintasuunnitelmat. Toimenpiteiden seuranta totutettiin syksyllä. Kunnan henkilöstölle järjestettiin infotilaisuudet liittyen sote- ja maakuntauudistukseen. Henkilöstöpalvelut on osallistunut Pirkanmaan sote- ja maakuntauudistuksen valmistelutyöhön. Käynnistettiin työterveyshuoltoyhteistyö uuden työterveyshuoltotoimijan, Suomen Terveystalo Oy:n kanssa, kehitettiin menettelytapoja ja käytiin läpi työkykyjohtamisen toimintamalli. Jatkettiin työterveysyhteistyössä toimenpiteitä työkykyjohtamisen kehittämiseksi ja sairauspoissaolojen vähentämiseksi. Valmisteltiin mukautetun työn toimintamalli. Otettiin käyttöön uusi palkanlaskennan toimintamalli yhteistyössä KuntaPro Oy:n kanssa ja tuettiin muutoksen toteuttamista.

Informatiiviset tunnusluvut

Informatiiviset tunnusluvut	Tp 2016	MTa 2017	Tp 2017
Henkilöstö (budjetoidut vakanssit) Työllistetyt	239*	218*	215 16
Ulkoiset nettomenot/ euroa/asukas	669	706	674

*1.1.2017 alkaen talouspalvelut siirtynyt ulkoiselle palveluntuottajalle (kirjanpito ja palkanlaskenta)

Merkittävät vuoden 2017 hankkeet

Hanke	Toteutunut 31.12.2017
Maanhankinta	2 119 000 euroa
Tampereen seudun keskuspuhdistamo	373 000 euroa
Kiinteistö Ainontie 8	251 550 euroa
Pikkolan koulun keittiö	141 116 euroa

Asukasmäärä
31.12.2015: 30 607
31.12.2016: 31 190
31.12.2017: 31 436 (ennakkotieto)
31.12.2018: 31 700 (ennuste)
31.12.2019: 32 000 (ennuste)

3.1.2 Sosiaali- ja terveyskeskus

Vastuuhenkilö: vs. sosiaali- ja terveysjohtaja Marika Lanne

Talous

SOSIAALI- JA TERVEYSKESKUS, euroa	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**28 782 473**	**25 744 000**	**26 332 645**	**588 645**	102,29%
ulkoiset	27 775 738	25 744 000	26 332 645	588 645	102,29%
sisäiset	1 006 735			0	
Toimintamenot	**-108 995 480**	**-106 361 673**	**-105 957 145**	**404 528**	99,62%
ulkoiset	-102 099 202	-99 350 597	-99 758 967	-408 370	100,41%
sisäiset	-6 896 278	-7 011 076	-6 198 178	812 898	88,41%
Toimintakate	**-80 213 007**	**-80 617 673**	**-79 624 499**	**993 173**	98,77%
Poistot ja arvonalentumiset	**-254 352**	**-250 817**	**-301 620**	**-50 803**	120,26%

Talousarvion toteutuminen

Sosiaali- ja terveyskeskuksen ulkoisen toimintakatteen toteuma kokonaisuudessaan vuonna 2017 on ollut 99,8 %:a, ja talousarvioon nähden säästöä on kertynyt 180 000 euroa. Ulkoisten toimintatuottojen toteuma on ollut 102,3 %:a, 589 000 euroa arvioitua enemmän. Ulkoisten toimintakulujen toteuma on ollut 100,4 %:a. Toimintakuluja on ollut 408 000 euroa suunniteltua enemmän.

Arvioitua enemmän toimintakuluja on syntynyt lastensuojelun ostopalveluista (1 300 000 €) sekä ikäihmisten tehostetun palveluasumisen ostoista (410 000 €). Lisäksi toimintakulut ovat talousarvioon nähden ylittyneet myös kehitysvammaisten laitoshoidossa (387 000 €), hoitotarvikkeissa (290 000 €) ja vammaisten asumispalveluissa (213 000 €). Suurin yksittäinen toimintakulujen säästö on toteutunut henkilöstömenoissa. Niiden toteuma on ollut 96,4 %:a, säästöä on syntynyt 1 268 000 euroa (palkat ja palkkiot 276 000 € ja henkilösivukulut 993 000 €). Asiakasmaksutuottoja on kertynyt talousarvion mukaisesti.

Ennakkoon perityistä yhteistoimintakorvauksista on syntynyt Pälkäneen kunnalle palautusta 247 000 euroa. Merkittävin palautuksen syntymiseen vaikuttava tekijä on ollut terveyskeskussairaalan ennakoitua pienempi käyttö.

Toimintaympäristö

Sosiaali- ja terveyskeskuksen toiminta tukee ja edistää alueen asukkaiden hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista turvallisuutta ja itsenäistä selviytymistä sekä ehkäisee sairauksia ja sosiaalisten ongelmien syntymistä ja poistaa haittoja, jotka rajoittavat kuntalaisten toimintamahdollisuuksia ja osallistumista.

Kangasala toimii vastuukuntana Kangasalan ja Pälkäneen sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteistoiminta-alueella, joka järjestää sosiaali- ja terveyspalvelut Kangasalan ja Pälkäneen kuntien asukkaille. Tampere toimii vastuukuntana yhteistoiminta-alueella (Tampere, Orivesi, Kangasala, Pälkäne, Valkeakoski, Urjala ja Akaa), joka järjestää ympäristöterveydenhuollon palvelut. Lisäksi Tampere hoitaa Pirkanmaan kuntien sosiaalipäivystyksen ja lastensuojelun sijaishuoltopaikkojen hankinnan, myös sosiaali- ja potilasasiamiespalvelut ostetaan Tampereen kaupungilta. Perusterveydenhuollon yö- ja viikonloppupäivystys järjestetään Valkeakosken aluesairaalassa. Tampereen kehyskunnat muodostavat yhteisen erikoissairaanhoidon palvelujen tilaajarenkaan.

Sosiaali- ja terveyskeskus muodostuu kolmesta eri palvelualueesta: vanhuspalvelut, terveyspalvelut sekä sosiaali- ja perhepalvelut. Kunnan järjestämisvastuulle kuuluvat alueen yritysten työterveyshuoltopalvelut kuin myös kunnan työntekijöiden työterveyshuolto ovat kilpailutuksen myötä siirtyneet Suomen Terveystalo Oy:n tuottamiksi vuoden 2017 alusta lukien.

Vanhuspalveluihin kuuluvat kotiin annettavat palvelut, kotona asumista tukevat kuntouttavat palvelut kuten päiväkeskukset ja lyhytaikaishoito sekä pitkäaikaiset asumispalvelut ja vanhainkotihoito sekä vanhusten omaishoidon tuki. Vanhuspalveluiden tavoitteena on turvata mahdollisimman terve ja toimintakykyinen ikääntyminen sekä laadukkaat ja vaikuttavat palvelut niitä tarvitseville ikäihmisille.

Terveyspalveluihin kuuluvat avovastaanotot (vastaanotot, röntgen ja päivystys), terveysneuvonta, kuntoutus, suun terveyspalvelut, terveyskeskussairaala, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä erikoissairaanhoito. Terveyspalveluiden tarkoituksena on tuottaa kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistäviä terveyden- ja sairaanhoidon palveluita sekä vastata erikoissairaanhoidon palvelujen hankinnasta yhteistyössä kehyskuntien tilaajarenkaan kanssa.

Sosiaali- ja perhepalveluiden palvelualueeseen kuuluvat aikuissosiaalityö, lapsiperheiden sosiaalityö, perhetyö, perheneuvola ja vammaispalvelut. Sosiaalityön keskeinen tehtävä on puuttua sosiaalisiin ongelmiin ja ehkäistä niitä sekä edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön tai perheen sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä ja itsenäistä elämää (vammaiset ja kehitysvammaiset).

Sosiaali- ja terveyskeskuksen toimintaa ohjaavat Kangasalan kuntastrategia ja Hyvinvointikertomus 2017 sisältäen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman (sisällytetty vuonna 2017). Lisäksi toimintaa ohjaavat oman toimialan keskeiset ohjelmat: Vammaispoliittinen ohjelma 2013–2020 sekä Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2014–2020. Ikäihmiselle suunnattuja palveluja kehitetään valtuuston 13.6.2016 hyväksymän vaihtoehtoiset toimintatavat vanhuspalveluissa -selvityksen linjausten ja Vanhuspalvelulain mukaisesti. Seudullisista ohjelmista keskeisin on Pirkanmaan terveydenhuollon järjestämissuunnitelma, mikä on päivitetty vuonna 2017.

Sosiaali- ja terveyskeskuksen palveluverkossa on tapahtunut muutoksia vuoden 2017 aikana. Vanhusten laitoshoito Rekola-kodossa on päättynyt syyskuussa 2017 ja samanaikaisesti on valmistunut uusi 26-paikkainen ryhmäkoti, Riku II, viereiselle tontille. Rekola-kodossa toiminut lyhytaikaishoito jatkaa Rekolan nimellä ja on siirtynyt toimimaan Kuntoutumiskeskus Apilan tiloihin. Rekolan ikäihmisten päiväkeskustoiminta on siirtynyt toimimaan Jalmarin Kotoon vuoden 2017 alusta lukien. Lisäksi kehitysvammahuollon uusi 20 asukaspaikan asumisyksikkö, Kuussalonki, on tammikuussa 2017 aloittanut toimintansa Suoramalla.

Henkilöstön saatavuudessa on sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta ollut haasteita vuoden 2017 aikana. Alkuvuodesta psykiatrian erikoislääkäreiden vakanssit ovat olleet täyttämättä ja työvoimaa on hankittu ostopalveluna. Lisäksi huhtikuusta 2017 alkaen on ollut pulaa myös terveyskeskuslääkäreistä, ja koko loppuvuoden on ainakin yksi terveyskeskuslääkärin vakanssi ollut täyttämättä. Myös sosiaalityöntekijöistä on ollut pulaa ja varsinkin lastensuojelun sosiaalityössä työntekijöiden vaihtuvuus on ollut suurta. Koko vuoden ajan lastensuojelun sosiaalityössä on ollut yhden työntekijän vaje.

Vanhuspalveluiden palvelualueella on rakennemuutoksesta johtuen vuoden 2017 sijoitettu henkilöstöä uusiin tehtäviin sisäisten hakujen perusteella. Rekola-kodosta on siirtynyt henkilöstöä Kuussalonkiin ja kotihoitoon, lisäksi Pälkäneellä sijaitsevasta Harjutuulen vanhainkodista (toiminta päättyy vuonna 2018) on siirtynyt henkilöstöä muihin vanhustenhuollon toimintayksiköihin ja kotihoitoon.
Palvelutuotantoon liittyen keskeinen toiminnallinen muutos on ollut perustoimeentulotuen maksatuksen siirtyminen Kelan hoidettavaksi vuoden 2017 alusta lukien.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistus ja maakuntauudistus tulevat muokkaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristöä tulevina vuosina. Eduskunta ei ole vielä käsitellyt uudistuksen lainsäädäntöä, mutta esivalmistelutyö Pirkanmaan alueella on jo käynnistynyt vuoden 2017 aikana. Valmistelu etenee muutosjohtajan ja sote-projektijohtajan johdolla. Maakuntauudistuksen poliittinen ohjausryhmä ohjaa uudistuksen valmistelua esivalmisteluvaiheessa.

Toiminnan painopistealueet 2017

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, toimintakyvyn ylläpito sekä asiakkaiden osallisuuden ja vastuullisuuden vahvistaminen ovat olleet lähtökohtina palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa. Tätä on tuettu mm. panostamalla sähköiseen asiointiin sekä vahvistamalla asiakkaiden kotiin ja lähiympäristöön tarjottavia palveluja (kotihoito, kotisairaala, sosiaalinen kuntoutus). Asiakasraatia on hyödynnetty palveluiden kehittämisessä. Sähköisen asioinnin käyttöönotto ei terveyspalveluiden ja kotihoidon osalta ole toteutunut suunnitellusti, ja työ jatkuu vuonna 2018.

Perusterveydenhuollossa palvelujen saatavuutta on vahvistettu kehittämällä lääkärien ja hoitajien välistä työnjakoa vastaanottopalveluissa ja suun terveydenhuollossa. Hoitajavastaanotolle asiakkaat ovatkin pääsääntöisesti saaneet ajan yhteydenottopäivänä.

Vanhuspalveluissa palvelurakenneuudistus on edennyt suunnitellusti ja laitoshoidon yksikkö, Rekola-koto, on lakannut syyskuussa 2017. Samanaikaisesti kunnan omaa tehostetun palveluasumisen palvelua lisättiin 26 paikalla, kun uusi ryhmäkoti, Riku II, valmistui. Kangasalan kotihoidon henkilöstöresurssia on kesään 2017 mennessä lisätty 8,2 %:lla ja tehotettu kotikuntoutus on käynnistynyt. Kotisairaalapalvelut ovat koko yhteistoiminta-alueen käytettävissä.

Perus- ja osa täydentävästä toimeentulotuesta on siirtynyt Kelan maksettavaksi vuoden 2017 alusta lukien. Siirrosta on aiheutunut paljon haasteita asiakkaille, mikä on lisännyt aikuissosiaalityön palvelujen kysyntää kunnassa. Tästä johtuen aikuissosiaalityön palveluja ei ole pystytty kehittämään suunnitellusti. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa on pyritty aloittamaan loppuvuodesta 2017, mutta ryhmä ei toteutunut vähäisen osanottajamäärän vuoksi. Sosiaalipalvelujen Kanta-arkistoon liitytään keväällä 2019.

Talousarvioesitykseen on sisällytetty kunnan säästöohjelman mukaisesti kuuden (6) vakanssin ja 240 000 euron vähennys, mikä on toteutunut. Lisäksi henkilöstömäärä on vähentynyt vanhuspalveluiden palvelurakenneuudistuksen ja työterveyshuollon uudelleenjärjestelyjen johdosta 36 työntekijällä vuodesta 2016.

STRATEGISET TAVOITTEET 2017

1.	**Hyvinvoiva asukas/kuntalainen**
7.	**Sähköisten palvelujen ja kustannustietoisuuden kehittäminen**
10.	**Palvelutuotantotapojen ja palveluverkon kehittäminen ja tehostaminen**

Toiminnalliset tavoitteet 2017

	Toiminnallinen tavoite	Toteuma 31.12.2017
1.1	Painopistettä siirretään ennalta ehkäiseviin ja toimintakykyä ylläpitäviin palveluihin	Voimaa vanhuuteen -hanke yhteistyössä liikuntapalvelujen kanssa, liikunta- ja vesijumpparyhmät ikäihmisille ovat käynnistyneet (4 ryhmää). Lisäksi on koulutettu seitsemän VertaisVeturia vetämään ikäihmisten liikuntaryhmiä. Vanhuspalvelujen rakenneuudistukseen liittyvä tehostetun kuntoutuksen/ kotikuntoutuksen toiminta on käynnistynyt fysioterapeutin ja lähihoitajan toimesta. Asiakkaita on ollut 23. Hyvinvointikotikäynnit on toteutettu halukkaille yli 80-vuotiaille yhteistoiminta-alueen asukkaille (Kangasala 23, Pälkäne 6). Työttömien terveystarkastukset ovat käynnistyneet alkuvuodesta 2017 Rekolan työpajalla. Perheesi parhaaksi -toimintamalli on otettu käyttöön. Toiminnassa ovat mukana kaikki alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä kanssa työskentelevät tahot. Uutena mukaan on liittynyt suun terveydenhuollon palvelut. Neppis-valmennus (neuropsykologisesti oireilevien lasten valmennus) toimii, valmennuskertoja on toteutunut 131.
1.2	Kuntalaisten osallisuutta lisätään ja yhteistyötä järjestöjen kanssa tiivistetään	Sosiaali-ja terveyskeskuksen asiakasraati on kokoontunut neljä kertaa ja kehittänyt mm. Suuntima-työkalun (tunnistaa asiakkaalle soveltuvimman asiakkuuspolun) esitettä sekä sen jäsenet ovat olleet mukana vanhuspalveluiden ja sosiaali- ja perhepalveluiden kehitystyössä. Vanhus- ja vammaisneuvostot on valittu ja ne toimivat uuden kuntalain mukaisesti.

		Vanhusneuvosto on kokoontunut vuonna 2017 4 kertaa ja vammaisneuvosto 4 kertaa. Vanhuspalveluissa ovat toimineet asukasryhmät (runo-, laulu-, tanssiryhmiä, lukupiirejä, hartaushetkiä) ja vapaaehtoiset ovat järjestäneet asiakkaille ulkoilua (64 kertaa), kävelyryhmiä (viikoittain), tuolijumppaa ja kuntosaliryhmiä (161 kertaa) sekä eläinvierailuja (14 kertaa). Lisäksi on koulutettu 7 VertaisVeturia ikäihmisten liikuntaryhmien ohjaajiksi. Terveyskeskuksen sairaalaosasto on ollut 2017 alkuvuodesta mukana yhteistyössä seurakunnan kanssa kouluttamassa uusia vapaaehtoisia kuntalaisia kotisaattohoidon tukihenkilöiksi.
1.3	Nuorten hyvinvointia edistetään moniammatillisena yhteistyönä	Opiskeluterveydenhuoltoon siirtynyt terveyskeskuspsykologi on nuorten tavattavissa päivittäin ja lisäksi mukana oppilaitoksen yhteisöllisen hyvinvoinnin suunnittelussa ja toteutuksessa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja nuorisopsykiatrinen työryhmän ovat pitäneet yhteisiä asiakasneuvotteluja nuorten palvelutarpeen arvioinnin tehostamiseksi. Kehitystyön pohjalta yhteydenotot puolin ja toisin tapahtuvat aiempaa varhaisemmin ja konsultaatiokäytännöt ovat tehostuneet.
7.1	Teknologiaa hyödynnetään ja vuoro- vaikutteista sähköistä asiointia lisätään	Raisoft-net on otettu käyttöön vanhuspalveluissa vuoden 2017 alussa, ja kaikki toimintakykyarviot on tehty välittömästi asiakkaan luona joulukuusta lukien. Toiminnan ohjaus ja optimointi -työkalu otettiin käyttöön koko kotihoidossa 10.4.2017. Tavoitteena on yhdenvertaistaa asiakkaalle tarjottavaa kotihoitoa. Vaikuttavuus on syntynyt myös henkilöstön työpanoksen tehokkaampana käyttönä ja ulkopuolisten sijaisten tarpeen vähentymisenä 900 tunnilla vuoteen 2016 verrattuna. Tämän kustannusvaikutus on ollut 38 000 €. Kuntalaisen sähköisen asioinnin käyttöönoton on käynnistetty terveydenhuollon potilastietojärjestelmätoimittajan kanssa. Projektin eteneminen hidastui syksyllä

		Suomi.fi- tunnistautumiseen liittyvistä haasteista johtuen. Myös henkilöstövaihdokset ovat hidastaneet sähköisen asioinnin palvelujen käyttöönottoa, eikä järjestelmiä saatu käyttöön suunnitellusti vuoden 2017 aikana. Sähköinen asiointi Effica-Omapalvelu otettiin käyttöön vammaispalveluhakemuksissa 1.2.2017. Sähköisiä hakemuksia on tullut 20 kpl.
7.2	Uusi ote viestintään ja avoimuuteen	Kotihoidon asiakaskyselyt on tehty keväällä. Asiakkaille ja omaisille on pidetty kummassakin kunnassa palautetilaisuus. Pitkäaikaishoidon asiakaskyselyt on toteutettu syksyllä. Terveyspalvelut on osallistunut viikoittain vaihtuvan hyvinvointi- ja terveysteemasivuston sisällön tuottamiseen kunnan verkkosivuille sekä paikallislehtiin on tehty ajankohtaisista asioista juttuja (mm. päivystyspalvelut).
10.1	Palvelutuotannon kokonaiskustannukset ovat kilpailukykyisiä seudullisesti ja kunnan kokoluo- kassa	Lastensuojelussa kiireellisiä sijoituksia on tehty 46 ja talousarvioon varattu määräraha tältä osin ylittyi 1,3 M€:lla. Sijoitusten määrä kasvoi 92 %:a vuodesta 2016. Vastaava ilmiö on ollut myös seutukunnan muissa kunnissa. Sijoituksiin johtaneista syistä on tehty selvitys, mutta yksittäistä selittävää tekijää ei ole löydetty. Vammaispalvelujen kokonaiskustannukset ovat nousseet voimakkaasti viime vuosina. erityisesti henkilökohtaisen avun osalta, minkä kustannukset ovat olleet suuret myös seutukunnallisessa vertailussa. Kilpailutuksessa (STL 2/2017) on pystytty vaikuttamaan kustannuskehitykseen vähentävästi. Seudullisesti on ryhdytty laatimaan kriteerejä vammaispalveluetuuksien myöntämiselle asiakkaiden yhdenvertaisuuden varmistamiseksi ja kustannuskehityksen hillitsemiseksi. Ikäihmisten laitoshoidon kustannukset ovat vähentyneet 537 000 euroa vuodesta 2016.

10.2	Palvelurakennetta ja palvelutuotantotapoja uudistetaan lisäämällä avopalveluita, kotiin vietäviä palveluita ja matalan kynnyksen palveluita	Palvelurakenneuudistus etenee. Rekolakodon toiminta on loppunut ja asiakkaat ovat siirtyneet uuteen Riku II -ryhmäkotiin. Kotihoidon työntekijäresurssia on Kangasalan tiimeissä vahvistettu 8 hoitajalla kesästä 2016 alkaen. Kotihoidon asiakas- ja käyntimäärät ovat yhteistoiminta-alueella vähentyneet. Kotihoidon asiakasmäärä on ollut Kangasalla: 795: -9 %, (v. 2016: 822). Pälkäneellä 247: -10,5 % (v. 2016: 276). Käyntimäärät ovat olleet Kangasalla 185 569, -1,7 % (v. 2016: 188 791) ja Pälkäneellä 46 674, -1,9 % (v. 2016: 47 575). Ikäihmisten perhehoito on alkanut Kangasalla (3 asiakasta on käyttänyt palvelua lyhytaikaishoitona). Terveyskeskussairaala toimii täydellä käyttöasteella, kuormitusprosentti on yli 100 %:a (pl. heinäkuu), henkilöstömitoitus 0,76. Keskimääräinen hoitoaika noin 10 vuorokautta. Kotisairaalan toiminta on vakiintunut koko yhteistoiminta-alueella. Psykiatrisia sairaalahoitopäiviä ei ole pystytty vähentämään. Erikoislääkärityöpanosta on psykiatrian poliklinikalle saatu rekrytoitua, mutta koko vuoden ajan yksi vakanssi on ollut täyttämättä. Aikuissosiaalityön ryhmämuotoisen sosiaalisen kuntoutuksen ryhmän on pitänyt aloittaa marraskuussa, Kehitysvammahuollon uuden asumisyksikön, Kuussalongin, kaikki paikat ovat täynnä.

Merkittävät vuoden 2017 hankkeet/ 31.12.2017

Kohde/nimi	Toteutunut € /31.12.2017	Arvio kohteen valmistumisesta kk/v	Arvio kohteen kokonaiskustannuksista/ €
Sähköiset palvelut (suun th, avosairaanhoito sekä sosiaali- ja perhepalvelut)	75 000	6/2018	100 000

Informatiiviset tunnusluvut

Informatiiviset tunnusluvut	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	TS 2018	TS 2019
KANGASALA					
Perhetyö					
- lapsiperheiden kotipalvelu/perheitä	153	150	145	150	150
- lastensuojelun tehostettu perhetyö, lasten lkm.	64/53	60	60	60	60
- 1.4.2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö, lasten lkm.	116/76	100	123	100	100
Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset 0-17 v, lkm / % vast. ikäisestä väestöstä	66/0,9	50/0,67	49/0,65	50/0,67	50/0,67
Kotihoidon nettokustannukset: kotihoito, tehostettu kotihoito ja tukipalvelut € /asukas	177	166	177	168	170
Kotona asuvia % 75 vuotta täyttäneistä 31.12.	94	93	94,5	93	93
Ympärivuorokautinen pitkäaikaishoiva €/asukas	249	238	237	225	225
Perusterveydenhuolto, nettomenot €/asukas	565	575	563	570	570
Erikoissairaanhoito, nettomenot €/asukas	1 040	991	997	1 023	1 025
Lastensuojelukustannukset €/0-17v. (sis.avo+sijaishuolto)	407	330	620	330	330
Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärä	362	300	521	300	300
Kehitysvammahuollon asumispalvelujen asiakkaiden lkm	59	87	86	87	87

Informatiiviset tunnusluvut	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	TS 2018	TS 2019
PÄLKÄNE					
Lapsiperheiden kotipalvelu, perheiden lkm	13	15	13	15	15
Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset 0-17 v, lkm / % vast. ikäisestä väestöstä	10/0,8	6/0,4	8/0,6	6/0,4	6/0,4
Kotihoidon nettokustannukset: kotihoito, tehostettu kotihoito ja tukipalvelut € /asukas	283	280	283	280	280
Kotona asuvia % 75 vuotta täyttäneistä 31.12.	90,4	93	93,4	93	93
Ympärivuorokautinen pitkäaikaishoiva €/asukas	513	554	511	523	523
Perusterveydenhuolto, nettomenot €/asukas	762	790	753	780	780
Erikoissairaanhoito, nettomenot €/asukas	1 259	1 103	1 321	1 159	1 139
Lastensuojelukustannukset €/0-17v. (sis.avo+sijaishuolto)	474	400	630	400	400
Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärä	75	50	83	50	50
Kehitysvammahuollon asumispalvelujen asiakkaiden lkm	18	25	21	25	25

KANGASALA JA PÄLKÄNE	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	TS 2018	TS 2019
Henkilöstö (budjetoidut vakanssit)	**703**	**700**	**667**	**640**	**640**
Sosiaali- ja terveyspalvelut, nettomenot /Kangasala/euroa/asukas	**2 580**	**2 575**	**2 542**	**2 539**	**2 539**
Sosiaali- ja terveyspalvelut, nettomenot /Pälkäne/euroa/asukas	**3 409**	**3 383**	**3 543**	**3 383**	**3 383**

3.1.3 Sivistyskeskus

Vastuuhenkilö: sivistystoimenjohtaja Leena Pajukoski

Talous

SIVISTYSKESKUS, euroa	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteutuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**4 101 656**	**4 626 730**	**4 250 154**	**-376 576**	91,86%
ulkoiset	3 980 538	4 626 730	4 134 819	-491 911	89,37%
sisäiset	121 118		115 335	115 335	
Toimintamenot	**-61 554 026**	**-63 795 280**	**-60 699 785**	**3 095 495**	95,15%
ulkoiset	-45 088 890	-44 986 468	-45 084 708	-98 240	100,22%
sisäiset	-16 465 136	-18 808 812	-15 615 077	3 193 735	83,02%
Toimintakate	**-57 452 341**	**-59 168 550**	**-56 449 631**	**2 718 919**	95,40%
Poistot ja arvonalentumiset	**-757 462**	**-442 459**	**-463 325**	**-20 866**	104,72%

Toimintaympäristö

Sivistyskeskus palvelee kuntalaisia luomalla edellytyksiä monipuolisille koulutus-, varhaiskasvatus-, kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminnoille ja turvaa kuntalaisille mahdollisuudet henkiseen ja fyysiseen kehittymiseen, virikkeiseen vapaa-aikaan ja omaehtoiseen luovaan toimintaan. Palveluita tarjotaan asiakaslähtöisesti ja ylläpidetään sekä kehitetään yhteistyössä muiden hallintokuntien, asukkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa.

Valmistautuminen tulevaan maakuntauudistukseen ja sote-palvelujen muutokseen on heijastunut sivistyskeskuksen toimintaympäristöön. Kangasala osallistuu Kuntaliiton verkostohankkeeseen Kunta hyvinvoinnin edistäjänä ja ensimmäinen työpaja järjestettiin Kangasalla keväällä 2017. Hyvinvointityön poikkileikkaavuus kaikilla hallinnonaloilla ja tulevien uusien hallinnonrajojen yhdyspintatyöskentely on noussut keskiöön. Sivistyskeskuksen roolin korostuminen merkittävänä hyvinvoinnin edistäjänä on noussut esille. Hyvinvointityön rakenteita on myös vahvistettu ja sivistyskeskuksen johtoon on valittu hyvinvointijohtaja.

Varhaiskasvatuksen palvelualueeseen kuuluvat päiväkotihoito, perhepäivähoito, esiopetus, avoin varhaiskasvatustoiminta, yksityinen varhaiskasvatus, lasten hoidon tuet sekä palveluseteli.

Opetuspalvelut sisältävät opetustoimen järjestämän esiopetuksen, perusopetuksen, koululaisten iltapäivätoiminnan ja lukiokoulutuksen. Toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta vastaa Tampereen seudun ammattiopisto Tredu, jonka isäntäkuntana toimii Tampereen kaupunki. Kangasalan toimipisteen opetus siirtyy uusiin Pikkolaan rakennettaviin toimitiloihin syksyllä 2018. Tredun, Kangasalan lukion ja Pikkolan yläkoulun yhdessä muodostama uusi koulutuskeskus sai nimikilpailussa nimekseen Roine.

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluihin kuuluvat kirjastopalvelut, taiteen perusopetus, muut kulttuuripalvelut liikunta- ja nuorisopalvelut. Palvelualueeseen kuuluu myös kansalaisopistopalvelut, jotka tuottaa Valkeakoski-opisto. Kulttuuripalvelut tekee yhteistyötä Kangasala-talon kanssa.

Toiminnan painopistealueet 2017

Sivistyskeskuksen keskeisinä toiminnan painopistealueina olivat kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen sekä lainsäädäntöön ja hallitusohjelmaan kirjattuihin muutoksiin ja velvoitteisiin vastaaminen. Kuntatalouden tilanteesta johtuen sivistyskeskuksen toimintoja tarkasteltiin kriittisesti.

Vuoden 2017 aikana laadittiin uusi hyvinvointikertomus sekä hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma 2017-2020. Hyvinvointityön rakenteita uudistettiin ja elinkaariajattelun mukaiset työryhmät nimettiin edistämään lasten ja nuorten, työikäisten ja ikäihmisten hyvinvointia. Kuntalaisten osallisuutta hyvinvointityöhön vahvistettiin nimeämällä kuhunkin ryhmään neljä kuntalaisedustajaa kustakin viiteryhmästä.

Sivistyskeskuksen henkilöstö osallistui aktiivisesti lapsiperheiden palvelujen muutosohjelman kehittämistyöhön, joka käynnistyi vuoden 2017 aikana. Kangasalla käynnistettiin perhekeskuspilottikokonaisuuden suunnittelu. Myös tulevan sote-muutoksen kehittämistyöhön osallistuttiin eri työryhmissä.

Varhaiskasvatuksen painopisteinä olivat uuden varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen valtakunnallisten perusteiden pohjalta, työvuorosuunnitteluohjelman hyödyntäminen henkilöstön työvuorosuunnittelussa ja liikuntakasvatuksen tukeminen. Lisäksi varhaiskasvatuksen painopisteenä jatkui kustannustehokkaan toiminnan ja henkilöstön työhyvinvoinnin yhteensovittaminen.

Opetuspalveluiden painopistealueena oli uusien opetussuunnitelmien mukaisen toiminnan kehittäminen. Sähköisten oppimateriaalien käytön lisäämisen ja opetussuunnitelmauudistuksen vuoksi oppikirja- ja tarvikerahaa korotettiin 50 €/oppilas. Sähköisten oppimateriaalien pedagogista käyttöä kehitettiin ja uutta opetussuunnitelmaa jalkautettiin tutoropettajien toiminnalla ja koulutuksella. Tutor -hankkeeseen saatiin valtion erityisavustusta 52 700 € vuodelle 2017. Hankerahalla koulutettiin 7 tutoria, jotka toimivat kaikilla ala- ja yläkouluilla 7 h viikossa. Hankkeelle saatiin loppuvuodesta jatkorahoitusta 60 000 € 30.6.3019 asti.

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen palvelualueella kirjaston ja kulttuurin toiminnallisina painopistealueina olivat lasten ja nuorten sekä ikäihmisten palvelut. Lasten kirjastopalveluita kehitettiin Lukutaitoa leikiten -hankkeen kautta mm. lisäämällä yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä neuvoloiden kanssa. Kirjastopalveluiden saavutettavuutta parannettiin mm. Vatialan kirjaston omatoimiaukioloajoin. Kirjasto- ja kulttuuripalveluiden yhteistyötä Kangasala-talon kanssa jatkettiin mm. yhteisen *Kulttuuria lähelle* -kulttuuripalveluiden saavutettavuushankkeen muodossa. Rahoitusta haettiin myös kirjastopalveluiden ja Kangasala-talon yhteiselle *Kohtaamispaikkana Kangasalan kulttuurikortteli*hankkeelle, jonka tavoitteena on kehittää pääkirjaston ja Kangasala-talon toimintaa ja palveluita. Hankkeen rahoitus selviää keväällä 2018.

Nuorisotyössä painopistealueena on ollut ennakoiva nuorisotyö, joka on toteutettu nuorisotilojen ja yläkouluilla tapahtuvan toiminnan myötä. Syksyllä 2017 toteutettiin onnistunut kahden kuukauden mittainen liikkuvan nuorisotyön kokeilu yhteistyössä Aseman Lapset Ry:n Wautoauton kanssa. Ruutanan nuorisotila Pointti on ollut suljettuna syksykauden 2017 sisäilmaongelmien vuoksi. Liikunnan painopistealueina ovat olleet erityisryhmien ja ikäihmisten liikuntapalvelut, liikuntaneuvonta sekä kunnan liikuntapaikkojen käytön koordinointi. Liikunta on ollut mukana valtakunnallisessa Voimaa Vanhuuteen-hankkeessa yhteistyössä vanhuspalveluiden kanssa. Hanke jatkuu vuoden 2018 loppuun ja sen kohderyhmänä ovat +75-vuotiaat.

Kangasalan kunnan opetustilojen kapasiteettitarkastelu valmistui joulukuussa 2017. Toimeksiannon tehtävänä oli määrittää yhteensä 16 koulun oppilaskapasiteetit ja laskea täyttöasteet. Täyttöasteet laskettiin perustuen nykyisiin (lukuvuoden 2017-2018) oppilasmääriin. Analyysi käsitti kaikki kunnan opetustilat sisältäen esiopetuksen tilat, alakoulut, yläkoulut ja lukion.

Rakennushankkeista vuonna 2017 käynnistyi Vatialan koulun uudisrakennuksen suunnittelu ja kilpailutus. Uudisrakennushankkeessa huomioidaan Vatialan koulun 1-6 luokkien ja esiopetuksen sekä Pitkäjärven koulun tarpeet. Uuteen kouluun varataan tiloja 7. luokkalaisille. Kuvaamataidon, musiikin, tekstiili- ja teknisen työn tilat suunnitellaan ala- ja yläkoululaisille sopiviksi. Kirkkoharjun koulun vanhan rakennuksen sisäilman parantamiseksi tehtävien korjaustöiden vuoksi 28 toisen luokan oppilasta siirtyi Tursolan kouluun ja kaikki neljänsien luokkien oppilaat (n. 100) Huutijärven kouluun lukuvuodeksi 2017–2018.

Talouden osalta sivistyskeskuksessa ulkoisten toimintatuottojen toteutuma oli 89,37 % (491 911 € alle arvion). Toimintatuottojen jääminen arvioitua pienemmiksi johtui 1.3.2017 voimaantulleesta varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain muutoksesta. Sivistyskeskuksen henkilöstömenot toteutuivat talousarvioon nähden 98,58 %. Säästö euroina oli 485 382 €. Palvelukeskukselle vuodelle 2017 asetettu 8 vakituisen vakanssin vähentämistavoite saavutettiin. Ulkoisen toimintakatteen toteutuma oli 101,46 % (ylitys 590 150 €). Ulkoisten toimintamenojen toteutuma oli 100,22 € (ylitys 98 240 €).

STRATEGISET TAVOITTEET 2017

1.	**Hyvinvoiva asukas/kuntalainen**
7.	**Sähköisten palvelujen ja kustannustietoisuuden kehittäminen**
9.	**Palvelutuotantotapojen ja palveluverkon kehittäminen ja tehostaminen**

Toiminnalliset tavoitteet 2017

	Toiminnallinen tavoite	Toteuma 31.12.2017
1.1	Lapsia ja nuoria tuetaan varhaisessa vaiheessa	Nuorisotyössä ohjaajat ovat päivystäneet ja olleet nuorten tukena yläkouluilla viikoittain. Perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin saatiin jatkoavustusta 142 000 €. Perheesi parhaaksi toimintamallia juurrutettiin osaksi arjen toimintaympäristöjä.
1.2	Nuorten syrjäytymistä ehkäistään	Nuoriso-ohjaajat ovat hoitaneet 7 lk:n ryhmäytykset elokuussa. Ohjaajat ovat myös vetäneet oppilashuollollisia ryhmiä. Syksyllä 2017 toteutettiin onnistuneesti liikkuvan nuorisotyön kokeilu Wauto-auton voimin. Kokeilu paikkasi osittain syksykauden suljettuna ollutta Ruutanan nuorisotilaa.
1.3	Uusien opetussuunnitelmien juurruttaminen koulujen toimintaan	Opettajat ovat aktiivisesti osallistuneet aiheeseen liittyvään koulutukseen, mm. Osakkeen ja Opetushallituksen koulutukset sekä kunnan veso-koulutus. Tutor-toiminta kouluilla on alkanut syksyllä 2017 (seitsemän

		tutor-opettajaa). Oppimisen arviointia kehittävä työryhmä aloitti toimintansa syksyllä 2017.
1.4	Varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen valtakunnallisten perusteiden pohjalta	Uusi kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on hyväksytty kasvatus- ja opetuslautakunnassa toukokuussa 2017 ja suunnitelma on otettu käyttöön kunnassa.
1.5	Liikuntaneuvonnan aloittaminen kunnassa vapaa- aika- ja terveyspalveluiden yhteistyönä	Liikuntaneuvonta aloitettiin syyskuussa 2017. Toimintaan on varattu kahdelle ohjaajalle vastaanottoaikaa 4 h/vko/ohjaaja.
1.6	Lasten ja nuorten kulttuurikasvatustoimintaa vahvistetaan	Kulttuurikasvatussuunnitelman mukaista toimintaa on toteutettu päiväkodeissa ja kouluissa esim. toiminnallisia käyntejä Kimmo Pyykkö museoon, kirjastokäyntejä, tanssipaja 5. luokille ja 5-vuotiaiden konsertti Kangasalatalossa 6.2.
7.1	Varhaiskasvatuksen prosessien digitalisointi	Titania-työvuorosuunnittelujärjestelmä on otettu käyttöön koko varhaiskasvatuksen palvelualueella (paitsi perhepäivähoidossa) vuoden 2017 aikana.
7.2	Sähköisten oppimateriaalien käyttöä lisätään	Jokaisella 1.-9.-luokkien oppilaalla on käytössään keskimäärin 4 sähköistä oppimateriaalia. Sähköisten oppimateriaalien hankinnat ovat lisääntyneet vuodesta 2016. Koulut ohjeistettiin varaamaan oppikirja- ja tarvikerahasta 20 €/opp. sähköisiin oppimateriaaleihin.
7.3	Liikunta- ja vapaa-aikatilojen sähköisen tilavarausjärjestelmän käytön kehittäminen	Kaikki vapaa-aikapalveluiden varattavat kohteet on saatu Timmi-varausjärjestelmään vuoden 2017 aikana. Yleiseen käyttöön kaikkia kohteita ei kuitenkaan ole avattu. Vapaa-aikapalvelut ovat myös mukana Tampereen kaupunkiseudun tilavaraustoimintoja kehittävässä työryhmässä.
9.1	Esiopetuksen ja joustavan koulun aloituksen kehittäminen	Kolme sivistyskeskuksen esimiestä laatii joustavan koulunaloituksen mallia opinnäytetyönään esimiesvalmennuksessa. Tavoitteena on ottaa malli pilottikohteissa käyttöön 2018 elokuun alusta.

9.2	Lasten kirjastopalveluita kehitetään	Lukutaitoa leikiten -hankkeen kautta on kehitetty mm. kirjaston yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja neuvoloiden kanssa.
9.3	Kirjastopalveluiden saavutettavuutta parannetaan omatoimikirjasto-konseptilla	Vatialan kirjaston omatoimiset aukioloajat on otettu käyttöön syyskuussa 2017.
9.4	Kirjasto- ja kulttuuripalveluiden yhteistyötä Kangasala-talon kanssa kehitetään edelleen	AVI-hankeavustusta on haettu kirjaston ja Kangasala-talon Kohtaamispaikkana Kangasalan kulttuurikortteli -yhteishankkeelle. Rahoitus selviää keväällä 2018.

Informatiiviset tunnusluvut	TP 2016	MTA 2017	TP2017	TA2018	TS 2019
Kunnallisessa varhaiskasvatuspalveluissa olevien lasten määrä	1541	1632	1550	1560	1570
Yksityisessä hoidossa olevien lasten määrä	345	350	370	400	400
Kirjastopalvelut, toimintamenot €/asukas	68	68	68	68	68
Kirjastopalvelut, aineistomääräraha €/asukas	6,0	6,0	6,0	5,9	5,8
Kirjastopalvelut, lainoja/asukas	18,0	18,0	18,0	18,3	18,5
Nuorisotilatoiminnassa mukana olevien nuorten määrä	460	430	518	500	450
Nuorisojärjestöavustukset €/asukas	0,90	0,89	0,89	0,88	0,87
€/alle 29v asukas	2,66	2,64	2,64	2,61	2,59
Eläkeläisten- ja erityisryhmien liikunta, ryhmät/ osallistujamäärä	24/500	24/520	18/326	20/360	24/440
Liikuntaseura-avustukset €/asukas	3,86	3,82	3,81	3,78	3,75
Päiväkotipaikka, toimintamenot €/asukas	500	531	483	519	513
Opetuspalvelut, toimintamenot €/asukas	1 214	1 169	1 125	1 163	1 155
Henkilöstö (budjetoidut vakanssit)	**703**	**689**	**689**	**697**	**699**
Toimintamenot €/asukasmäärä*	**1 974**	**2 029**	**1 931**	**2 034**	**2 017**

*asukasluku 31.12.2017: 31 436

3.1.4 Tekninen keskus

Vastuuhenkilö: tekninen johtaja Mikko Ilkka

Talous

TEKNINEN KESKUS, euroa	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteutuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**18 167 227**	**19 400 572**	**17 078 188**	**-2 322 384**	88,03%
ulkoiset	4 598 820	4 176 019	4 558 830	382 811	109,17%
sisäiset	13 568 407	15 224 553	12 519 358	-2 705 195	82,23%
Valmistus omaan käyttöön	42 737	47 000	35 043	-11 957	74,56%
Toimintamenot	**-17 136 032**	**-19 189 112**	**-17 779 803**	**1 409 309**	92,66%
ulkoiset	-16 019 099	-18 345 067	-16 969 158	1 375 909	92,50%
sisäiset	-1 116 933	-844 045	-810 645	33 399	96,04%
Toimintakate	**1 073 931**	**258 460**	**-666 571**	**-925 031**	-257,90%
Poistot ja arvonalentumiset	**-9 347 482**	**-8 455 167**	**-9 205 438**	**-750 271**	108,87%

Toimintaympäristö

Tekninen keskus vastaa kunnan maankäytöstä, yhdyskuntatekniikasta, tiloista ja rakennuksista, vesihuollosta, rakentamisen ohjaamisesta ja ympäristönsuojelusta. Sen tehtäviin kuuluu maapolitiikan toteuttaminen, maankäytön suunnittelu, vesihuollon, katujen ja muiden yleisten alueiden ja tilojen suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito, maaomaisuuden hoito, rakentamiseen ja ympäristönsuojeluun liittyvien lupien käsittely sekä paikkatietorekisterin ja kartaston ylläpitoon liittyvät tehtävät.

Palvelualueet ovat maankäyttö, rakentaminen, ympäristö- ja rakennusvalvonta sekä Kangasalan Vesi –liikelaitos.

Teknisen keskuksen tavoitteet perustuvat kuntastrategiaan ja MAL-sopimukseen. Muita tavoitteita ohjaavia strategioita ja ohjelmia ovat kaupunkiseudun rakennesuunnitelma, asuntostrategia, liikennejärjestelmäsuunnitelma ja ilmastostrategia.

Toiminnan painopistealueet 2017

Tekninen keskus on pyrkinyt osaltaan vakauttamaan kuntataloutta erityisesti yhdyskuntarakennetta eheyttämällä ja aktiivista maapolitiikkaa harjoittamalla. Tätä ovat tukeneet maakunnan ja kaupunkiseudun suunnitelmat, seudun kuntien ja valtion välinen MAL-sopimus sekä kunnan oma maankäytön toteuttamisohjelma.

Asukkaiden hyvinvointia ja arjen helppoutta on edistetty tukemalla taajamien lähipalveluita ja kestävää liikkumista. Asumisen monimuotoisuutta on lisätty, ja maankäyttöä on tehostettu erityisesti palveluiden ja joukkoliikenteen lähellä.

Verkostojen ja kiinteän omaisuuden kunnosta huolehtiminen on kuntatalouden näkökulmasta tärkeätä. Niiden laajentaminen ja uusiminen on kallista, minkä vuoksi nykyisten rakenteiden hyödyntäminen on aina suunnittelun ensimmäinen vaihtoehto.

Työpaikkaomavaraisuuden kasvattamiseen on pyritty uusia työpaikka-alueita kehittämällä. Myös nykyisten yritysalueiden tehokkaampi hyödyntäminen ja toimialakeskittymien tukeminen kuuluu teknisen keskuksen tehtäviin yhdessä elinkeinotoimen kanssa. Matkailun edellytysten

parantaminen edellyttää kunnan määrätietoisia toimia ja palvelukeskusten yhteistyötä sekä suunnittelussa että toteutuksessa.

Taloustilanteen vuoksi resurssit on keskitetty vaikutuksiltaan merkittävimpiin tehtäviin. Lisäksi hankkeita on pyritty toteuttamaan kuntien ja yksityisten välisten yhteistoimintamuotojen avulla, jolloin kunnan omia investointeja on voitu vähentää.

STRATEGISET TAVOITTEET 2017

1.	**Hyvinvoiva asukas/kuntalainen**
3.	**Elinkeinoelämän edellytysten parantaminen ja työllisyyden hoito**
5.	**Maapolitiikassa onnistuminen**
7.	**Sähköisten palveluiden ja kustannustietoisuuden kehittäminen**

Toiminnalliset tavoitteet 2017

	Toiminnallinen tavoite	Toteuma 31.12.2017
1.1	Julkisten ulkotilojen ja verkostojen kehittäminen	Kirkkojärven luontopolun perusparannusta jatkettu. Tekonurmikenttä, Pikkolan pallokenttä ja tapahtumakenttä valmiit.
1.2	Virkistysalueiden käytön ja luontomatkailun edistäminen	Strategisessa yleiskaavassa määriteltiin matkailun painopistealueet. Vehoniemen virkistysalueen kehittämissuunnittelu käynnistettiin. Kirkkojärven ravintoketjukunnostus aloitettiin.
1.4	Toimenpiteiden kohdistaminen vaikuttavuuden perusteella	Katujen peruskorjauksia tehty keskustassa ja Vatialassa. Mäntyveräjän ja Horron asuntoalueiden kadut ja vesihuolto rakennettu.
3.1	Kuntakeskuksen elinvoiman vahvistaminen	Uimahallin alueen ja torin kaavamuutos hyväksytty. Uimahallin laajentaminen aloitettu. Keskustan yksityiset kehittämishankkeet käynnistymässä.
3.2	Ruskon alueen kehittäminen seudullisesti merkittäväksi työpaikka-alueeksi	Alueelta on hankittu noin 100 ha raakamaata. Laadittu selvityksiä kaavoitusta varten.
3.3	Huutijärven-Kisarannan–Kaivannon alueen toimintojen ja ympäristön kehittäminen	Käynnistetty Wääksyn osayleiskaavan laatiminen. Huutijärven Tredun myynnistä järjestettiin tarjouskilpailu.
5.1	Maapoliittisten toimien kohdentaminen taajamarakenteen eheyttämiseen	Maapoliittinen ohjelma päivitetty täydennysrakentamista painottavaksi. Ilkon ja Vatialan aluetta kehitetty asemakaavoin ja maankäyttösopimuksin.
5.2	Asemakaavavarannon kasvattaminen ja laadukkaan ja kohtuuhintaisen asuntotuotannon edistäminen	Käynnistetty tontinjakoprojekti, jolla pyritään saamaan yksityistä maata tehok-

		kaan pientalorakentamisen piiriin. Nauhataajaman eheyttävää asemakaavoitusta jatkettu.
7.1	Sähköisten lupaprosessien ja osallistumismenetelmien käyttöön otto	Lupapiste otettu käyttöön ympäristö- ja rakennusvalvonnassa.

Informatiiviset tunnusluvut	**TP 2016**	**MTA 2017**	**TP 2017**	**TA 2018**	**TS 2019**
Maanhankinta, ha	42	35	79	35	40
Tonttien luovutus, kpl	24	40	27	40	55
Valmistuneita asuntoja, kpl	470	310	253	300	300
Asemakaavavaranto, AK (yht/kunta), vuosi	12,5/2,8	10,5/4,0	13,0/5,0	10,5/5,0	20,5/16
Asemakaavavaranto, AR (yht/kunta), vuosi	12,0/3,5	10,0/4,0	10,0/5,0	10,0/5,0	24,0/16,0
Asemakaavavaranto, AO (yht/kunta), vuosi	8,9/2,0	8,0/2,5	8,0/3,0	8,3/3,4	16,0/12,0
Liikenneväylät, km	232	235	234	235	236
Puistot, ha	53	53	53	53	53
Leikkikentät, uima- ja venerannat, ulkoliikuntapaikat, kpl	102	102	102	103	104
Kunnan omistamat luonnonsuojelu- ja Natura-alueet, kpl	8	9	9	10	13
Henkilöstö (budjetoidut vakanssit)	**124**	**124**	**124**	**125**	**125**
Toimintamenot ulkoiset, brutto / euroa * /asukasmääräennuste**	**571,2**	**611,1**	**565,3**	**608,6**	**608,4**

**31.12.2017 asukasmääräennuste 31 436

3.1.5 Konserniyhtiöille ja yhteistoimintatahoille myönnetyt avustukset vuonna 2017

Avustuksen kohde euroa	**Tp 2016**	**Ta 2017**	**Tp 2017**
Strateginen johto			
Kangasalan Uimahalli Oy Kunnan osuus uimahallin rakentamisen rahoituksen (korko + lainanlyhennys) kustannuksista (avustus maksetaan korko- ja lainanlyhennyslaskua vastaan)	810 000	527 200	526 104
Toiminta-avustus uimahallin toimintaan		enint. 242 800	242 800
Kangasala-talo Oy - vuokratuki - kulttuuripalveluiden tuottamiseen - museopalveluiden tuottamiseen	 680 000 260 000 220 000	 enint. 602 000 enint. 260 000 enint. 250 000	 601 226 260 000 250 000
ELINKEINOTOIMI			
Kangasalan Matkailurengas ry Avustus matkailurenkaan toimintaan	20 000	20 000	20 000
Kiinteistö Oy Tieliikennemuseo Mobilia III –hankkeen toteuttamiseksi rahoituskulu-avustus laina-ajalle 2009-2023, n. 18 000 €/vuosi	18 000	18 000	18 000
Mobilia IV –hanke 2015 - 2024	100 000	100 000	100 000
TEKNINEN KESKUS			
Kangasalan Jäähalli Oy - avustus (jäähallisopimukseen perustuva v. 1996, v. 2006)	75 000	75 000	75 000
Yhteensä	**2 183 000 €**	**2 095 000 €**	**2 093 130 €**

3.1.6 Jäsenmaksut ja yhteistoimintaosuudet v. 2017

Strateginen johto

Yhteisöt	Jäsenmaksuperuste	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Kokemäenjoen vesistön vesiensuoje-luyhdistys ry	120 euroa / < 1 000 asukasta	3 720	3 840	3 840
Pelastakaa Lapset ry	3,4 euroa / < 1 000 asukasta	-	105	-
Kangasalan Pohjola-Norden ry	3 senttiä / asukas	929	933	936
Pirkanmaan virkistysalueyhdistys ry	9 senttiä / asukas	2 755	2 799	2 807
Räpinologit ry	3 senttiä / asukas	929	933	936
Sappeen matkailualueen kehittämis-yhdistys ry	100 euroa / < jäsenkunta	100	100	100
Suomalaisen Työn liitto	97 euroa / jäsenkunta	97	97	97
Suomen Punainen Risti, Hämeen piiri	Kuntajäsenmaksu	1 464	1 464	1 473
Suomi-Venäjä seura ry, Kangasalan osasto	3 senttiä / asukas	929	933	
Suomi-Saksa yhdistys ry	3 senttiä / asukas	929	933	918
Tampereen Kesäyliopistoyhdistys ry	0,25 euroa / asukas	7 652	7 752	7 798
Tampereen Seudun Uusyrityskeskus		2 377	2 377	4 591
Hämeen Heimoliitto		35	35	
Metsänhoitoyhdistys Roine		350	350	350
Gramex	Esityskorvaus: 0,0890 senttiä / asukas (30 607)	2 711	2 705	2 755
Yhteensä		**24 977**	**25 356**	**26 601**

Yhteistoiminta ja muut maksuosuudet

		Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Tampereen aluepelastuslaitos		2 056 783	2 030 688	2 143 686
Suomen Kuntaliitto ry:n jäsenmaksu (AVL 4 §)		97 669	97 669	98 127
Kunnallinen työmarkkinalaitos, jäsenmaksuennakko		23 873	23 873	22 367
Pirkanmaan liitto, maksuperusteena v. 2015 verotettava tulo	MKH 2.12.2013 § 234 MKV 14.12.2015	221 753	226 319	230 181
Yhteensä		**2 400 078**	**2 378 549**	**2 494 361**

Vesilaitos

		Tp 2016	Ta 2017	Tp 2017
Suomen vesilaitosyhdistys ry	Vuoden 2017 maksuperusteena v. 2015 laskutettu vesimäärä	6 520	5 900	6 610

3.2 Talousarvion tuloslaskelmaosan toteutuminen

ULKOISET ERÄT, ei sis. vesilaitosta	Alkup. TA 2017	TA muutokset	MTA 2017	TP 2017	Poikkeama
Toimintatulot	36 072 649	0	36 072 649	36 646 616	573 967
Myyntituotot	18 665 139	0	18 665 139	18 920 459	255 320
Maksutuotot	12 222 960	0	12 222 960	11 663 267	-559 693
Tuet ja avustukset	1 639 000	0	1 639 000	1 614 321	-24 679
Muut toimintatuotot	3 545 550	0	3 545 550	4 448 569	903 019
Valmistus omaan käyttöön	47 000	0	47 000	35 043	-11 957
Toimintamenot	184 873 918	0	184 873 918	183 004 180	1 869 738
Henkilöstömenot	85 171 570	-604 211	84 567 359	81 463 738	3 103 621
Palvelujen ostot	72 817 599	604 211	73 421 810	75 262 044	-1 840 234
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	9 969 806	0	9 969 806	9 966 049	3 757
Avustukset muille	12 807 430	0	12 807 430	12 002 527	804 903
Muut toimintamenot	4 107 513	0	4 107 513	4 309 822	-202 309
Toimintakate	**-148 754 269**	**0**	**-148 754 269**	**-146 322 520**	**2 431 748**
Verotulot	121 543 000	1 100 000	122 643 000	128 741 267	6 098 267
Valtionosuudet	37 600 282	0	37 600 282	38 278 512	678 230
Rahoitustulot ja -menot	-751 100	0	-751 100	1 945 011	2 696 111
Korkotulot muilta	12 100	0	12 100	3 632	-8 468
Korkotulot liikelaitoksilta	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
Muut rahoitustulot muilta	741 200	0	741 200	3 113 929	2 372 729
Korkomenot	1 271 300	0	1 271 300	991 061	280 239
Muut rahoitusmenot	233 100	0	233 100	181 489	51 611
Vuosikate	**9 637 913**	**1 100 000**	**10 737 913**	**22 642 270**	**11 904 356**
Poistot ja arvonalentumiset	9 394 066	0	9 394 066	11 038 315	-1 644 249
Suunnitelman mukaiset poistot	9 394 066	0	9 394 066	9 478 656	-84 590
Kertaluonteiset poistot	0	0	0	190 638	-190 638
Arvonalentumiset	0	0	0	1 369 022	-1 369 022
Tilikauden tulos	***243 847***	***1 100 000***	***1 343 847***	***11 603 954***	***10 260 107***
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	571	571
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	-8 000 000	-8 000 000
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	***243 847***	***1 100 000***	***1 343 847***	***3 604 525***	***2 260 678***

Poistot tuloslaskelmaan on laskettu kunnan käyttöomaisuusohjeen mukaisesti. Poistot tulevat nousemaan tulevina vuosina, siitä huolimatta, että investoinneista toteutetaan vain välttämättömimmät kunnan peruspalvelutuotantoon liittyvät investointikohteet.

Vuosien 2016 ja 2017 verotettava tulo asukasta kohden

	2017	2016
Tuloveroprosentti	**21,00**	21,00
Verotettava tulo/as (verotusvuosi)	**17 212**	17 598
Asukasluku 31.12.	**31 437**	30 190

Verotulot ja valtionosuudet

Verotulot	**TP 2016**	**TA 2017**	**TA-muutokset**	**MTA 2017**	**TP 2017**	**Poikkeama**	**TA-%**
Verotulot	**124 960 918**	**121 543 000**	**1 100 000**	**122 643 000**	**128 741 267**	**6 098 267**	**105,0**
Kunnan tulovero	114 489 438	111 101 000	1 100 000	112 201 000	117 566 134	5 365 134	104,8
Osuus yhteisöveron tuotosta	3 536 090	3 522 000		3 522 000	4 094 728	572 728	116,3
Kiinteistövero	6 935 390	6 920 000		6 920 000	7 080 405	160 405	102,3

Valtionosuudet	**TP 2016**	**MTA 2017**	**TP 2017**	**Poikkeama**	**TA-%**
Valtionosuudet	**38 584 871**	**37 600 282**	**38 278 512**	**678 230**	101,8
Kunnan peruspalveluiden valtionosuus ml. tasaukset	46 417 430	41 553 325	42 083 364	530 039	101,3
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-4 979 655	-3 953 043	-3 804 852	148 191	96,3
Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus	-2 852 904	0	0	0	

3.3 Investointien toteutuminen

INVESTOINNIT / ULKOISET

Investointien toteutuminen palvelukeskuksittain /euroa, ulkoiset	TP 2016	TA 2017	TA-muutokset	MTA 2017	Tp 2017	Erotus	Ta-%
Strateginen johto							
Tuotot	5 849 472	300 000	0	300 000	412 240	112 240	137,4
Kulut	-16 658 459	-1 900 000	-1 100 000	-3 000 000	-3 019 002	-19 002	100,6
Netto	**-10 808 987**	**-1 600 000**	**-1 100 000**	**-2 700 000**	**-2 606 762**	**93 238**	**96,5**
Sosiaali- ja terveyskeskus							
Tuotot	0	0	0	0	49 617	49 617	
Kulut	-254 954	-455 000	0	-455 000	-278 393	176 607	61,2
Netto	**-254 954**	**-455 000**	**0**	**-455 000**	**-228 776**	**226 224**	**50,3**
Sivistyskeskus							
Tuotot	0	0	0	0	0	0	
Kulut	-336 172	-329 500	0	-329 500	-264 126	65 374	80,2
Netto	**-336 172**	**-329 500**	**0**	**-329 500**	**-264 126**	**65 375**	**80,2**
Tekninen keskus							
Tuotot	188 597	10 000	0	10 000	155 000	145 000	1 550,0
Kulut	-5 264 094	-10 780 000	0	-10 780 000	-7 200 503	3 579 497	66,8
Netto	**-5 075 496**	**10 770 000**	**0**	**-10 770 000**	**-7 045 503**	**3 724 497**	**65,4**
Kunta yhteensä, ilman vesi -liikelaitosta							
Tuotot	6 038 069	310 000	0	310 000	616 858	306 858	199,0
Kulut	-22 513 679	-13 464 500	-1 100 000	-14 564 500	-10 762 024	3 802 476	73,9
Netto	**-16 475 610**	**-13 154 500**	**-1 100 000**	**-14 254 500**	**-10 145 167**	**4 109 333**	**71,2**
Kangasalan vesi -liikelaitos							
Tuotot	332 151	0	0	0	7 575	7 575	
Kulut	-2 215 576	-2 489 000	-35 000	-2 524 000	-1 942 231	581 769	77,0
Netto	**-1 883 425**	**-2 489 000**	**-35 000**	**-2 524 000**	**-1 934 657**	**589 344**	**76,7**
KUNTA yhteensä							
Tuotot	**6 370 220**	**310 000**	**0**	**310 000**	**624 433**	**314 433**	**201,4**
Kulut	**-24 729 255**	**-15 953 500**	**-1 135 000**	**-17 088 500**	**-12 704 255**	**4 384 245**	**74,3**
Netto	**-18 359 035**	**-15 643 500**	**-1 135 000**	**-16 778 500**	**-12 079 823**	**4 698 678**	**72,0**

Investointiosassa esitetään määrärahat käyttöomaisuuden hankintaan. Käyttöomaisuus aktivoidaan taseeseen ja poistetaan tuloslaskelman kautta vuosikuluina. Käyttöomaisuuden hallinnassa noudatetaan valtuuston hyväksymää käyttöomaisuusohjetta. Investointiosan määrärahat varataan käytön mukaisina.

Investointien sitovuustaso valtuustossa
Investointien määrärahat ovat palvelukeskuksittain sitovia valtuustoon nähden.

Merkittävimmät investoinnit vuonna 2017, ulkoiset (netto)

- Maa- ja vesialueiden osto 2,1 milj. euroa
- Tekonurmikenttä 880 000 euroa
- Katujen perusparannus 760 000 euroa
- Jätevesiviemäriverkoston peruskorjaus 550 000 euroa
- Mäntyveräjä 505 000 euroa
- Pikkolan hiekkakentät 440 000 euroa
- Ruutanan koulu 420 000 euroa
- Peruskunnostusmääräraha 410 000 euroa
- Vesijohtoverkoston peruskorjaus 410 000 euroa
- Tarastejärvi 400 000 euroa
- Vatialan koulu 390 000 euroa
- Tampereen seudun keskuspuhdistamo 370 000 euroa
- Saarenmaa/Horrontie 320 000 euroa
- Katuvalaistuksen peruskorjaus 300 000 euroa
- Kenttien perusparantaminen 260 000 euroa

3.4 Talousarvion rahoitusosan toteutumisvertailu

TP Talousarvion rahoitusosan toteutumisvertailu
Kangasalan Kunta ilman liikelaitosta

	Alkuperäinen TA 2017	TA-muutokset	MTA 2017	TP 2017	Poikkeama
Toiminta ja investoinnit					
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	9 735 870,65	1 100 000,00	10 835 870,65	22 646 499,11	11 810 628,46
Tulorahoituksen korjauserät	-400 000,00	0,00	-400 000,00	-277 166,02	122 833,98
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-13 464 500,00	-1 100 000,00	-14 564 500,00	-10 784 854,45	3 779 645,55
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00	0,00	0,00	155 000,00	155 000,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	710 000,00	0,00	710 000,00	821 617,79	111 617,79
Toiminta ja investoinnit, netto	**-3 418 629,35**	**0,00**	**-3 418 629,35**	**12 561 096,43**	**15 979 725,78**
Rahoitustoiminta					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten lisäykset muille	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Antolainasaamisten vähennykset muilta	31 000,00	0,00	31 000,00	4 000,00	-27 000,00
Antolainasaamisten vähennykset liikelaitoksilta	0,00	0,00	0,00	56 666,00	56 666,00
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	14 000 000,00	0,00	14 000 000,00	3 000 000,00	-11 000 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-9 686 000,00	0,00	-9 686 000,00	-10 800 856,78	-1 114 856,78
Vaikutus maksuvalmiuteen	**926 370,65**	**0,00**	**926 370,65**	**4 820 905,65**	**3 894 535,00**

4. TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

4.1 Tuloslaskelma

	2017		2016	
Toimintatuotot				
Myyntituotot	25 796 294,02		26 052 059,08	
Maksutuotot	11 663 266,59		12 212 131,03	
Tuet ja avustukset	1 615 235,23		2 226 667,35	
Muut toimintatuotot	4 469 340,29	43 544 136,13	5 007 399,38	45 498 256,84
Valmistus omaan käyttöön		35 043,46		42 736,67
Toimintakulut				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot yhteensä	-65 079 944,13		-65 983 666,10	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-13 990 790,38		-14 866 752,23	
Muut henkilösivukulut	-3 435 163,27		-4 834 153,83	
Palvelujen ostot	-77 826 248,10		-74 893 196,92	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-10 687 988,29		-10 134 858,74	
Avustukset	-12 002 526,51		-13 025 118,40	
Muut toimintakulut	-4 341 077,63	-187 363 738,31	-4 146 678,90	-187 884 425,12
Toimintakate		**-143 784 558,72**		**-142 343 431,61**
Verotulot		128 741 266,93		124 960 917,61
Valtionosuudet		38 278 512,00		38 584 871,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	3 631,76		5 839,41	
Muut rahoitustuotot	3 120 851,80		6 638 947,45	
Korkokulut	-1 047 653,06		-1 257 408,86	
Muut rahoituskulut	-181 672,01	1 895 158,49	-4 948 419,13	438 958,87
Vuosikate		**25 130 378,70**		**21 641 315,87**
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-11 835 924,34		-12 848 442,73	
Kertaluonteiset poistot	-190 637,57		0,00	
Arvonalentumiset	-1 377 319,07	-13 403 880,98	0,00	-12 848 442,73
Tilikauden tulos		**11 726 497,72**		**8 792 873,14**
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)		7 175,04		21 134,90
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)		-8 000 000,00		-6 800 000,00
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)		**3 733 672,76**		**2 014 008,04**

4.2 Rahoituslaskelma

Rahoituslaskelma	2017		2016	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	25 130 378,70		21 641 315,87	
Tulorahoituksen korjauserät	-277 166,02	24 853 212,68	-1 215 922,92	20 425 392,95
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-12 743 667,99		-24 729 254,88	
Rahoitusosuudet inv.menoihin	155 000,00		1 029 593,88	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	845 774,79	-11 742 893,20	6 556 549,42	-17 143 111,58
Toiminnan ja investointien rahavirta		**13 110 319,48**		**3 282 281,37**
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäys	0,00		-41 872,87	
Antolainasaamisten vähennys	4 000,00	4 000,00	-16 221,34	-58 094,21
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	3 000 000,00		10 466 668,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-11 370 778,78		-10 846 414,49	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0,00	-8 370 778,78		-379 746,49
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	25 069,68		-196 533,64	
Saamisten muutos	-648 568,89		548 187,79	
Korottomien velkojen muutos	-634 195,62	-1 257 694,83	47 581,15	399 235,30
Rahoituksen rahavirta		**-9 624 473,61**		**-38 605,40**
Rahavarojen muutos		**3 485 845,87**		**3 243 675,97**
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.	43 082 265,88		39 596 420,01	
Rahavarat 1.1.	39 596 420,01	3 485 845,87	36 352 744,04	3 243 675,97

4.3 Kangasalan kunnan tase

	2017	2016
VASTAAVAA		
A PYSYVÄT VASTAAVAT	**169 009 485,09**	**170 397 306,85**
I Aineettomat hyödykkeet	802 598,78	898 161,97
3. Muut pitkävaikutteiset menot	802 598,78	898 161,97
II Aineelliset hyödykkeet	140 607 103,92	141 374 056,18
1. Maa- ja vesialueet	25 707 574,47	23 647 485,74
2. Rakennukset	72 187 595,08	76 744 877,74
3. Kiinteät rakenteet ja laitteet	38 654 686,09	37 795 260,47
4. Koneet ja kalusto	2 028 515,90	2 377 903,77
5. Muut aineelliset hyödykkeet	283 050,53	283 686,95
6. Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 745 681,85	524 841,51
III Sijoitukset	27 599 782,39	28 125 088,70
1. Osakkeet ja osuudet	27 146 771,04	27 668 077,35
3. Muut lainasaamiset	58 716,48	62 716,48
4. Muut saamiset	394 294,87	394 294,87
B TOIMEKSIANTOJEN VARAT	**3 166 041,19**	**3 019 119,72**
1. Valtion toimeksiannot	10 330,85	11 849,85
2. Lahjoitusrahastojen varat	2 961 237,72	2 806 169,70
3. Muut toimeksiannot	194 472,62	201 100,17
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	**53 880 676,16**	**49 746 261,40**
II Saamiset	**10 798 410,28**	**10 149 841,39**
Pitkäaikaiset saamiset	1 972 795,28	2 109 795,28
1. Myyntisaamiset	390 014,22	412 014,22
2. Lainasaamiset	830 099,06	945 099,06
3. Muut saamiset	752 682,00	752 682,00
Lyhytaikaiset saamiset	8 825 615,00	8 040 046,11
1. Myyntisaamiset	4 947 753,63	4 164 803,46
2. Lainasaamiset	31 041,20	31 041,20
3. Muut saamiset	1 591 394,10	1 980 736,74
4. Siirtosaamiset	2 255 426,07	1 863 464,71
III Rahoitusarvopaperit	33 669 191,74	25 636 730,65
2. Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	250 000,00	250 000,00
4. Muut arvopaperit	33 419 191,74	25 386 730,65
IV Rahat ja pankkisaamiset	9 413 074,14	13 959 689,36
VASTAAVAA YHTEENSÄ	**226 056 202,44**	**223 162 687,97**

VASTATTAVAA	2017	2016
A OMA PÄÄOMA	**121 637 678,23**	**117 904 005,47**
I Peruspääoma	66 725 408,03	66 725 408,03
IV Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	51 178 597,44	49 164 589,40
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	3 733 672,76	2 014 008,04
B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	**14 893 846,16**	**6 901 021,20**
1. Poistoero	93 846,16	101 021,20
2. Vapaaehtoiset varaukset	14 800 000,00	6 800 000,00
D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	**2 980 215,65**	**2 808 224,50**
1. Valtion toimeksiannot	84 166,20	55 240,44
2. Lahjoitusrahastojen pääomat	2 597 420,80	2 444 006,54
3. Muut toimeksiantojen pääomat	298 628,65	308 977,52
E VIERAS PÄÄOMA	**86 544 462,40**	**95 549 436,80**
I Pitkäaikainen	55 195 786,43	61 978 607,85
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	42 915 408,09	50 306 032,36
3. Lainat julkisyhteisöiltä	118 722,88	507 139,21
5. Saadut ennakot	1 077 384,10	1 077 384,10
7. Muut velat	11 084 271,36	10 088 052,18
II Lyhytaikainen	31 348 675,97	33 570 828,95
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	10 390 582,28	10 939 205,29
3. Lainat julkisyhteisöiltä	157 421,39	200 536,56
5. Saadut ennakot	6 958,40	
6. Ostovelat	7 329 244,31	6 628 548,98
7. Muut velat	2 297 380,46	2 053 747,93
8. Siirtovelat	11 167 089,13	13 748 790,19
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	**226 056 202,44**	**223 162 687,97**

4.4 Konsernin tuloslaskelma

KANGASALAN KUNTA

KONSERNITULOSLASKELMA

	2017	2016
Toimintatuotot	109 187 115,60	107 496 450,10
Toimintakulut	-245 527 905,10	-241 480 201,72
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta	171 584,40	52 985,23
Toimintakate	**-136 169 205,10**	**-133 930 766,39**
Verotulot	128 741 266,93	124 960 917,61
Valtionosuudet	38 278 512,00	38 639 025,79
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	19 863,98	25 460,02
Muut rahoitustuotot	2 864 103,34	1 441 359,39
Korkokulut	-1 358 669,16	-1 750 726,09
Muut rahoituskulut	-475 238,06	-49 776,64
Vuosikate	**31 900 633,93**	**29 335 493,69**
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-17 807 494,50	-17 883 819,33
Omistuksen eliminointierot	-5 096,21	
Arvonalentumiset		-1 533,11
Satunnaiset erät		140 099,59
Tilikauden tulos	**14 088 043,22**	**11 590 240,84**
Tilinpäätössiirrot	1 445,41	13 257,78
Tilikauden verot	-360 110,79	-538 652,87
Laskennalliset verot	701 521,82	-267 280,70
Vähemmistöosuudet	-123 733,69	-116 411,31
Tilikauden ylijäämä	**14 307 165,97**	**10 681 153,73**

Konsernituloslaskelman tunnusluvut	**2017**	**2016**
Toimintatuotot/toimintakulut %	44,5	44,5
Vuosikate/poistot %	179,1	164,0
Vuosikate €/asukas	1 015,0	941,0
Asukasmäärä 31.12.	31 437	31 190

4.5 Konsernin rahoituslaskelma

KANGASALAN KUNTA

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA

		2017		2016	
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	31 900 633,93		29 335 493,69		25 925 770,22
Satunnaiset erät			140 099,59		
Tilikauden verot	-360 110,79		-538 652,87		-280 619,04
Tulorahoituksen korjauserät	-365 287,62	31 175 235,53	-1 129 013,66	27 807 926,74	-1 615 526,96
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-21 471 671,22		-19 563 306,19		-21 320 778,88
Rahoitusosuudet investointimenoihin	155 000,00		1 035 717,89		891 091,30
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 566 265,48	-19 750 405,75	3 242 151,23	-15 285 437,08	3 214 222,49
Toiminnan ja investointien rahavirta		11 424 829,78		12 522 489,67	
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten lisäykset	-1 615,87		-90 124,22		-508 149,64
Antolainasaamisten vähennykset	-45 848,89	-47 464,76	15 926,28	-74 197,94	35 783,10
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 878 159,40		8 915 150,00		7 009 208,80
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-21 568 399,74		-13 189 830,38		-14 816 237,46
Lyhytaikaisten lainojen muutos	7 870 870,68	-7 819 369,66	-1 431 222,64	-5 705 903,02	253 788,09
Oman pääoman muutokset					
Oman pääoman muutokset	-1 268 724,68		22 336,09		-234 363,58
Muutokset vähemmistön osuudessa	-122 293,24	-1 391 017,91	-20 288,62	2 047,47	38 152,08
Muut maksuvalmiuden muutokset					
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	26 403,04		-178 028,45		115 201,70
Vaihto-omaisuuden muutos	-54 558,89		64 144,18		63 066,66
Saamisten muutos	-1 881 770,49		647 807,41		1 056 620,24
Korottomien velkojen muutos	526 174,73	-1 383 751,62	900 631,48	1 434 554,62	224 529,15
Rahoituksen rahavirta		-10 641 603,94		-4 343 498,88	
Rahavarojen muutos		783 225,84		8 178 990,79	
Rahavarat 31.12.	54 946 004,23		54 162 778,39		45 983 787,60
Rahavarat 1.1.	54 162 778,39	783 225,84	45 983 787,60	8 178 990,79	45 932 029,33
		783 225,84		8 178 990,79	

Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut	**2017**	**2016**
Investointien tulorahoitus%	149,7	158,4
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä (5) vuodelta	10 330	-7 468
Lainanhoitokate	1,5	2,1
Kassan riittävyys	69,0	71,6
Asukasmäärä 31.12.	31 437	31 190

4.6 Konsernitase

KANGASALAN KUNTA KONSERNITASE	2017	2016
V A S T A A V A A		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	231 730,89	959 707,64
Muut pitkävaikutteiset menot	1 576 336,27	1 456 902,24
Ennakkomaksut	1 592,26	
Aineettomat hyödykkeet yhteensä	1 809 659,42	2 416 609,88
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	28 583 058,16	26 540 052,10
Rakennukset	120 210 612,79	125 335 094,33
Kiinteät rakenteet ja laitteet	43 639 959,25	42 951 503,83
Koneet ja kalusto	5 991 478,42	6 133 592,02
Muut aineelliset hyödykkeet	384 585,06	416 541,02
Ennakkomaksut ja keskener. hankinnat	11 006 541,39	6 344 184,04
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	209 816 235,07	207 720 967,34
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	1 197 474,90	1 095 851,11
Muut osakkeet ja osuudet	7 336 820,61	7 102 563,00
Muut lainasaamiset	132 868,21	143 609,28
Muut saamiset	555 004,74	496 798,92
Sijoitukset yhteensä	9 222 168,46	8 838 822,31
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	220 848 062,95	218 976 399,53
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Valtion toimeksiannot	344 148,18	352 504,99
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	2 961 237,72	2 806 308,81
Muut toimeksiantojen varat	194 600,88	201 100,17
Toimeksiantojen varat yhteensä	3 499 986,78	3 359 913,97
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	730 741,09	687 560,52
Valmiit tuotteet	3 266,13	3 266,13
Muu vaihto-omaisuus	11 378,33	
Vaihto-omaisuus yhteensä	745 385,55	690 826,65
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	390 014,22	412 014,22
Lainasaamiset	0,00	39 019,60
Laskennaliset verosaamiset	12 181,89	7 409,79
Muut saamiset	733 061,15	762 579,76
Siirrtosaamiset	60 792,04	
Pitkäaikaiset saamiset yhteensä	1 196 049,31	1 221 023,37
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	9 748 699,02	7 802 038,87
Lainasaamiset	33 706,07	71 749,71
Muut saamiset	2 405 921,51	2 777 091,37
Siirtosaamiset	2 960 654,08	2 595 884,57
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	15 148 980,68	13 246 764,52
Saamiset yhteensä	16 345 029,99	14 467 787,89
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	68 228,54	68 228,54
Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	250 000,00	250 000,00
Joukkovelkakirjalainasaamiset	208 994,71	202 379,50
Muut arvopaperit	33 489 919,18	25 433 767,76
Rahoitusarvopaperit yhteensä	34 017 142,44	25 954 375,80
Rahat ja pankkisaamiset	20 928 861,80	28 208 402,59
Vaihtuvat vastaavat yhteensä	72 036 419,77	69 321 392,94
VASTAAVAA YHTEENSÄ	**296 384 469,49**	**291 657 706,44**

Konsernitase

KANGASALAN KUNTA
KONSERNITASE

V A S T A T T A V A A	2017	2016
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	66 725 408,03	66 725 408,03
Säätiöiden pääomat	115 164,57	115 164,57
Arvonkorotusrahasto	19 644,28	19 644,28
Muut omat rahastot	1 117 122,01	1 341 829,11
Edellisten tilikausien yli/alijäämä	58 680 256,60	49 111 010,05
Tilikauden yli/alijäämä	14 245 661,83	10 681 153,73
Oma pääoma yhteensä	140 903 257,32	127 994 209,76
VÄHEMMISTÖOSUUDET	1 217 870,74	1 311 746,24
PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut pakolliset varaukset	2 064 165,37	2 200 827,52
Pakolliset varaukset yhteensä	2 064 165,37	2 200 827,52
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	84 166,20	55 240,44
Lahjoitusrahastojen pääomat	2 827 566,84	2 672 830,33
Muut toimeksiantojen pääomat	632 446,77	649 633,19
Toimeksiantojen pääomat yhteensä	3 544 179,81	3 377 703,96
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	81 804 434,04	88 804 617,35
Lainat julkisyhteisöiltä	145 045,92	536 909,32
Lainat muilta luotonantajilta	5 989 178,72	5 993 754,04
Saadut ennakot	1 077 384,10	1 077 384,10
Ostovelat	0,00	488,21
Liittymismaksut ja muut velat	12 199 428,81	11 326 818,06
Siirtovelat	0,00	1 400,52
Laskennalliset verovelat	24 499,80	17 798,95
Pitkäaikainen yhteensä	101 239 971,39	107 759 170,55
Lyhytaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	12 718 691,12	13 567 999,90
Lainat julkisyhteisöiltä	160 868,46	204 583,13
Lainat muilta luotonantajilta	493 512,72	23 236,90
Saadut ennakot	209 025,31	193 945,49
Ostovelat	11 986 903,22	10 542 179,47
Muut velat	4 011 503,57	3 527 042,36
Siirtovelat	17 574 011,98	19 865 209,55
Laskennalliset verovelat	260 508,48	1 089 851,62
Lyhytaikainen yhteensä	47 415 024,86	49 014 048,41
Vieras pääoma yhteensä	148 654 996,26	156 773 218,96
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	**296 384 469,49**	**291 657 706,44**

Konsernitaseen tunnusluvut	**2017**	**2016**
Omavaraisuusaste%	48,2	44,5
Suhteellinen velkaantuneisuus	53,4	57,4
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista/2017)	56,9	58,8
Tilikauden ylijäämä/alijäämä, euroa	14 703	10 681
Kertynyt ylijäämä/alijäämä 1 000 euroa	72 926	59 792
Kertynyt ylijäämä/alijäämä €/asukas	2 320	1 917
Konsernin lainat €/asukas	3 223	3 498
Konsernin lainakanta 31.12. milj. euroa	101,3	109,1
Konsernin lainasaamiset 31.12. euroa	132 868	143 609
Konsernin henkilöstömäärä	1 885	2 558
henkilöstön lukumäärä keskimäärin	2	
Asukasmäärä 31.12.	31 437	31 190

4 LIITETIEDOT

5.1 Kunnan liitetiedot

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

ARVOSTUSPERIAATTEET JA -MENETELMÄT SEKÄ JAKSOTUSPERIAATTEET JA MENETELMÄT

Pysyvien vastaavien arvostus
Pysyvät vastaavat on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla.
Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti.
Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus
Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseessa hankintamenoon tai sitä alempaan arvoon.
Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa.

Rahoitusomaisuuden arvostus
Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon
Rahoitusomaisuusarvopaperit on arvostettu tilinpäätöspäivän alimpaan hankinta-arvoon.

Johdannaissopimukset
Johdannaissopimus on koronvaihtosopimus. Se on tehty suojaamistarkoituksessa.
Kunta on sitonut pitkäaikaisen lainan vaihtuvan koron koronvaihtosopimuksella kiinteään korkoon. Sopimus (Danske bank) on päättynyt 4.6.2017.

Jaksotusperiaatteet
Lomapalkkajaksotus on tehty käyttäen joulukuun palkkasummaa ja saman ajankohdan sivukuluprosentteja.

Organisaatiomuutokset 1.1.2017 alkaen
Kangasalan kunnan luottamushenkilöorganisaatio uudistui 1.6.2017 lukien.
Lautakuntien määrä väheni kahdeksasta kuuteen. Lisäksi kuntaan jäi Kangasalan veden johtokunta ja tiejaosto.
Työterveyspalvelujen tuottamisvastuu kokonaisuudessaan siirtyi 1.1.2017 lukien Suomen Terveystalo Oy:lle.
Kirjanpito- ja palkanlaskenta -palvelu siirtyi 1.1.2017 lukien KuntaPro Oy tuottamaksi.

5.1.1 Tuloslaskelman liitetiedot

	2017	2016
Toimintatuottojen erittely		
Strateginen johto	1 620 321	2 405 748
Sosiaali- ja terveyskeskus	26 332 646	27 775 738
Sivistyskeskus	4 134 819	3 980 538
Tekninen keskus	4 558 830	4 598 820
Kangasalan Vesi	6 897 520	6 737 413
Yhteensä	43 544 136	45 498 257
Verotulojen erittely		
Kunnan tulovero	117 566 134	114 489 438
Osuus yhteisöverojen tuotosta	4 094 728	3 536 091
Kiinteistövero	7 080 405	6 935 390
Verotulot yhteensä	128 741 267	124 960 918
Valtionosuuksien erittely		
Peruspalvelut, ilman tasausta	44 491 200	46 417 430
Verotuloihin per. valtionosuuksen tasaus	-2 407 836	-2 852 904
Opetus- ja kulttuuritoimen muut	-3 804 852	-4 979 655
Valtionosuudet yhteensä	38 278 512	38 584 871
Palvelujen ostojen erittely		
Asiakaspalvelujen ostot	19 901 234	49 504 414
Muiden palvelujen ostot	57 925 014	25 388 783
Palvelujen ostot yhteensä	77 826 248	74 893 197

5.1.2 Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista

Käyttöomaisuuden poistojen määrittämisessä on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu käyttöomaisuuden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Arvioidut poistoajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit sekä poistomenetelmät ovat:

Aineettomat oikeudet (atk-ohjelmia)	2 vuotta	Tasapoisto	50 %
Muut pitkävaikutteiset menot	2 - 5 vuotta	Tasapoisto	20 % - 50 %
Rakennukset	10 - 30 vuotta	Tasapoisto	3,3 % - 10 %
Rakennusten perusparannukset	10 - 30 vuotta	Tasapoisto	3,3 % - 10 %
Kiinteät rakenteet ja laitteet			
Tiet, puistot, urheilulaitokset		Menojäännöspoisto	20 %
Muut maa- ja vesirakenteet		Menojäännöspoisto	20 %
Vedenjakelu- ja viemäriverkostot		Menojäännöspoisto	10 %
Puhelin- ja tietoliikenneverkot		Menojäännöspoisto	22 %
Vesilaitosten laitteet	15 vuotta	Tasapoisto	6,7 %
Muut kiinteät laitteet ja rakenteet	10 vuotta	Tasapoisto	10 %
Koneet ja kalusto			
Kuljetusvälineet ja autot	4 vuotta	Tasapoisto	25 %
Liikkuvat työkoneet	5 vuotta	Tasapoisto	20 %
Sairaala-, terveydenhuolto- yms. laitteet	5 vuotta	Tasapoisto	20 %
Atk-laitteet	3 vuotta	Tasapoisto	33,3 %
Muut laitteet ja kalusteet	3 vuotta	Tasapoisto	33,3 %

Pienet käyttöomaisuushankinnat on kirjattu vuosikuluiksi.

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuudesta

	2016	2017	2018	2019	2020	KA
Poistonalaiset investoinnit	24 729 255	12 743 667	22 154 000	20 700 000	21 315 000	20 328 384
Rahoitusosuudet	1 029 594	155 000	10 000	10 000	10 000	242 919
Investointien omahankintamenot	23 699 661	12 588 667	22 144 000	20 690 000	21 305 000	20 085 466
Suunnitelmanmukaiset poistot	12 848 443	11 835 924	12 546 697	12 568 410	13 884 768	12 736 848
Ero	10 851 218	752 743	9 597 303	8 121 590	7 420 232	7 348 617
Poikkeama %						37

Poistonalaiset investoinnit ovat ylittäneet viime vuosina selkeästi poistojen määrän ja investointitarpeet ovat merkittävät lähivuosina mm. Lamminrahkan alueen rakentamisen seurauksena.

5.1.3 Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja tappiot sekä rahoitustuotot ja -kulut

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot

	2017	2016
Muut toimintatuotot		
Maa- ja vesialueiden myyntivoitot	336 930	732 781
Muut myyntivoitot	62 283	533 494
Myyntivoitot yhteensä	399 213	1 266 275
Muut toimintakulut		
Muut myyntitappiot	122 047	50 352
	122 047	50 352

Rahoitustuotot ja -kulut

	2017	2016
Osinkotuotot	623 435	343 793
Peruspääoman korot	225 093	225 093
Muut rahoitustuotot	2 121 664	985 800
Arvonalentumisten palautumiset	150 660	5 084 261
	3 120 852	6 638 947
Arvonalentumiset vaiht. vastaavien rah.varois	121 742	4 543 056
Muut rahoituskulut	59 930	405 363
	181 672	4 948 419

5.1.4 Taseen liitetiedot

TASEEN VASTAAVIEN LIITETIEDOT

Pysyvät vastaavat

	Aineettomat hyödykkeet				**Aineelliset hyödykkeet**							**Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet yhteensä**
	Aineet-tomat oikeudet	Muut pitkä-vaikutteiset menot	Ennakkomaksut ja keskener. hankinnat	Yhteensä	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet	Koneet ja kalusto	Muut aineell. hyödykkeet	Ennakkomaksut ja keskener. hankinnat	Yhteensä	
Poistamaton hankintameno 1.1.		898 162		898 162	23 647 486	76 744 878	37 795 260	2 377 904	283 687	524 842	141 374 056	142 272 218
Lisäykset tilikauden aikana		218 818		218 818	2 118 541	1 224 225	6 458 620	817 845		1 440 155	12 059 387	12 278 205
Rahoitusosuudet tilikaudella							-155 000				-155 000	-155 000
Vähennykset tilikauden aikana					-58 452			-69 751			-128 203	-128 203
Siirrot erien välillä		51 794		51 794			120 534			-219 315	-98 781	-46 987
Tilikauden sumu-poistot		-366 175		-366 175		-5 006 474	-5 556 431	-1 097 482			-11 660 387	-12 026 561
Arvonalentumiset						-775 035	-8 297		-636		-783 969	-783 969
Poistamaton hankintameno 31.12.		**802 599**		**802 599**	**25 707 574**	**72 187 595**	**38 654 686**	**2 028 516**	**283 051**	**1 745 682**	**140 607 104**	**141 409 703**
Kirjanpitoarvo 31.12.2017		**802 599**		**802 599**	**25 707 574**	**72 187 595**	**38 654 686**	**2 028 516**	**283 051**	**1 745 682**	**140 607 104**	**141 409 703**

Pysyvien vastaavien sijoitukset

	Osakkeet ja osuudet					Muut laina- ja muut saamiset			
	Osakkeet konserniyhtiöt	Kuntayhtymä-osuudet	Osakkeet osakkuus- ja muut omist. yhteisöt	Muut osakkeet ja osuudet	**Yhteensä**	Saamiset konserni-yhteisöt	Saamiset muut yhteisöt	**Yhteensä**	**Sijoitukset** yhteensä
Hankintameno 1.1.	11 734 720	9 086 558	423 881	6 422 919	27 668 078	208 720	248 291	457 011	28 125 089
Lisäykset	3 200			462 263	465 463				465 463
Vähennykset	-149 611	0		-243 808	-393 419	-4 000		-4 000	-397 419
Siirrot erien välillä					0				0
Hankintameno 31.12.	**11 588 309**	**9 086 558**	**423 881**	**6 641 374**	**27 740 122**	**204 720**	**248 291**	**453 011**	**28 193 133**
Arvonalennukset tilikaudella	-548 360			-44 990	-593 351				-593 351
Arvonkorotukset									
Kirjanpitoarvo 31.12.2017	**11 039 949**	**9 086 558**	**423 881**	**6 596 384**	**27 146 772**	**204 720**	**248 291**	**453 011**	**27 599 783**

Omistukset muissa yhteisöissä 2017

Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus-osuus	Konsernin omistus-osuus	**Kuntakonsernin osuus (1 000 €)** omasta pää-omasta	vieraasta pää-omasta	tilikauden voitosta/ tappiosta
Tytäryhteisöt						
Herttuan Kiinteistöpalvelu Oy	Kangasala	100,0 %	100,0 %	1 043	222	129
Kangasalan Kiinteistöpalvelu Oy	Kangasala	100,0 %	100,0 %	771	453	96
Kangasalan Lämpö Oy	Kangasala	100,0 %	100,0 %	7 286	3 100	717
Kangasalan Uimahalli Oy	Kangasala	100,0 %	100,0 %	1 347	7 326	36
KOY Kangasalan Harjunsola I	Kangasala	66,0 %	66,0 %	190	47	-21
KOY Kangasalan Harjunsola II	Kangasala	66,0 %	66,0 %	41	26	2
Kangasalan Parkki Oy	Kangasala	100,0 %	100,0 %	321	1	-10
KOY Kangasalan Säästökeskus	Kangasala	64,6 %	64,6 %	-82	594	0
KOY Taloherttua	Kangasala	100,0 %	100,0 %	-4 185	28 333	34
KOY Vatialan Kasarminportti	Kangasala	59,6 %	59,6 %	1 009	4	-3
As Oy Isopenni	Kangasala	100,0 %	100,0 %	-54	40	0
As Oy Kuhmalahden Kolikko	Kangasala	100,0 %	100,0 %	-80	62	0
As Oy Kuhmalahden Vili	Kangasala	100,0 %	100,0 %	-162	211	0
As Oy Pirkanpelto	Kangasala	100,0 %	100,0 %	-141	146	0
As Oy Tulimäenvatro	Kangasala	100,0 %	100,0 %	-105	103	0
Kangasala-talo Oy	Kangasala	100,0 %	100,0 %	296	150	27
			Yhteensä	**7 495**	**40 817**	**1 007**
Säätiöt						
Kuhmalahden vanhustentalosäätiö	Kangasala	100,0 %	100,0 %	99	77	-7
Vehkajärven vanhustentalosäätiö	Kangasala	100,0 %	100,0 %	36	238	8
Kuntayhtymät						
Pirkanmaan Liitto Ky	Tampere	5,46 %	5,46 %	91	157	0
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri Ky	Tampere	5,95 %	5,95 %	12 570	22 030	643
Tampereen kaupunkiseudun Ky	Tampere	8,06 %	8,06 %	45	30	11
Valkeakosken seudun koulutusky	Valkeakoski	0,53 %	0,53 %	66	9	-5
			Yhteensä	**12 773**	**22 226**	**649**
Osakkuus- ja omistusyhteysyhteisöt						
Kangasalan Jäähalli Oy (1.5.2017 - 30.4.2017)	Kangasala	33,8 %	35,3 %	64	107	18
KOY Nattarin Lähipalvelukeskus	Kangasala	24,3 %	24,3 %	77	1	-3
KOY Tieliikennemuseo	Kangasala	48,3 %	48,3 %	452	1 549	1
Sahalahden Esikäsittelylaitos Oy	Kangasala	41,0 %	41,0 %	6	392	0
Kuntien Hankintapalvelut Kuha Oy	Pirkkala	20,7 %	20,7 %	155	17	15
			Yhteensä	**754**	**2 066**	**31**

Saamiset

	2017	2016
Pitkäaikaiset saamiset		
Saamiset tytäryhteisöiltä		
Lainasaamiset	554 482	669 482
Yhteensä	554 482	669 482
Lyhytaikaiset saamiset		
Saamiset tytäryhteisöiltä		
Myyntisaamiset	3 255	73 875
Siirtosaamiset	0	0
Yhteensä	3 255	73 875
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä		
Myyntisaamiset	3 067	1 127
Siirtosaamiset	225 093	225 093
Yhteensä	228 160	226 220
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteysyhteisöiltä		
Myyntisaamiset	9 463	1 769
Yhteensä	9 463	1 769

Lyhytaikaisiin siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

Siirtyvät korot	225 093	225 093
Kuntarahoitus, etukäteen maksettu lainanlyhennys		463 050
Koulutuskorvaus, TVR		52 006
Vakuutusjaksotus, pakolliset työnantajavak.		203 204
Valtiokonttori/sotainvalidit		111 140
Palkkatuet valtiolta		52 665
Ely-keskus, energiatuki		47 666
KEHA kust.korv kunnille	226 972	
Lääkäreiden koulutuskorvaukset	63 000	63 000
Työterveyshuollon korvaus v.2016 ja 2017	847 700	421 190
VOS Opetus- ja kulttuuri	63 315	38 836
Muut siirtosaamiset	829 346	185 615
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	2 255 426	1 863 465

Rahoitusarvopaperit

Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin		
Markkinarvo	285 775	286 442
Kirjanpitoarvo 31.12.	250 000	250 000
Erotus	35 775	36 442
Muut arvopaperit		
Markkinarvo	35 898 369	26 838 945
Kirjanpitoarvo 31.12.	33 419 192	25 386 731
Erotus	2 479 177	1 452 214

TASEEN VASTATTAVIEN LIITETIEDOT

	2017	2016
Oma pääoma		
Peruspääoma 1.1.	66 725 408	66 725 408
Lisäykset	0	0
Peruspääoma 31.12.	66 725 408	66 725 408
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	51 178 597	49 164 589
Edellisten tilikausien oikaisut		0
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	51 178 597	49 164 589
Tilikauden yli-/alijäämä	3 733 673	2 014 008
Oma pääoma yhteensä	121 637 678	117 904 005

Pitkäaikainen vieras pääoma

Velat, jotka erääntyvät yli viiden vuoden kuluttua

Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	13 663 800	12 312 000
Lainat julkisyhteisöiltä	0	0
Yhteensä	13 663 800	12 312 000

Velkojen erittely	2017	2016
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Velat tytäryhteisöille		
Ostovelat	275 921	212 985
Muut velat	50 537	50 537
	326 458	263 522
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä		
Ostovelat	0	186 994
Siirtovelat	40 594	1 312 052
	40 594	1 499 046

Shekkilimiitti

Luotollinen Danske Bank Oyj:n shekkitili 31.12.	1 681 879	1 681 879
Luotollinen Nordea Pankki Suomi Oyj:n shekkitili 31.12.	840 939	840 940
	2 522 818	2 522 819

Muut velat

Muut pitkäaikaiset velat		
Liittymismaksut	11 062 933	10 066 714
Muut velat	21 338	21 338
Yhteensä	11 084 271	10 088 052

Siirtovelat

Lyhytaikaiset siirtovelat		
Tuloennakot	95 532	260 951
Korkojaksotukset	153 949	197 031
Lomapalkkajaksotus	9 681 320	10 430 100
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	83 975	136 488
Työnantajan eläkevakuutusmaksut	950 661	966 732
Pirkanmaan Sairaanhoitopiirin ky	40 594	1 312 052
Muut menojäämät	161 058	445 436
Yhteensä	11 167 089	13 748 790

VAKUUKSIA JA VASTUUSITOUMUKSIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Vuokrakone- ja leasingvastuut	2017	2016
Omasta puolesta		
Vuokrakone- ja leasingvastuut	3 325 292	2 633 941

Vastuusitoumukset konserniyhteisöjen puolesta

Tytäryhteisöjen puolesta annetut takaukset		
Alkuperäinen pääoma	47 766 726	46 059 585
Jäljellä oleva pääoma	30 782 555	30 811 802

Vakuudet muiden puolesta

Osakkuusyhteisöjen puolesta annetut takaukset		
Alkuperäinen pääoma	4 718 173	4 718 173
Jäljellä oleva pääoma	2 295 310	2 414 234
Takaukset muiden puolesta		
Alkuperäinen pääoma	21 576 700	6 851 095
Jäljellä oleva pääoma	8 486 231	3 437 352

Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista

Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista	174 606 607	147 586 266
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.	0	0
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	115 400	110 163

Muut taloudelliset vastuut

Kangasalan Uimahalli Oy:n ja Kangasalan Torikeskus Oy:n rahoitus päätetään vuosittain talousarvioiden hyväksymisen yhteydessä, VAL 11.1.2010 ja VAL 8.2.2010.

Kangasalan Jäähalli Oy:n ja kunnan välistä 4.11.1996 allekirjoitettua sopimusta on jatkettu 16.4.2007 siten, että laina-aikaa on pidennetty viidellä vuodella ja subventointeja jatketaan kymmenellä vuodella.

Kiinteistö Oy Tieliikennemuseolle	3. vaihe w. 2009-2023 vuosittaisena avustuksena 18 000,- € 4. vaihe w. 2015-2024 vuosittaisena avustuksena 100 000,- €

ARVONLISÄVERON PALAUTUSVASTUU

Kiinteistön myynnin tai käyttötarkoituksen muutoksen johdosta kunnalla saattaa olla velvollisuus maksaa valtiolle takaisin 1.1.2005 alkaen valmistuneista kiinteistöinvestoinneista tai perusparantamisesta tehtyjä arvonlisäveron vähennyksiä tai palautuksia, mutta kasvavana kuntana Kangasalle ei todennäköisesti tule palautusvastuita.

	Oman käytön arvonlisäverona	Ostoihin sisältyneet arvonlisäverot
Vuonna 2008	74 798	1 114 212
Vuonna 2009	40 105	1 185 674
Vuonna 2010	33 188	737 904
Vuonna 2011	14 297	748 027
Vuonna 2012	35 096	3 200 999
Vuonna 2013	34 211	950 817
Vuonna 2014	14 159	2 428 185
Vuonna 2015	105 931	245 270
Vuonna 2016	24 051	1 280 144
Vuonna 2017	13 365	220 736
Yhteensä	**389 199**	**12 111 967**

Maankäyttösopimukset

Maankäyttösopimuksissa ei ole avoimia kaupunkia sitovia velvoitteita. Maankäyttösopimusten seurantarekisteri otetaan käyttöön vuoden 2018 aikana. Jos maankäyttösopimusten tarkastuksen yhteydessä havaitaan puutteita ennakkotulojen kirjaamisessa, ne oikaistaan vuoden 2018 tilinpäätöksen yhteydessä edellisten tilikausien ylijäämään.

Korkosuojauksiin liittyvät johdannaissopimukset

Danske Bank Oyj, johdannaissopimus on päättynyt 4.6.2017.

5.1.5 Henkilöstöä koskevat liitetiedot

Henkilöstön lukumäärä 31.12.	2017	2016
Vakituiset	1632	1716
Määräaikaiset, tilapäiset	406	353
joista työllistettyjä	16	18
Oppisopimus	1	2
Yhteensä	2039	2071

Henkilöstökulut

	2017	2016
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	66 280 030	67 134 321
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	13 990 790	14 866 752
Muut henkilösivukulut	3 435 163	4 834 154
Henkilöstökorvaukset ja muut korjauserät	-1 200 086	-1 150 655
Yhteensä tuloslaskelman mukaan	82 505 898	85 684 572
Henkilöstökuluja aktivoitu pysyviin vastaaviin	241 332	224 447
Yhteensä henkilöstökulut	82 747 229	85 909 019

Luottamushenkilön palkkioista perityt ja puolueelle tilitetyt luottamushenkilömaksut

	2 017	2 016
Suomen Keskusta	4 167	3 899
Kansallinen Kokoomus	9 869	8 601
Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue	12 671	12 014
Suomen Kristillisdemokraatit	5 176	4 542
Vasemmistoliitto	1 993	1 459
Vihreä liitto	2 245	1 505
Perussuomalaiset	1 791	1 290
Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	37 912	33 309

Tilintarkastajan palkkiot

BDO Audiator Oy	2017	2016
Tilintarkastuspalkkiot	21 435,50	44 867,40
Muut palkkiot	1 375,00	6 600,00
Palkkiot yhteensä	22 811,00	51 467,40

5.1.6 Tiedot kunnan ja sen intressitahoihin kuuluvien välisistä liiketoimista

Kunta on antanut tilikaudella vuoden 2017 talousarvion yhteydessä hyväksytyt avustukset konserniyhtiöille ja muille yhteistoimintatahoille seuraavasti:

- Kangasalan Uimahalli Oy, 770 000 euroa
- Kangasala-talo Oy, 1 112 000 euroa
- Kiinteistö Oy Tieliikennemuseo, 118 000 euroa
- Kangasalan Jäähalli Oy 75 000 euroa

Konserniyhtiöille toteutetun kyselyn mukaan konsernin lähipiirin kanssa ei ole ollut tavanomaisesta poikkeavaa liiketoimintaa.

Tytäryhtiöiden palvelujen normaalista hinnoiteltu ei ole poikettu, eikä annettu poikkeuksellisia alennuksia toisille konserniyhtiöille.

5.2 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET

Konsernitilinpäätöksen laajuus
Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä sekä tytäryhteisöt.

Konsernirakenteen muutokset
Kiinteistö Oy Sahalahden Yrittäjätalo myyty, kunnanhallituksen päätös 20.2.2017.

Keskinäisen omistuksen eliminointi
Kunnan ja sen tytäryhteisöjen sekä kuntayhtymien omistusosuuksien keskinäisen omistuksen eliminointi on tehty sovelletulla hankintamenomenetelmällä.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet
Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta.

Suunnitelmanpoistojen oikaisu
Kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden rakennusten poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu yhtiöiden oman pääoman eriä, edellisten tilikausien yli-/alijäämää ja tilikauden yli-/alijäämää vastaan. Säätiöiden ja osakkuusyhtiöiden rakennusten poistoja ei ole oikaistu suunnitelman mukaisiksi, koska tietoja ei ole ollut käytettävissä.

Osakkuusyhteisöt
Osakkuusyhteisöt on yhdistelty konserniyhteisöjen omistusosuutta vastaavalla määrällä osakkuusyhteisön voitosta tai tappiosta sekä oman pääoman muutoksesta.
Yhdistelyssä huomioitu myös poistoerojen ja vapaaehtoisten varausten vaikutus omaan pääomaan.

KONSERNITULOSLASKELMAN LIITETIEDOT

Toimintatuotot tehtäväalueittain

	2017	2016
Yleishallinto	610 752	2 286 869
Sosiaali- ja terveyspalvelut	75 334 652	74 312 111
Opetus- ja kulttuuripalvelut	5 764 242	5 327 395
Yhdyskuntapalvelut	20 594 058	19 338 820
Muut palvelut	6 883 410	6 231 254
	109 187 116	107 496 450

Pakollisten varausten muutokset

Pirkanmaan Sairaanhoitopiirin ky		
Potilasvahinkovastuuvaraus 1.1.	2 101 451	2 073 553
Omistusosuuden muutos, vähennys	-133 627	0
Lisäykset	70 746	27 898
Potilasvahinkovastuuvaraus 31.12.	2 038 570	2 101 451

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja tappiot

Myyntivoitot		
Myyntivoitot, maa-alueet	336 930	732 781
Myyntivoitot, osakkeet	62 283	
Myyntivoitot, rakennukset	104 770	0
Myyntivoitot, muut	200 647	533 119
	704 630	1 265 900
Myyntitappiot		
Myyntitappiot, osakkeet	673 863	0
Myyntitappiot, rakennukset		0
Myyntitappiot, muut	20 133	97 529
	693 997	97 529

Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely

Muut satunnaiset tuotot		
Käyttöomaisuuden myyntivoitot	0	70 892
Omistusosuuksien luovutukset	0	69 208
Muut satunnaiset tuotot	0	189 883
	0	329 982
Muut satunnaiset kulut		
Muut satunnaiset kulut	0	189 883

KONSERNITASEEN LIITETIEDOT

TASEEN VASTAAVIEN LIITETIEDOT

Arvonkorotukset	2017	2016
Maa- ja vesialueet		
Arvo 1.1.	19 644	19 644
Arvonkorotusten purku		
Arvo 31.12.	19 644	19 644

Arvonkorotusten kohteena olevien maa-alueiden arvo on määritetty varovaisuuden periaatetta noudattaen. Kirjanpitolain mukaiset arvonkorotusten edellytykset täyttyvät.

Siirtosaamiset	2017	2016
Korkojaksotukset	154 722	216 660
Verosaamiset	77 003	1 354
Jaksotetut henkilöstökulut	134 708	490 196
Menoennakot	21 401	533 855
Tuet ja avustukset	1 326 493	921 415
Kuntayhtymien maksuosuusennakot		0
Muut lyhytaikaiset	1 246 327	432 405
	2 960 654	2 595 885

TASEEN VASTATTAVIEN LIITETIEDOT

Oma pääoma

	2017	2016
Peruspääoma 1.1.	66 725 408	66 725 408
Lisäykset		
Peruspääoma 31.12.	66 725 408	66 725 408
Yhdistysten ja säätiöiden pääomat 1.1.	115 165	112 191
Omistusosuuden muutos, lisäys		2 974
Yhdistysten ja säätiöiden pääomat 31.12.	115 165	115 165
Arvonkorotusrahasto 1.1	19 644	19 644
Omistusosuuden muutos, vähennys		0
Arvonkorotusrahasto 31.12.	19 644	19 644
Muut omat rahastot 1.1.	1 341 829	1 355 087
Omistusosuuden muutos, vähennys	-1 423	0
Lisäykset		63
Siirto peruspääomaan		
Vähennykset	-223 264	-13 321
Muut omat rahastot 31.12.	1 117 142	1 341 829
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	59 792 164	47 856 489
Omistusosuuden muutos, vähennys		0
Osingonjako	-892 200	0
Aikaisempiin tilikausiin liittyvät korjaukset	33	57 139
Yritysmyynnit		1 235 159
Edelisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) muutos	-281 245	-37 777
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	58 618 752	49 111 010
Tilikauden yli/alijäämä	14 245 662	10 681 154
Oma pääoma yhteensä	140 903 257	127 994 210

Pakolliset varaukset

Muut pakolliset varaukset		
Potilasvahinkovakuutus	2 038 570	2 101 451

Muut velat

Muut pitkäaikaiset velat		
Liittymismaksut	11 829 520	10 066 714
Muut velat	369 908	1 260 104
Yhteensä	12 199 429	11 326 818

Erittely siirtoveloista

Korkojaksotukset	153 949	498 785
Jaksotetut henkilöstökulut	14 515 841	16 010 168
Jaksotetut tuet ja avustukset	117 090	660 358
Muut lyhytaikaiset	2 787 132	2 695 899
	17 574 012	19 865 210

KONSERNIN VAKUUKSIA JA VASTUUSITOUMUKSIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Leasingvastuiden yhteismäärä

	2017	2016
Leasingvastuiden yhteismäärä	4 330 641	3 790 022

Vastuusitoumukset muiden puolesta

Takaukset muiden puolesta		
Alkuperäinen pääoma	21 611 133	11 603 702
Jäljellä oleva pääoma	8 487 422	5 853 944

6 ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET

6.1 KANGASALAN VESI -liikelaitos

Kangasalan Vesi -liikelaitos
Vastuuhenkilö: toimitusjohtaja Antti Kytövaara

Talous

KANGASALAN VESI	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	Erotus	Toteutuma %
Tuloarviot ja määrärahat					
Toimintatuotot	**7 129 207**	**7 080 000**	**7 263 676**	**183 676**	102,59%
ulkoiset	6 737 413	6 710 000	6 897 520	187 520	102,79%
sisäiset	391 794	370 000	366 156	-3 844	98,96%
Toimintamenot	**-4 027 394**	**-4 299 696**	**-4 529 944**	**-230 248**	105,35%
ulkoiset	-3 801 231	-4 031 738	-4 359 559	-327 821	108,13%
sisäiset	-226 163	-267 958	-170 385	97 573	63,59%
Toimintakate	**3 101 813**	**2 780 304**	**2 733 732**	**-46 572**	98,32%
Poistot ja arvonalentumiset	**-2 263 657**	**-2 590 000**	**-2 365 566**	**224 434**	91,33%

Toimintaympäristö

Toiminta sisältää vedentuotannon omista pohja- ja pintavesilaitoksista ja jätevesien johtamisen Tampereelle Viinikanlahden jätevedenpuhdistamolle käsiteltäväksi sekä jätevesien käsittelyn Pohjan alueella. Siirtoviemäri Kuhmalahden Kirkonkylästä Sahalahteen otettiin käyttöön 1.2.2017, jonka jälkeen Kirkonkylän jätevedenpuhdistamo jäi pois käytöstä.

Kangasalan Vesi- liikelaitoksen tehtävänä on johtaa laadukasta talousvettä verkostoon liitetyille asukkaille sekä huolehtia jäteveden johtamisesta puhdistettavaksi turvallisesti. Toiminnan tulee olla taloudellisesti tehokasta ja sen pitää keskittyä huolehtimaan luotettavista vesihuoltopalveluista laitoksen omalla toiminta-alueella. Vesijohtoverkostoon on liittynyt n. 6200 kiinteistöä, joissa on noin 29 600 asukasta. Viemäriverkostoon on liittynyt n. 5090 kiinteistöä, joissa on noin 27900 asukasta.

Tampereen Vedelle maksettiin jätevesikorvauksia n. 1,8 Milj€. Sisäisissä tuotoissa on peritty 110 000 € huleveden palvelumaksua katujen ja yleisten alueiden kuivatuksen osuutena hulevesien investointi- ja käyttökustannuksista.

Kuhmalahden vesilaitos on yhdistetty Kangasalan Vesi -liikelaitokseen 1.1.2016 alkaen. Kunta on päättänyt, että Kangasala on mukana osakkaana Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:ssä.

Toiminnan painopistealueet 2017

Hyvän talousveden varmistaminen ja asiallisen viemäröinnin järjestäminen on vesilaitoksen päätehtävä, mikä edellyttää laadukkaita ja kestäviä vesihuoltoratkaisuja.

Pääpaino investointien osalta oli verkostojen ja pumppaamoiden saneerauksissa. Merkittävä lähitulevaisuuden hanke on uuden Lamminrahkan alueen vesihuollon suunnittelu ja rakentaminen.

Tuloutus kunnalle

Kangasalan Vesi -liikelaitos tuloutti kunnalle korkona perustamislainasta ja korvauksena peruspääomasta yhteensä 200 000 euroa vuonna 2017.

STRATEGISET TAVOITTEET 2017

1.	**Hyvinvoiva asukas/kuntalainen**
4.	**Tasapainoinen talous**
7	**Sähköisten palveluiden kehittäminen**

Toiminnalliset tavoitteet 2017

	Toiminnallinen tavoite	Toteuma 31.12.2017
1.1	Vedentuotannon ja -jakelun luotettavuus	Vedenjakelu ja -tuotanto toimi hyvin. Putkirikkoja korjattiin 15 kpl.
1.2	Jätevesien johtamisen luotettavuus	Putkirikkoja korjattiin 7 kpl. Vuotovesien osuus oli kokonaisjätevesivirtaamasta 22,4 %. Virtaamahuippu ajoittui 16.9.2017, jolloin Tampereelle johdettiin yhteensä 10 698 m³/vrk. Kevään (17.3.2017) sulamisvesien virtaamahuippu oli 9254 m³/vrk.
4.1	Liikelaitoksen toiminnan kannattavuus	Liikevaihto ja muut tuotot olivat 7 263 676 € ja toimintakulut 4 529 943 €. Talouden toteutuminen oli hieman suunniteltua parempi.
7.1	Ylläpitojärjestelmien kehittäminen	Otettu käyttöön - uusi vesihuollon automaatiojärjestelmäversio - Trimple NIS-verkkotietojärjestelmän kunnossapitomoduuli - Buildie sähköisen laadunvarmistus/toiminnanohjausjärjestelmän mobiiliratkaisu

Informatiiviset tunnus-luvut	TP 2016	MTA 2017	TP 2017	TA 2018	TS 2019
Laskutettu vesimäärä, m3	1 717 500	1 660 000	1 691 000	1 650 000	1 650 000
Laskutettu jätevesimäärä, m3	1 577 300	1 493 000	1 562 000	1 500 000	1 500 000
Vesijohtoverkosto, km	405	406,5	407	407	407
Viemäriverkosto, km	330	335,5	332	336	336
Hulevesiverkosto, km	60,5	61	61	61	61
Henkilöstö (budjetoidut vakanssit)	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**
Nettotuotot / euroa / asu-kasmäärä	**99**	**88**	**87**	**90**	**93**
Liikevaihto / euroa /asu-kasmäärä	**229**	**225,5**	**230**	**230**	**234,5**

Liite Vesi 2.1, Vesi 15.3.2018 § 9

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOS

TOIMINTAKERTOMUS vuonna 2017

Kangasalan Vesi -liikelaitos

Kangasalan Vesi -liikelaitos on Kangasalan kunnan liikelaitos, joka tuottaa vesihuoltopalveluja asiakkailleen. Kunta on määritellyt vesihuoltolaitokselle toiminnalliseksi tavoitteeksi seuraavaa:

’’Kangasalan Vesi -liikelaitoksen tavoitteena on toiminnallaan turvata toiminta-alueellaan sellainen vesihuolto, että kohtuullisin kustannuksin on saatavissa riittävästi terveydellisesti ja muutoinkin moitteetonta talousvettä sekä turvata terveyden ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen viemäröinti.’’

Katsaus vesihuoltotoimintaan

Vesilaitoksen päätehtävä on hyvän talousveden varmistaminen ja asiallisen viemäröinnin järjestäminen asiakkaille.

Kangasalla voidaan nauttia laadukkaasta ja raikkaasta pohjavedestä. Vedenhankinta tapahtuu pääasiassa Rikun ja Raikun pohjavesilaitoksien kautta ja Kuhmalahden alueella on käytössä päävedenottamoita kapasiteetiltaan pienempi Lintusyrjän pohjavedenottamo. Sahalahden pintavesilaitos toimii varalaitoksena.

Valvontatutkimusohjelman vesinäytetuloksien perusteella talousveden laatu on pysynyt hyvällä tasolla. Laitoksilta lähtevä vesi on tasalaatuista ja talousvesiasetuksien 1352/2015 sekä 683/2017 mukaista.

Raikun vedenottamon kaivojen hapetus mangaanipitoisuuden alentamiseksi on otettu pysyvästi käyttöön osana vedenkäsittelyä. Rikun vedenottamolla suodatinaltaisiin lisättiin antrasiittihiekkaa, joka parantaa raudan ja mangaanin poistoa raakavedestä.

Sahalahden pintavesilaitoksen koekäyttöä jatkettiin suunnitelman mukaisesti, jolloin se voidaan ottaa tarvittaessa nopeasti käyttöön. Sahalahden pintavesilaitos turvaa Sahalahden taajaman talousveden hankinnan, mikäli pitkissä siirtolinjoissa on ongelmia. Lisäksi Kangasalan Vesi -liikelaitoksen verkostoon on kaksi varayhteyttä Tampereen verkostosta. Vehkajärvelle rakennettiin uusi vedenottamo vuonna 2017 alueen vesihuollon kehittämiseksi. Vedenottamon toiminta käynnistyy vuoden 2018 aikana.

Vuonna 2017 Kuhmalahden Pohjan aluetta lukuun ottamatta Kangasalan Vesi –liikelaitoksen toiminta-alueella vastaanotetut jätevedet johdettiin kahta siirtoviemärilinjaa pitkin Tampereelle puhdistettavaksi.

Siirtoviemärilinjan rakentaminen Kuhmalahden Kirkonkylästä Sahalahteen valmistui loppuvuodesta 2016 ja se otettiin käyttöön 1.2.2017. Samalla päättyi Kuhmalahden alueen jätevesien käsittely Kuhmalahden Kirkonkylän puhdistamolla. Käytöstä poistetun puhdistamon purkamisen selvitystyö käynnistettiin vuonna 2017. Kuhmalahden Pohjan alueen jätevedet käsiteltiin Pohjan jätevedenpuhdistamolla. Pohjan puhdistamolla saneerattiin bioroottoria ja sen oheislaitteita. Lisäksi muutettiin laitoksen automaatiojärjestelmää.

Käyttötoiminta toteutettiin suunnitelmien mukaisesti. Yhtenä painopistealueena oli laitosten ja pumppaamoiden ennakkohuoltotöiden tekeminen. Käyttö-, huolto- ja ylläpitotoiminta järjestettiin pääosin oman organisaation kautta. Omaa toimintaa täydennettiin osto- ja sopimuspalveluilla mm. seuraavin toimin: Kangasalan alueen jätevesien käsittelypalvelut sekä Sahalahden jätevesien esikäsittely, talousveden ja jäteveden laboratorioanalyysipalvelut, painehuuhtelu- ja imuautopalvelut. Uudis- ja saneerauskohteiden rakentamis-, työkone- ja suunnittelupalvelut ovat myös ensisijaisesti ulkopuolelta hankittavia palveluja.

Sähköisiä järjestelmien kehittäminen jatkui myös kuluvan vuoden aikana. Verkostokarttajärjestelmän tietojen päivittäminen jatkui edelleen ja tietojärjestelmän vesihuollon toimintaa tukevia lisäominaisuuksia otettiin käyttöön. Vesilaitoksien, paineenkorotusasemien, ylävesisäiliöiden ja jätevedenpumppaamoiden automaatio- ja kaukovalvontajärjestelmän uusi järjestelmäversio otettiin käyttöön vuonna 2017.

Tampereen seudun vesihuoltolaitoksien tehtiin monipuolisesti yhteistyötä, mm. Sulkavuoren puhdistamohankkeen kautta. Lisäksi vesilaitos on Suomen Vesilaitosyhdistyksen jäsen, joka tuottaa erilaisen asiantuntijapalveluja, järjestää alan koulutusta ja valvoo vesilaitoksien etua laajemmalti Suomen mittakaavassa.

Hallinto ja henkilöstö

Kangasalan Vesi –liikelaitos on toiminut kuntalain tarkoittamana liikelaitoksena vuoden 2009 alusta lukien. Kangasalan Vesi –liikelaitos kuuluu teknisen keskuksen organisaatioon. Valtuusto päätti kokouksessaan 23.1.2017, että kunnallinen vesihuoltotoiminta jatkuu edelleen liikelaitosmuotoisena.

Kangasalan Vesi -liikelaitoksen johtokunta vuonna 31.5.2017 saakka

jäsen	**varajäsen**
Haavisto Jussi, pj	Somppi Tapio
Mansikka-aho Juha, vpj	Tiilikainen Markku
Haaparanta Saila	Järvensivu Sari
Heikkilä Arja	Kamppari Seija
Könönen Maritta	Nieminen Nina
Nurmi Leo	Mäntylä Kalle

1.6.2017 alkaen

Uotila Riku-Sippo, pj	Haavisto Jussi
Rajala Miikka, vpj	Alenius Henri
Eerola Sakari	Arra Simo
Pekkarinen Marja	Peltonen Milla
Aarnio Anja	Kouhia Pirkko-Liisa
Saarinen Susanna	Niemelä Reetta

Johtokunta kokoontui 8 kertaa vuonna 2017.

Vastuuhenkilöt:

Hallinto ja asiakaspalvelu	toimitusjohtaja Antti Kytövaara
Laitokset	käyttöpäällikkö Mauno Annala
Verkostot	verkostoinsinööri Sampo Nurmi, verkostoinsinööri Sami Virkajärvi

Vesilaitoksen toimintoja hoitaa koko- tai osa-aikaisesti 24 henkilöä.

Tunnuslukuja ja suoritteita

Liikevaihto ja muut tuotot toteutuivat hieman yli arvioidun 7 263 676 € (102,6 %). Vuoden toimintakulut 4 529 943 € (105,4 %) ylittivät suunnitellun arvion.

Rahoitustuotot ja -kulut olivat -258 425 € (106,8 %). Kunnan peruspääoman korvaus oli 170 396 €, perustamislainaa lyhennettiin 56 666 € ja sen korkoa maksettiin 29 604 €. Poistot olivat 2 357 268 €.

Tilikauden tulos oli kokonaisuutenaan hieman parempi kuin arvioitu. Sekä tulot että käyttömenot ylittivät suunnitellun tason. Merkittävin poikkeama oli Tampereelle johdettavien jätevesien selvästi arvioitua suurempi määrä sateisen vuotovesiä lisänneen loppuvuoden sään johdosta. Tämän johdosta myös jätevesien vastaanottomaksut nousivat suunniteltua isommiksi. Tilikaudelta 2017 kertyi ylijäämää 124 918,22 €.

Investoinnit olivat yhteensä 1,9 milj. euroa, joista 1,2 milj. euroa kohdentui verkostojen ja jätevesipumppaamoiden saneerauksiin. Alkuvuodesta käyttöön otettuun Kuhmalahti-Sahalahti siirtoviemäriin saatiin valtionrahoitusosuutta yhteensä 0,6 milj. euroa. Uutta vesijohtoverkostoa rakennettiin 1,7 km ja vanhaa verkostoa saneerattiin 1,6 km. Uutta jätevesiviemäriä rakennettiin 1,4 km ja vanhaa verkostoa saneerattiin 2,7 km. Vesihuoltoverkostoa saneerattiin mm. Ruutanan ja Aseman välisellä alueella ja Vatialassa Eerolan alueella.

Uutta lainaa ei otettu. Vanhoja ulkoisia lainoja lyhennettiin yhteensä 569 922 €.

Taulukko 1. Talouden vertailutaulukko

	TP 2016	TA-muutokset	TA 2017	TP 2017	Poikkeama	Poikkeama %
Kangasalan Vesi -liikelaitos						
Toimintatuotot	**7 129 207**		**7 080 000**	**7 263 676**	**183 676**	2,59%
ulkoiset	*6 737 413*		*6 710 000*	*6 897 520*	*187 520*	2,79%
sisäiset	*391 794*		*370 000*	*366 156*	*-3 844*	-1,04%
Toimintamenot	**-4 012 102**		**-4 299 696**	**-4 529 944**	**-230 248**	5,35%
ulkoiset	*-3 785 939*		*-4 031 738*	*-4 359 559*	*-327 821*	8,13%
sisäiset	*-226 163*		*-267 958*	*-170 385*	*+97 573*	-36,41%
Toimintakate	***3 117 104***		***2 780 304***	***2 733 732***	***-46 572***	-1,68%
Poistot ja arvonalentumiset	-2 263 657		-2 590 000	-2 365 566	224 434	-8,67%

Taulukko 2. Toiminnan tunnuslukutaulukko

	2015	2016	2017
Liikevaihto (€)	6 669 859	7 124 993	7 241 991
Toimintakulut (€)	3 700 950	4 027 394	4 529 943
Verkostoon liitetyt kiinteistöt (kpl)			
- vesijohto	5674	6156	6226
- viemäri	4846	5030	5093
Laskutus (m3)			
- vesi	1 633 700	1 717 500	1 691 000
- jätevesi	1 500 000	1 577 300	1 562 000
Laskutus (€)			
- vesi + perusmaksut	2 548 276	2 794 763	2 832 907
- jätevesi + perusmaksut	3 889 259	4 119 800	4 233 994
Verkostopituudet (km)			
- vesijohto	359	405	407
- jätevesiviemäri	292	330	332
- hulevesiviemäri	60	60	61
Kangasalan Vesi –liikelaitoksen toiminta-alueella verkostoon johdettu kokonaisvesimäärä (m^3/a)			
- Rikun vedenottamolta pumpattu vesi	1 103 757	1 224 983	1 292 704
- Raikun vedenottamolta pumpattu vesi	770 854	866 238	901 432
- Kuhmalahden vedenottamolta pumpattu vesi		49 139	41 700
- Sahalahden pintavesilaitokselta pumpattu vesi	0	0	0
- Tampereen Vedeltä ostettu vesi			
○ Kuminakatu	339	6 808	943
○ Kiveliö	0	203	0
YHTEENSÄ	**1 874 033**	**2 147 371**	**2 236 779**
Kangasalan Vesi –liikelaitoksen toiminta-alueelta Tampereelle johdettu jätevesi (m3/a)			
- Roopennotko JVP pumpattu jätevesi	966 910	1 192 376	1 430 558
- Saarenmaa JVP pumpattu jätevesi	930 486	817 092	772 201
YHTEENSÄ	**1 897 396**	**2 009 468**	**2 202 759**
Kuhmalahden jätevedenpuhdistamoilla (Kirkonkylä käytössä vain tammikuun 2017) puhdistettu jätevesimäärä (m3/a)		**23 356**	**6 580**

Taulukko sisältää v. 2016 alkaen Kuhmalahden alueen vesihuollon

STRATEGISET TAVOITTEET 2017

	Hyvinvoiva asukas/kuntalainen
	Tasapainoinen talous
	Sähköisten palveluiden kehittäminen

TOIMINNALLISET TAVOITTEET 2017

	Toiminnallinen tavoite	Toteutunut 31.12.2017
Vedentuotannon ja -jakelun luotettavuus		Vedenjakelu ja -tuotanto toimi hyvin. Putkirikkoja korjattiin 15 kpl.
Jätevesien johtamisen luotettavuus		Putkirikkoja korjattiin 7 kpl. Vuotovesien osuus oli kokonaisjätevesivirtaamasta 22,4 %. Virtaamahuippu ajoittui 16.9.2017, jolloin Tampereelle johdettiin yhteensä 10 698 m³/vrk. Kevään (17.3.2017) sulamisvesien virtaamahuippu oli 9254 m³/vrk.
Liikelaitoksen toiminnan kannattavuus		Liikevaihto ja muut tuotot olivat 7 263 676 € ja toimintakulut 4 529 943 €. Talouden toteutuminen oli hieman suunniteltua parempi.
Ylläpitojärjestelmien kehittäminen		Otettu käyttöön - uusi vesihuollon automaatiojärjestelmäversio - Trimple NIS-verkkotietojärjestelmän kunnossapitomoduuli - Buildie sähköisen laadunvarmistus/toiminnanohjausjärjestelmän mobiiliratkaisu

Talousveden laatu

Kaikissa Rikun ja Raikun pohjavedenottamoiden lähtevän veden näytteissä talousveden laatu oli Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksien 1352/2015 sekä 683/2017 mukaisesti hyvää talousvettä. Vedenottamoilla suoritettiin lähtevän veden määritysten lisäksi raakavesikaivojen käyttötarkkailua.

Varayhteyksien kautta Tampereelta otettiin vettä vuoden 2017 aikana yhteensä 943 m^3. Varalaitosta ei tarvittu ollenkaan vuoden aikana. Sahalahden pintavesilaitoksen ylläpito varalaitoksena jatkui suunnitelman mukaisesti koekäyttämällä laitosta kerran kuukaudessa.

Vesilaitoksen tarkkailun piirissä ovat valvontatutkimusohjelman mukaiset verkostoveden määritykset sekä laitoksen käyttötarkkailu, joka liittyy omien prosessien ja laadunvalvonnan tarkkailuun. Valvontatutkimusohjelman mukainen tarkkailu suoritetaan pääsääntöisesti aina käyttöpisteissä eli suoraan kuluttajien hanoista ja käyttötarkkailu laitokselta lähtevästä vedestä ja raakavedestä. Alla olevissa taulukoissa 3, 4 ja 5 on esitetty laitoksilta lähtevän veden määritystulokset ja taulukossa 6 ja 7 on esitetty valvontatutkimusohjelman mukaiset verkostovalvonnan tulokset. Taulukko 6 sisältää myös vesiosuuskuntien verkostosta otetut valvontatutkimusohjelman mukaiset näytteet.

Laboratorioanalyyseissa on määrityksille aina tietyt minimirajat eli tietty arvo jonka alapuolella ei saada enää luotettavaa tulosta, koska pitoisuudet ovat niin pieniä. Taulukoissa esitettyihin tuloksiin on merkitty tämä minimiarvo, jos tulos on alle tämän rajan

Talousveden laatu Rikun vedenottamolla

Rikun vedenottamon lähtevän veden rauta ja mangaanipitoisuudet ovat pysyneet hyvällä tasolla. Hiekkasuodattimet toimivat hyvin ja poistavat raakavedestä tehokkaasti raudat ja mangaanit. Raakaveden laadun kausittaiset vaihtelut eivät näy lähtevän veden pitoisuuksissa oikeastaan millään tavalla, joten laitos toimii kokonaisuudessaan hienosti.

Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry:n laboratoriossa teetettiin yhteensä 141 analyysia laitoksen käyttötarkkailua varten. Lisäksi käyttötarkkailuun liittyivät omat määritykset sekä automaation online –mittaukset. (Tulokset esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3. Rikun vedenottamon lähtevän veden käyttötarkkailu vuodelta 2017

	Min	Max	Ka	Enimmäispitoisuus
Escherichia coli	0	0	0	0 pmy/100 ml
Koliformiset bakteerit (+37 °C)	0	0	0	0 pmy/100 ml
Heterotrofinen pesäkeluku (+22 °C)	0	22	3	Ei epätavallisia muutoksia (100 pmy/ml)
pH	7,5	8,1	7,8	6,5 - 9,5
Sameus	<0,20	0,68	0,27	Ei epätavallisia muutoksia (1,0 NTU)
Orgaanisen hiilen kokonaismäärä (TOC)	1,7	1,9	1,8	Ei epätavallisia muutoksia
Alkaliteetti	1,1	1,3	1,2	mmol/l
Kokonaiskovuus	1,9	2,3	2,1	°dH
Kokonaiskovuus	0,35	0,41	0,38	mmol/l
Kalsium	8,2	9,6	9,0	mg/l
Magnesium	3,3	4,0	3,6	mg/l
Vapaa hiilihappo	0,8	2,5	1,9	mg/l
Happi, [O]	7,0	9,1	8,1	mg/l
Rauta, [Fe]	<10	23	15	200 µg/l
Mangaani, [Mn]	<1	<1	<1	50 µg/l
Kloridi, [Cl^-]	7,1	8,4	7,6	250 mg/l
Sulfaatti, [SO_4^{2-}]	27	35	30	250 mg/l
Kokonaiskloori, [Cl_2]	0,05	0,10	0,07	mg/l
Sitoutunut kloori	0,05	0,06	0,05	mg/l
Vapaa kloori	0,05	0,08	0,06	mg/l
Ammonium, [NH_4^+]	0,004	0,015	0,008	0,5 mg/l
Ammoniumtyppi	0,003	0,012	0,006	0,4 mg/l
Nitriitti, [NO_3^-]	0,007	0,007	0,007	hanasta 0,5 mg/l, lähtevä 0,1 mg/l
Nitriittityppi	0,002	0,002	0,002	0,15 mg/l
NO_3-N + NO_2-N	0,13	0,40	0,27	11 mg/l
Nitraatin ja nitriitin summa	0,6	1,8	1,2	50 mg/l
Nitraatti, [NO_2^-]	0,6	1,8	1,2	50 mg/l
Nitraattityppi	0,13	0,40	0,27	11 mg/l

Talousveden laatu Raikun vedenottamolla

Raikun vedenottamolla jatkettiin kaivoalueen hapetusta pumppaamolla raakavesikaivosta toiseen ja lisäämällä maaperään johdettavaan veteen ilmaa ejektoriperiaatteella. Tällöin maaperään johdettavaan veteen imetään ilmaa ja ilman happi sitoutuu raakaveteen ja hapettaa tehokkaasti kaivon ympäristöä. Kun yhdestä kaivosta pumpataan raakavettä laitokselle, toinen kaivo hapettaa kolmatta. Näin hapetus on jatkuvaa ja maaperän happipitoisuus on saatu pysymään hyvänä ja raudan ja mangaanin liukeneminen on vähentynyt huomattavasti.

Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry:n laboratoriossa teetettiin yhteensä 141 analyysia laitoksen lähtevän veden tarkkailua varten. Lisäksi käyttötarkkailuun liittyivät omat määritykset sekä automaation online –mittaukset. (Tulokset esitetty taulukossa 4).

Taulukko 4. Raikun vedenottamon lähtevän veden käyttötarkkailu vuodelta 2017

	Min	Max	Ka	Enimmäispitoisuus
Escherichia coli	0	0	0	0 pmy/100 ml
Koliformiset bakteerit (+37 °C)	0	0	0	0 pmy/100 ml
Heterotrofinen pesäkeluku (+22 °C)	0	2	0	Ei epätavallisia muutoksia (100 pmy/ml)
pH	7,8	8,0	7,9	6,5 - 9,5
Sameus	<0,20	0,26	0,21	Ei epätavallisia muutoksia (1,0 NTU)
Orgaanisen hiilen kokonaismäärä (TOC)	0,70	0,90	0,78	Ei epätavallisia muutoksia
Alkaliteetti	1,3	1,9	1,5	mmol/l
Kokonaiskovuus	3,9	5,6	4,5	^{o}dH
Kokonaiskovuus	0,69	1,00	0,80	mmol/l
Kalsium	16	23	18	mg/l
Magnesium	7,3	10,00	8,28	mg/l
Vapaa hiilihappo	0,8	2,4	1,4	mg/l
Happi, [O]	7,6	11,3	9,5	mg/l
Rauta, [Fe]	<10	<10	<10	200 µg/l
Mangaani, [Mn]	1,3	19,0	5,6	50 µg/l
Kloridi, [Cl^-]	13	18	15	250 mg/l
Sulfaatti, [SO_4^{2-}]	51	64	57	250 mg/l
Kokonaiskloori, [Cl_2]	0,05	0,09	0,07	mg/l
Sitoutunut kloori	0,05	0,05	0,05	mg/l
Vapaa kloori	0,05	0,09	0,06	mg/l
Ammonium, [NH_4^+]	0,004	0,006	0,005	0,5 mg/l
Ammoniumtyppi	0,003	0,004	0,004	0,4 mg/l
Nitriitti, [NO_3^-]	0,007	0,007	0,007	hanasta 0,5 mg/l, lähtevä 0,1 mg/l
Nitriittityppi	0,002	0,002	0,002	0,15 mg/l
NO_3-N + NO_2-N	0,49	0,67	0,58	11 mg/l
Nitraatin ja nitriitin summa	2,2	3,0	2,6	50 mg/l
Nitraatti, [NO_2^-]	2,2	3,0	2,6	50 mg/l
Nitraattityppi	0,49	0,67	0,58	11 mg/l

Talousveden laatu Lintusyrjän vedenottamolla

Lintusyrjän vedenottamon aloitettiin lähtevän veden käyttötarkkailu vuonna 2017. Aikaisemmin Kuhmalahden alueen talousveden laadun seuranta tapahtui verkoston käyttötarkkailun yhteydessä. Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry:n laboratoriossa teetettiin yhteensä 52 analyysia laitoksen käyttötarkkailua varten. (Tulokset esitetty taulukossa 5).

Taulukko 5. Lintusyrjän vedenottamon lähtevän veden käyttötarkkailu vuodelta 2017

	Min	Max	Ka	Asetuksen laatuvaatimus/-suositus
Escherichia coli	0	0	0	0 pmy/100 ml
Koliformiset bakteerit (+37 °C)	0	0	0	0 pmy/100 ml
Heterotrofinen pesäkeluku (+22 °C)	0	0	0	Ei epätavallisia muutoksia, 100 pmy/ml
pH	7,8	7,8	7,8	6,5 - 9,5 (käytännössä 7,0 - 8,8)
Sameus	0,20	0,20	0,20	Ei epätavallisia muutoksia
Orgaanisen hiilen kokonaismäärä (TOC)	0,8	0,9	0,9	Ei raja-arvoa, käytännössä n. 4 mg/l
Alkaliteetti	0,67	0,68	0,68	mmol/l
Kokonaiskovuus	0,89	0,93	0,91	dH
Kokonaiskovuus	0,16	0,17	0,17	mmol/l
Kalsium	4,3	4,5	4,4	
Magnesium	1,2	1,3	1,3	
Vapaa hiilihappo	1,6	1,6	1,6	
Happi, [O]	9,5	10,3	9,9	
Rauta, [Fe]	10	10	10	200 µg/l
Mangaani, [Mn]	1	1	1	50 µg/l
Kloridi, [Cl^-]	0,8	0,9	0,9	250 mg/l
Sulfaatti, [SO_4^{2-}]	15	16	16	250 mg/l
Ammonium, [NH_4^+]	0,004	0,010	0,007	0,5 mg/l
Ammoniumtyppi	0,003	0,008	0,006	0,4 mg/l N
Nitriitti, [NO_3^-]	0,007	0,007	0,007	hanasta 0,5 mg/l, lähtevä 0,1 mg/l
Nitriittityppi	0,002	0,002	0,002	0,15 mg/l N
NO_3-N + NO_2-N	0,055	0,061	0,058	11 mg/l N
Nitraatin ja nitriitin summa	0,24	0,27	0,26	50 mg/l
Nitraatti, [NO_2^-]	0,24	0,27	0,26	50 mg/l (käytännössä 15 mg/l)
Nitraattityppi	0,055	0,061	0,058	11 mg/l (käytännössä 15 mg/l)
Sähkönjohtavuus	103	106	105	2500 µS/cm

Talousveden laatu verkostossa

Kangasalan Vesi –liikelaitoksen jakaman talousveden laatua valvotaan valvontatutkimusohjelman mukaisesti kuukausittain eri puolilta verkostoa. Näytteiden ottamisen suorittaa vesilaitoksen hoitaja. Suunnitellun näytteenotto-ohjelman lisäksi terveystarkastajat ottavat vesinäytteitä satunnaisesti.

Vuoden 2017 aikana valvontatutkimusohjelman mukaisia analyyseja tehtiin eri puolilta Kangasalan verkostoa 352 kappaletta.

Kuhmalahden verkostosta valvontatutkimuksen analyyseja tehtiin 102 kappaletta vuonna 2017.

Taulukko 6. Valvontatutkimusohjelman mukainen Kangasalan verkostotarkkailu 2017

	Min	Max	Ka	Enimmäispitoisuus
Escherichia coli	0	0	0	0 pmy/100 ml
Koliformiset bakteerit (+37 °C)	0	0	0	0 pmy/100 ml
Clostridium perfringens	0	0	0	0 pmy/100 ml
Enterokokit	0	0	0	0 pmy/100 ml
Heterotrofinen pesäkeluku (+22 °C)	0	40	5	Ei epätavallisia muutoksia (100 pmy/ml)
pH	7,7	8,4	7,9	6,5 - 9,5
Sameus	<0,20	0,54	0,23	Ei epätavallisia muutoksia (1,0 NTU)
Väriluku	<5	<5	<5	Ei epätavallisia muutoksia
Orgaanisen hiilen kokonaismäärä (TOC)	1,1	1,8	1,5	Ei epätavallisia muutoksia
Rauta, [Fe]	<10	27	13	200 µg/l
Mangaani, [Mn]	<1	29	3	50 µg/l
Kloridi, [Cl^-]	7	12	10	250 mg/l
Sulfaatti, [SO_4^{2-}]	30	49	40	250 mg/l
Ammoniumtyppi	0,003	0,008	0,005	0,4 mg/l
Ammonium, [NH_4^+]	0,004	0,010	0,006	0,5 mg/l
Nitriittityppi	0,002	0,002	0,002	0,15 mg/l
Nitriitti, [NO_3^-]	0,007	0,007	0,007	hanasta 0,5 mg/l, lähtevä 0,1 mg/l
Nitraattityppi	0,29	0,55	0,42	11 mg/l
Nitraatti, [NO_2^-]	1,3	2,5	1,9	50 mg/l
NO_3-N + NO_2-N	0,29	0,55	0,42	11 mg/l
Nitraatin ja nitriitin summa	1,3	2,5	1,9	50 mg/l
Sähkönjohtavuus	208	363	265	2500 µS/cm
Natrium, [Na]	27	29	28	200 mg/l
Alumiini, [Al]	<10	15	13	200 µg/l
Arseeni, [As]	<0,2	<0,2	<0,2	10 µg/l
Kadmium, [Cd]	0,08	0,21	0,15	5 µg/l
Kromi,[Cr]	<2	<2	<2	50 µg/l
Kupari, [Cu]	0,013	0,023	0,018	2 mg/l
Fluoridi, [F^-]	0,15	0,20	0,18	1,5 mg/l
Lyijy, [Pb]	0,10	0,10	0,10	10 µg/l
Elohopea, [Hg]	<0,005	<0,005	<0,005	1 µg/l
Nikkeli, [Ni]	1,4	3,8	2,6	20 µg/l
Trihalometaanit yht.	2,3	3,8	3,1	100 µg/l
Bromidikloorimetaani	0,80	1,00	0,90	µg/l
Bromoformi	<0,5	<0,5	<0,5	µg/l
Dibromikloorimetaani	0,50	0,91	0,71	µg/l
Kloroformi	0,61	2,80	1,71	µg/l

Pestisidit Gc + LC	0	0	0	Summa 0,5 µg/l, yksittäisen 0,1 µg/l

Sisältää myös vesiosuuskuntien verkostosta otetut valvontatutkimusohjelman mukaiset näytteet.

Taulukko 7. Valvontatutkimusohjelman mukainen Kuhmalahden verkostotarkkailu 2017

	Min	Max	Ka	Enimmäispitoisuus
Escherichia coli	0	0	0	0 pmy/100 ml
Koliformiset bakteerit (+37 °C)	0	0	0	0 pmy/100 ml
Enterokokit	0	0	0	0 pmy/100 ml
Heterotrofinen pesäkeluku (+22 °C)	0	5	2	Ei epätavallisia muutoksia (100 pmy/ml)
pH	7,7	7,9	7,8	6,5 - 9,5
Sameus	<0,20	<0,20	<0,20	Ei epätavallisia muutoksia (1,0 NTU)
Väriluku	<5	<5	<5	Ei epätavallisia muutoksia
Orgaanisen hiilen kokonaismäärä (TOC)	1,1	1,1	1,1	Ei epätavallisia muutoksia
Rauta, [Fe]	<10	<10	<10	200 µg/l
Mangaani, [Mn]	<1	<1	<1	50 µg/l
Kloridi, [Cl^-]	0,9	0,9	0,9	250 mg/l
Sulfaatti, [SO_4^{2-}]	15	15	15	250 mg/l
Ammoniumtyppi	0,003	0,004	0,0033	0,4 mg/l
Ammonium, [NH_4^+]	0,004	0,006	0,004	0,5 mg/l
Nitriittityppi	0,002	0,002	0,002	0,15 mg/l
Nitriitti, [NO_3^-]	0,007	0,007	0,007	hanasta 0,5 mg/l, lähtevä 0,1 mg/l
Nitraattityppi	0,061	0,061	0,061	11 mg/l
Nitraatti, [NO_2^-]	0,27	0,27	0,27	50 mg/l
NO_3-N + NO_2-N	0,061	0,061	0,061	11 mg/l
Nitraatin ja nitriitin summa	0,27	0,27	0,27	50 mg/l
Sähkönjohtavuus	98	294	130	2500 µS/cm
Kalsium, [Ca]	4,3	4,3	4,3	mg/l
Magnesium, [Mg]	1,3	1,3	1,3	mg/l
Kokonaiskovuus	0,89	0,89	0,89	°dH
Kokonaiskovuus	0,16	0,16	0,16	mmol/l
Natrium, [Na]	15,00	15,00	15,00	200 mg/l
Alumiini, [Al]	<10	<10	<10	200 µg/l
Arseeni, [As]	<0,2	<0,2	<0,2	10 µg/l
Kadmium, [Cd]	0,16	0,16	0,16	5 µg/l
Kromi,[Cr]	<2	<2	<2	50 µg/l
Kupari, [Cu]	0,01	0,01	0,01	2 mg/l
Fluoridi, [F^-]	0,15	0,15	0,15	1,5 mg/l
Lyijy, [Pb]	<0,8	<0,8	<0,8	10 µg/l
Elohopea, [Hg]	<0,005	<0,005	<0,005	1 µg/l
Nikkeli, [Ni]	3,0	3,0	3,0	20 µg/l

Jäteveden puhdistus ja johtaminen

Kangasalan viemäriverkostosta johdettiin Tampereen Viinikanlahden puhdistamolle yhteensä 2 202 759 m³, joka on 193 291 m³ enemmän kuin edellisenä vuonna. Roopennotkon pumppaamon kautta johdettiin 1 430 558 m³ ja Saarenmaan pumppaamon kautta 772 201 m³.

Kuhmalahden alueen jätevedet käsiteltiin Kirkonkylän (pelkästään tammikuussa 2017) ja Pohjan jätevedenpuhdistamoilla. Molempien puhdistamoiden puhdistustulos on hyvä.

Kangasalan kunta on yhtenä osakkaana Sahalahden esikäsittelylaitos Oy:ssä. Yhteistyö Saarioinen Oy:n ja Sahalahden Broiler Oy:n jätevesien esikäsittelyn osalta jatkui Kemira Operon Oy:n kanssa. Esikäsittelylaitoksen toiminta on ollut tavoitteet täyttävää ja tehokasta. Siirtoviemärin hajuhaittoja on vähennetty jatkamalla FIN-12 kemikaalin annostelua siirtoviemäriin johdettavaan jäteveteen sekä ylläpitämällä siirtoviemärin pumppaamojen hajunpoistosuodattimia.

Kaaviossa 1. on esitetty Tampereelle johdettu jätevesivirtaama Roopennotkon ja Saarenmaan pumppaamojen virtaamista graafisesti. Kaaviosta voidaan havaita kevään sulamisvesien tulvahuippu 17.3.2017 sekä syksyn 16.9 ja 9.10.2017 sateiden aiheuttamat korkeat virtausmäärät. Kokonaisuudessaan vuoden 2017 sademäärä oli 13% suurempi kuin keskimääräinen sademäärä (vuosina 1981-2010).

Sahalahden virtaamissa havaitaan selvästi sahalaitainen teollisuuden vaikutus trendeissä, joka johtuu arkipäivien ja viikonloppujen suuresta virtaama vaihtelusta

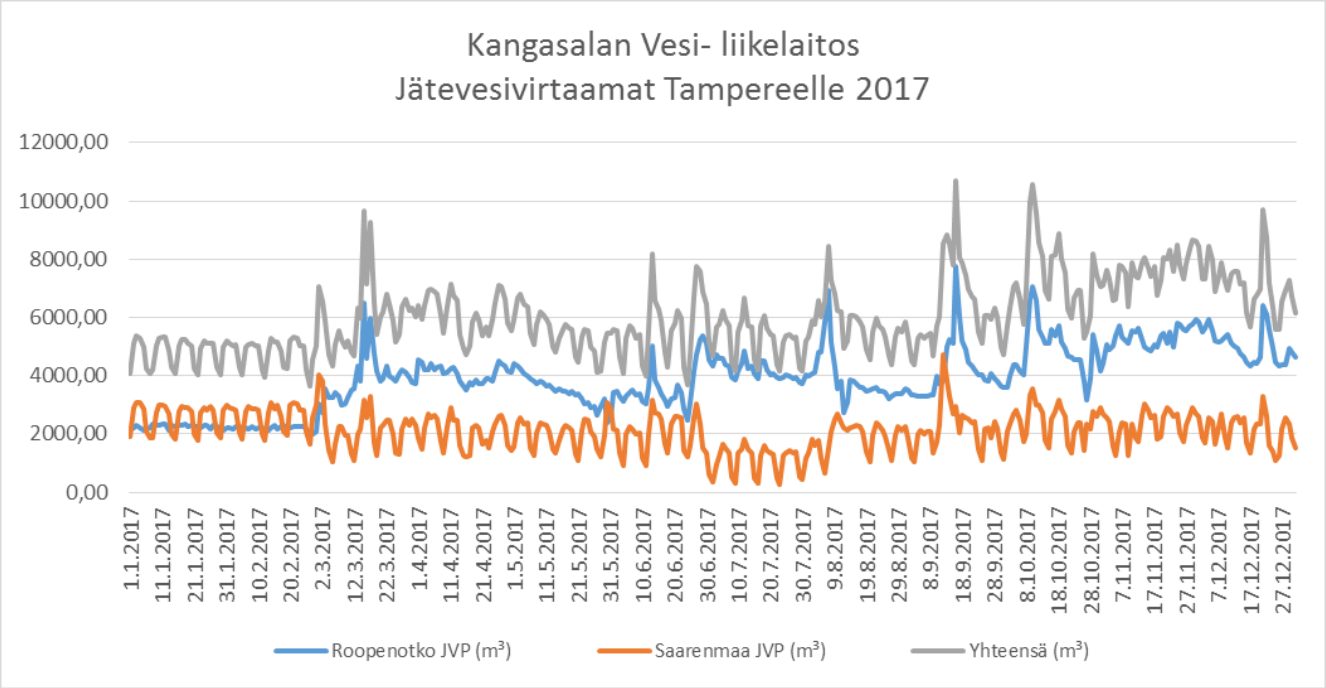

Kaavio 1: Tampereelle johdetut jätevesivirtaamat 2017

Tulevaisuuden näkymät

Hyvän talousveden varmistaminen ja asiallisen viemäröinnin järjestäminen asiakkaille on tulevaisuudessakin vesilaitoksen päätehtävä, mikä edellyttää laadukkaita ja kestäviä vesihuoltoratkaisuja.

Uudisrakentaminen sijoittuu tulevaisuudessa nykyisen rakennetun infran sisälle tai sen läheisyyteen yhdyskuntarakenteen tiivistämisen ansioista sekä koko kunnan kannalta merkittävälle Lamminrahkan alueelle. Ojala-Lamminrahka hanke on Kangasalan ja Tampereen yhteishanke, jonne tavoitellaan noin 13 000 asukkaan uutta aluekokonaisuutta. Lamminrahkan hanketta kunnan puolesta koordinoi ja vetää hankkeen kokopäiväinen projektipäällikkö.

Korjausvelan hallinta on yksi suurimmista haasteista tulevaisuudessa samalla kun uusinvestoinnit jatkuvat seutukunnan vilkkaan kehittymisen johdosta. Mittavat saneeraustoimet verkoston korjausvelan hallinnaksi ovat vesihuoltotoiminnan ylläpidon kannalta välttämättömiä ja verkostosaneeraukset jatkuvat lähivuosina vilkkaina sekä puhdas- että jätevesiverkostojen osalta. Saneeraus olemassa olevalla toiminta-alueella vaatii suunnitelmallisuutta sekä vankkaa osaamista sekä rakennuttajalta että urakoitsijalta. 2017 vuoden aikana saatiin päätökseen verkostosaneerausohjelman päivitys ja johtokunta päätti saneerausohjelman toteuttamisen aikataulun. Asiakkailtamme saneeraukset vaativat jatkossakin kärsivällisyyttä, koska työmaat ovat usein lähes kotioven tuntumassa. Jätevesipumppaamoille tehtiin elinkaareen perustava tarkastuskierros, jonka perusteella suoritetaan pumppaamoiden saneeraukset tulevina vuosina.

Vedentuotantolaitosten osalta tilanne tällä hetkellä on hyvä ja viime vuosien suurien investointien vaikutukset ovat selvästi havaittavissa. Toiminta on tehokasta ja verkostoon johdettavan talousveden laatu on hyvä.

Vesilaitoksen kohteiden energiatehokkuuteen tullaan kiinnittämään huomiota tulevina vuosina ja pyritään vähentämään energiankulutusta.

Tulevaisuudessa ilmaston ääri-ilmiöiden lisääntyminen tullee jatkumaan ja vesilaitoksen tulee pystyä vastaamaan näihinkin haasteisiin. Tämän vuoksi vesilaitoksen henkilöstön ja päivystäjien ammattitaito ja koulutus tulee pitää hyvällä tasolla ja toimintoja jatkuvasti kehittää.

Pirkanmaan keskuspuhdistamo sijoittuu Tampereelle Sulkavuoreen ja se on ollut toteutussuunnittuvaiheessa. Tampereen kaupungin aikaisemmin yksinomistaman Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n toimintaan liittyi useampi kunta. Suunnatun osakeannin kautta uusiksi omistajiksi tulivat Kangasala, Ylöjärvi, Pirkkala, Vesilahti ja Lempäälä. Yhtiö vastaa Pirkanmaan merkittävimmän ympäristöinvestointihankeen toteuttamisesta. Hankkeen tavoitteena on mm. tehostaa jätevesien käsittelyä tiukentuvien ympäristölupaehtojen johdosta ja korvata kuntien jätevedenpuhdistamoita yhteisellä keskuspuhdistamolla vähän jälkeen vuoden 2020. Lisäksi Tavase Oy on jättänyt lupavirastoon vuoden 2013 aikana vesilain mukaisen päivitetyn lupahakemuksen koskien vireillä olevaa tekopohjavesihanketta. Aluehallintovirastosta tuli hylkäävä lupapäätös mutta lupaprosessi kokonaisuudessaan on vielä kesken. Kunnan valtuusto on tehnyt päätöksen 16.4.2012 § 29, jonka perusteella kunta irtautuu Tavase Oy:stä. Kunnan irtautuminen Tavase Oy:stä ei ole kuitenkaan vielä toteutunut, vaan valtuusto on päättänyt 25.1.2016, että asia arvioidaan uudelleen, kun lupahakemukseen on annettu lainvoimainen ratkaisu

Selonteko sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä

Sisäinen valvonta

Kangasalan kunnan hallintosäännön mukaan sisäisestä valvonnasta, sisäisestä tarkastuksesta ja riskienhallinnasta vastaa kunnanhallitus ja sen lisäksi johtokunta seuraa ja kehittää liikelaitoksen toimintaa, kannattavuutta ja omaisuudenhoitoa. Kangasalan Vesi -liikelaitoksessa on noudatettu samoja periaatteita kuin kunnan sisäisen valvonnan järjestämisessä ja sen perusteella on voitu riittävästi varmistua, että Kangasalan Veden toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on ollut riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä on noudatettu ja että omaisuus ja voimavarat on kohtuudella turvattu.

Riskienhallinnan järjestäminen

Tilikauden aikana Kangasalan Vedessä ei ole raportoitu merkittävistä riskeistä, joista olisi aiheutunut vahinkoa sen toiminnalle tai tavoitteiden toteutumiselle. Omaisuuden hankinnassa, luovutuksessa tai käyttöarvossa menetyksiä ei ole todettu arvon alennuksia eikä vesilaitos ole joutunut korvausvastuuseen tai muuhun oikeudelliseen vastuuseen. Kangasalan Vedellä on tehty toimintaan liittyviä erilaisia riskienhallinta-arviointeja ja niiden perusteella toimenpideohjelmia riskien hallitsemiseksi ja vähentämiseksi. Riskienhallinta-arviointien laatimiseen on osallistunut koko henkilöstö laajasti.

Vuonna 2017 hyväksyttiin toimialakohtainen riskienhallintasuunnitelma. Lisäksi valmistuivat talousveden valmistusta ja jakelua koskeva WSP -riskitarkastelu sekä viemäröinnin SSP- riskitarkastelu. Valmissuunnitelma ja viestintäsuunnitelma päivitettiin myös vuonna 2017

Hulevedet

Liikelaitoksen tehtäviin kuuluu vastata myös hulevesien johtamisesta siltä osin kuin niitä johdetaan putkiverkossa vesilaitoksen toiminta-alueella. Hulevesien kustannukset on laskennallisesti eriytetty vesilaitoksen kirjanpidossa vuoden 2015 alusta lähtien. Uutta verkostoa rakennettiin Horron ja Mäntyveräjän uusille alueille yhteensä 0,5 km, olevaa verkostoa saneerattiin Vatialassa vähäisesti. Tällä hetkellä vesilaitos perii liittyviltä asiakkailta liittymismaksua ja kunnalta hulevesipalvelumaksua. Tilikauden ulkoinen liikevaihto oli 5 100 €, ulkoiset kulut 16 546 €, poistot vuodesta 2015 lähtien toteutettujen investointien osalta 7 498 € ja tilikauden alijäämä ulkoisten erien osalta oli 18 943,72 €.

Vesilaitoksen vaikutukset kunnan talouteen

Kangasalan Vesi -liikelaitoksen vaikutus kunnan talouteen oli positiivinen. Vesilaitos kattoi kulunsa keräämillään maksutuloilla ja touti kunnalle peruspääoman korvauksena yhteensä 170 396 euroa. Lisäksi perustamislainaa lyhennettiin kunnalle 56 666 euroa ja sen pääomasta maksettiin korkoja yhteensä 29 604 euroa. Taseessa kunnalta lyhytaikaisia saatavia on yhteensä n. 3 Milj€ euroa

Tuloksen käsittely

Vuoden 2017 tilikauden ylijäämä 124 918,22 € kirjataan taseeseen oman pääoman tilille.

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOKSEN TULOSLASKELMA 31.12.2017

		TP 2017		TP 2016
Liikevaihto		**7 241 990,59**		**7 124 993,40**
Liiketoiminnan muut tuotot		21 685,43		4 213,11
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	-721 939,35		-686 146,62	
Palvelujen ostot	-2 717 333,64	-3 439 272,99	-2 264 151,25	-2 950 297,87
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-771 883,36		-742 032,02	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-144 872,95		-147 318,42	
Muut henkilösivukulut	-125 403,40	-1 042 159,71	-171 875,08	-1 061 225,52
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 357 268,19		-2 263 657,12	
Arvonalentumiset	-8 297,38	-2 365 565,57	0,00	-2 263 657,12
Liiketoiminnan muut kulut		-48 511,10		-15 870,58
Liikeylijäämä (-alijäämä)		**368 166,65**		**838 155,42**
Rahoitustuotot ja -kulut				
Muut rahoitustuotot	6 922,35		17 166,97	
Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkokulut	-29 603,71		-29 603,71	
Muille maksetut korkokulut	-56 591,73		-66 844,98	
Korvaus peruspääomista	-170 396,29		-170 396,29	
Muut rahoituskulut	-183,25	-249 852,63	-185,35	-249 863,36
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä		**118 314,02**		**588 292,06**
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia		**118 314,02**		**588 292,06**
Poistoeron lisäys(-) tai vähennys (+)		6 604,20		6 618,46
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)		**124 918,22**		**594 910,52**

LIIKELAITOKSEN TUNNUSLUVUT

Sijoitetun pääoman tuotto, %	**2,5 %**	**5,7 %**
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	**2,7 %**	**6,7 %**
Voitto, %	**1,6 %**	**8,3 %**

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOKSEN RAHOITUSLASKELMA 31.12.2017

	2017		2016	
Toiminnan rahavirta				
Liikeylijäämä (-alijäämä)	368 166,65		838 155,42	
Poistot ja arvonalentumiset	2 365 565,57		2 263 657,12	
Rahoitustuotot ja -kulut	-249 852,63		-249 863,36	
Tulorahoituksen korjauserät	0,00		-806,45	
	2 483 879,59	2 483 879,59	2 851 142,73	2 851 142,73
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-1 958 813,54		-2 215 575,83	
Rahoitusosuudet inv.menoihin	0,00		332 150,92	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	24 157,00	-1 934 656,54	806,45	-1 882 618,46
Toiminnan ja investointien rahavirta		**549 223,05**		**968 524,27**
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muilta	-569 922,00		-576 702,00	
Lyhytaikaisten lainojen muutos kunnalta	-56 666,00		-56 666,00	
Lyhytaikaisten lainojen muutos muilta	0,00	-626 588,00	0,00	-633 368,00
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Saamisten muutos kunnalta	0,00		0,00	
Saamisten muutos muilta	-1 387 538,19		-34 209,16	
Korottomien velkojen muutos kunnalta	170 385,15		-1 410 092,45	
Korottomien velkojen muutos muilta	1 294 517,99	77 364,95	1 109 145,34	-335 156,27
Rahoituksen rahavirta		**-549 223,05**		**-968 524,27**

Rahavarojen muutos

Rahavarojen muutos

LIIKELAITOKSEN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	
Investointien tulorahoitus, %	**128,39**
Lainanhoitokate	**3,61** / **4,06**
Kassan riittävyys, pv	**0,00** / **0,00**
Quick ratio	**2,27** / **2,04**
Current ratio	**2,27** / **2,04**

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOKSEN TASE 31.12.2017

	2017	2016
VASTAAVAA		
A PYSYVÄT VASTAAVAT	22 722 922,27	23 153 831,30
I Aineettomat hyödykkeet	71 578,00	
3. Muut pitkävaikutteiset menot	71 578,00	
II Aineelliset hyödykkeet	22 583 455,27	23 085 942,30
1. Maa- ja vesialueet	238 774,60	238 774,60
2. Rakennukset	1 071 149,22	1 143 818,21
3. Kiinteät rakenteet ja laitteet	21 052 716,21	21 455 408,01
4. Koneet ja kalusto	74 482,59	76 920,20
6. Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	146 332,65	171 021,28
III Sijoitukset	67 889,00	67 889,00
4. Muut saamiset	67 889,00	67 889,00
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	4 620 358,35	3 232 820,16
II Saamiset	4 620 358,35	3 232 820,16
Lyhytaikaiset saamiset	4 620 358,35	3 232 820,16
1. Myyntisaamiset	1 624 186,45	974 518,36
3. Saamiset kunnalta/kuntayhtymältä	2 960 013,97	2 249 710,56
4. Muut saamiset	29 308,28	3 061,84
5. Siirtosaamiset	6 849,65	5 529,40
IV Rahat ja pankkisaamiset	0,00	
VASTAAVAA YHTEENSÄ	**27 343 280,62**	**26 386 651,46**

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOKSEN TASE 31.12.2017

	2 017	2 016
VASTATTAVAA		
A OMA PÄÄOMA	11 154 681,87	11 029 763,65
I Peruspääoma	5 163 523,88	5 163 523,88
IV Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	5 866 239,77	5 271 329,25
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	124 918,22	594 910,52
B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	85 855,28	92 459,48
1. Poistoero	85 855,28	92 459,48
E VIERAS PÄÄOMA	16 102 743,47	15 264 428,33
I Pitkäaikainen	14 069 854,52	13 680 159,34
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 900 000,00	2 350 000,00
3. Lainat kunnalta/kuntayhtymältä	736 678,00	793 344,00
4. Lainat julkisyhteisöiltä	24 765,00	124 623,00
8. Korottomat velat kunnalta/kuntayhtymältä	345 478,34	345 478,34
9. Muut velat	11 062 933,18	10 066 714,00
Lyhytaikainen	2 032 888,95	1 584 268,99
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	450 000,00	450 000,00
3. Lainat kunnilta/kuntayhtymiltä	56 666,00	56 666,00
4. Lainat julkisyhteisöiltä	99 858,00	119 922,00
6. Saadut ennakot	578,92	
7. Ostovelat	744 012,03	587 829,63
8. Korottomat velat kunnalta/kuntayhtymältä	170 385,15	0,00
9. Muut velat	175 499,67	148 162,22
10. Siirtovelat	335 889,18	221 689,14
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	**27 343 280,62**	**26 386 651,46**

TASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuusaste, %	**41,11%**	**42,15%**
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	**221,68%**	**214,11%**
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	**221,68%**	**214,11%**
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 €	**5 991**	**5 866**
Lainakanta 31.12., 1000 €	**3 268**	**3 895**
Lainasaamiset, 1000 €		

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOS

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

ARVOSTUSPERIAATTEET JA -MENETELMÄT SEKÄ JAKSOTUS-PERIAATTEET JA -MENETELMÄT

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvät vastaavat on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti.
Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

Jaksotusperiaatteet

Lomapalkkajaksotus on tehty käyttäen joulukuun palkkasummaa ja saman ajankohdan sivukuluprosentteja.

TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT

Toimintatuottojen erittely	2017	2016
Vesimaksut	2 366 259	2 352 980
Jätevesimaksut	3 323 829	3 238 313
Perusmaksut vesi	466 648	441 783
Perusmaksut jätevesi	910 165	881 487
Muut liiketoiminnan tuotot	175 089	209 624
Muut tuotot	20 771	806
Tuet ja avustukset	914	4 213
Yhteensä	7 263 676	7 129 207

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOS

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista

Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistojen määrittämisessä on käytetty ennalta laadittua poisto-suunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu kyseisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Arvioidut poistoajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit sekä poistomenetelmät ovat:

Rakennukset	Tasapoisto	3,33 - 5 %
Rakennusten perusparannukset	Tasapoisto	3,3 % - 10 %
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Verkostot	Menojäännöspoisto	10 %
Muut kiinteät rakenteet ja laittee	Tasapoisto	6,7 - 10 %
Koneet ja kalusto		
Kuljetusvälineet ja autot	Tasapoisto	25 %
Muut laitteet ja kalusteet	Tasapoisto	20 % - 33,3%

Pienet hankinnat on kirjattu vuosikuluiksi.

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuudesta

	2016	2017	2018	2019	2020	KA
Poistonalaiset investoinnit	2 214 770	1 934 657	2 085 000	2 610 000	3 505 000	2 469 885
Rahoitusosuudet	332 151					66 430
Investointien omahankintamenot	1 882 619	1 934 657	2 085 000	2 610 000	3 505 000	2 403 455
Suunnitelmanmukaiset poistot	2 263 657	2 365 566	2 495 000	2 483 000	2 567 000	2 434 845
Ero	-381 038	-430 909	-410 000	127 000	938 000	-31 389
Poikkeama %						-1

Investointitaso pysyy korkeahkona, koska on tarve toteuttaa uusien alueiden ja kohteiden investointihankkeita ja koska vanhan vesihuoltoverkoston saneeraustarve kasvaa verkoston ikääntymisen vuoksi.
Uusien investointien kustannustaso on korkeampi suhteessa poistojen laskennan perusteena olevien vanhempien investointien kustannustasoon.

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOS

TASEEN VASTAAVIEN LIITETIEDOT

Saamiset

	2017	2016
Pitkäaikaiset saamiset		
Pitkäaikaisia saamisia ei ole tytäryhteisöiltä, kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä, eikä osakkuus- ja muilta omistusyhteysyhteisöiltä		
Lyhytaikaiset saamiset		
Saamiset tytäryhteisöiltä		
Myyntisaamiset	3 255	17 134
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä		
Myyntisaamiset	70	262
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteysyhteisöiltä		
Myyntisaamiset	4 069	

Lyhytaikaisiin siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

Työttömyysvakuutusmaksu	84	1 279
Tapaturmavakuutusmaksu		278
Koulutuskorvaus / TVR	914	483
Työterveyshuollon korvaus	3 490	3 490
	4 489	5 529

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOS

TASEEN VASTAAVIEN LIITETIEDOT

Pysyvät vastaavat

	Aineelliset hyödykkeet							**Sijoitukset**	
	Maa-alueet	Muut Pitkävaik Menot	Rakennukset	Kiinteät rakenteet	Koneet ja kalusto	Ennakkomaksut ja keskener. hankinnat	Yhteensä	Muut saamiset	**Pysyvät vastaavat yhteensä**
Poistamaton hankintameno 1.1.	238 775		1 143 818	21 455 408	76 920	171 021	23 085 942	67 889	23 153 831
Lisäykset tilikauden aikana		85 894	17 847	1 778 213	32 835	95 819	2 010 607		2 010 607
Rahoitusosuudet tilikaudella									0
Vähennykset tilikauden aikana				-8 297			-8 297		-8 297
Siirrot erien välillä				44 557		-120 507	-75 951		-75 951
Tilikauden sumu-poistot		-14 316	-90 516	-2 217 164	-35 273		-2 357 268		-2 357 268
Poistamaton hankintameno 31.12.	**238 775**	**71 578**	**1 071 149**	**21 052 716**	**74 482**	**146 333**	**22 655 033**	**67 889**	**22 722 922**
Kirjanpitoarvo 31.12.2017	**238 775**	**71 578**	**1 071 149**	**21 052 716**	**74 482**	**146 333**	**22 655 033**	**67 889**	**22 722 922**

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOS

TASEEN VASTATTAVIEN LIITETIEDOT

Oma pääoma

	2017	2016
Peruspääoma 1.1.	5 163 524	5 163 524
Peruspääoma 31.12.	5 163 524	5 163 524
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	5 866 240	5 271 329
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	5 866 240	5 271 329
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	124 918	594 911
Oma pääoma yhteensä	11 154 682	11 029 764

Pitkäaikainen vieras pääoma

Velat, jotka erääntyvät yli viiden vuoden kuluttua

Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 150 000	1 250 000
Lainat julkisyhteisöiltä	0	0
Lainat kunnalta	453 348	510 014
Yhteensä	1 603 348	1 760 014

Velkojen erittely

Pitkäaikainen vieras pääoma		
Velat tytäryhteisöille		
Muut velat	345 478	221 710
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Velat tytäryhteisöille		
Ostovelat		

Liittymismaksut

Muut pitkäaikaiset velat		
Liittymismaksut	10 717 455	9 845 004

Siirtovelat

Lyhytaikaiset siirtovelat		
Korkojaksotukset	7 170	8 639
Lomapalkkajaksotus	140 548	178 992
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	41 574	22 352
Työnantajan eläkevakuutusmaksut	143 491	11 396
Tapaturmavakuutusmaksut	3 106	310
Yhteensä	335 889	221 689

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOKSEN TUNNUSLUKUJA JA SUORITTEITA

	2017	2016	2015	2014
TUNNUSLUVUT, 1000 €				
Liikevaihto	7242	7125	6670	6452
Liikeylijäämä	125	595	340	247
Investoinnit	1959	2216	1382	3217
Liikeylijäämä/Liikevaihto	1,7	8,3	5,1	3,8
Henkilöstön määrä	24	23	23	21
SUORITTEET				
Verkostoon pumpattu vesimäärä, m^3	2 236 779	2 147 371	1 874 033	1 829 148
Johdettu jätevettä, m^3	2 202 759	2 009 468	1 897 396	1 803 248
Käsitelty jätevettä, m^3	6 580	23 356	-	-
Vesijohtoverkoston kokonaispituus, kn	407	405	359	358
Liittyneitä kiinteistöjä yhteensä, kpl	6 226	6 156	5 674	5 594
Laskutettu vesimäärä, m^3	1 691 000	1 717 500	1 633 700	1 630 000
Jätevesiviemärin kokonaispituus, km	332	330	292	291
Liittyneitä kiinteistöjä yhteensä, kpl	5 093	5 030	4 846	4 774
Laskutettu jätevesimäärä, m^3	1 562 000	1 577 300	1 500 000	1 490 000

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOS

HENKILÖSTÖÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT

	2017	2016
Henkilöstön lukumäärä 31.12.		
Vakituiset	23	23
Määräaikaiset, tilapäiset	1	1
Yhteensä	24	24

Henkilöstökulut

Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	772 624	744 296
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	144 873	147 318
Muut henkilösivukulut	125 403	171 875
Henkilöstökorvaukset ja muut korjauserät	-740	-2 264
Yhteensä tuloslaskelman mukaan	1 042 160	1 061 226
Henkilöstökuluja aktivoitu pysyviin vastaaviin	62 254	69 344
Yhteensä henkilöstökulut	1 104 413	1 130 570

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOKSEN TULOSLASKELMAN TOTEUTUMINEN 31.12.2017

ULKOISET JA SISÄISET	TOTEUTUNUT	TALOUSARVIO	EROTUS	TOTEUTUNUT V. 2016
LIIKEVAIHTO	**7 241 990,59**	**7 080 000**	**-161 991**	**7 124 993**
Liiketoiminnan muut tuotot	**21 685,43**		-21 685	
Muut tuet ja avustukset	**914,47**		-914	4 213
Muut toimintatuotot	**20 770,96**		-20 771	
Materiaalit ja palvelut	**-3 439 272,99**	-3 075 693	363 580	-2 950 298
Ostot tilikauden aikana	**-721 939,35**	-770 580	-48 641	-686 147
Palvelujen ostot	**-2 717 333,64**	-2 305 113	412 221	-2 264 151
Henkilöstökulut	**-1 042 159,71**	-1 188 748	-146 588	-1 061 226
Palkat ja palkkiot	**-771 883,36**	-861 150	-89 267	-742 032
Henkilösivukulut	**-270 276,35**	-327 598	-57 322	-319 194
Poistot ja arvonalentumiset	**-2 365 565,57**	-2 590 000	-224 434	-2 263 657
Suunnitelman mukaiset poistot	**-2 357 268,19**	-2 590 000	-232 732	-2 263 657
Arvonalentumiset	**-8 297,38**		8 297	
Liiketoiminnan muut kulut	**-48 511,10**	-35 255	13 256	-15 871
LIIKEYLIJÄÄMÄ/-ALIJÄÄMÄ	**368 166,65**	**190 304**	**-177 862**	**838 155**
Rahoitustuotot ja -kulut	**-249 852,63**	-242 000	7 853	-249 863
Muut rahoitustuotot	**6 922,35**	14 000	7 078	17 167
Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkokulut	**-29 603,71**	-29 604	0	-29 604
Muille maksetut korkokulut	**-56 591,73**	-56 000	592	-66 845
Korvaus peruspääomista	**-170 396,29**	-170 396	0	-170 396
Muut rahoituskulut	**-183,25**		183	-185
YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ	**118 314,02**	-51 696	-170 010	588 292
YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ ENNEN VARAUKSIA	**118 314,02**	-51 696	-170 010	588 292
Poistoeron lisäys(-) tai vähennys (+)	**6 604,20**		-6 604	6 618
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	**124 918,22**	**-51 696**	**-176 614**	**594 911**

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOKSEN TULOSLASKELMAN TOTEUTUMINEN 31.12.2017

ULKOISET	TOTEUTUNUT	TALOUSARVIO	EROTUS	TOTEUTUNUT V. 2016
LIIKEVAIHTO	**6 875 834,84**	**6 710 000**	**-165 835**	**6 733 200**
Liiketoiminnan muut tuotot	**21 685,43**		-21 685	
Muut tuet ja avustukset	**914,47**		-914	4 213
Muut toimintatuotot	**20 770,96**		-20 771	
Materiaalit ja palvelut	**-3 286 143,24**	**-2 822 790,00**	463 353	-2 738 496
Ostot tilikauden aikana	**-721 939,35**	-770 580	-48 641	-686 147
Palvelujen ostot	**-2 564 203,89**	-2 052 210	511 994	-2 052 349
Henkilöstökulut	**-1 042 159,71**	-1 188 748	-146 588	-1 061 226
Palkat ja palkkiot	**-771 883,36**	-861 150	-89 267	-742 032
Henkilösivukulut	**-270 276,35**	-327 598	-57 322	-319 194
Poistot ja arvonalentumiset	**-2 365 565,57**	-2 590 000	-224 434	-2 263 657
Suunnitelman mukaiset poistot	**-2 357 268,19**	-2 590 000	-232 732	-2 263 657
Arvonalentumiset	**-8 297,38**		8 297	
Liiketoiminnan muut kulut	**-31 255,70**	-20 200	11 056	-1 510
LIIKEYLIJÄÄMÄ/-ALIJÄÄMÄ	**172 396,05**	**88 262,00**	**-84 134**	**672 525**
Rahoitustuotot ja -kulut	**-49 852,63**	**-42 000,00**	7 853	-49 863
Muut rahoitustuotot	**6 922,35**	14 000	7 078	17 167
Muille maksetut korkokulut	**-56 591,73**	-56 000	592	-66 845
Muut rahoituskulut	**-183,25**		183	-185
YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ	**122 543,42**	**46 262,00**	**-76 281**	**622 662**
YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ ENNEN VARAUKSIA	**122 543,42**	**46 262,00**	**-76 281**	**622 662**
Poistoeron lisäys(-) tai vähennys (+)	**6 604,20**		-6 604	6 618
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	**129 147,62**	**46 262,00**	**-82 886**	**629 280**

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOS
HULEVESI TULOSLASKELMA 31.12.2017

			1.1.-31.12.2017			1.1.-31.12.2016
LIIKEVAIHTO			5 100,00			7 172,00
Materiaalit ja palvelut						
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		-2 224,05			-1 750,71	
Palvelujen ostot		-11 114,34			-1 997,65	
Materiaalit ja palvelut yht.			-13 338,39			-3 748,36
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot		-2 240,30			-4 342,39	
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-430,20			-853,72		
Muut henkilösivukulut	-536,83	-967,03		-875,09	-1 728,81	
Henkilöstökulut yht.			-3 207,33			-6 071,20
Poistot ja arvonalentumiset						
Suunnitelman mukaiset poistot			-7 498,00			-3 219,72
Liiketoiminnan muut kulut			0,00			0,00
LIIKEYLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ			-18 943,72			-5 867,28
Ylijäämä /alijäämä ennen varauksia			-18 943,72			-5 867,28
Poistoeron muutos						
Varausten muutos						
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ			-18 943,72			-5 867,28

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOS
HULEVESIEN RAHOITUSLASKELMA 31.12.2017

TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA

	2017	2016
Toiminnan rahavirta		
Liikeylijäämä	-18 944	-5 867
Poistot ja arvonalentumiset	7 498	3 220
Rahoitustuotot ja -kulut		0
Toiminnan rahavirta yht.	-11 446	-2 648
Investointien rahavirta		
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-68 093	-34 644
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0	0
Investointien rahavirta yht.	-68 093	-34 644
Toiminnan ja investointien rahavirta	**-79 539**	**-37 292**

RAHOITUKSEN RAHAVIRTA

Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset muilta		
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys muilta	0	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys kunnalle	0	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muilta	0	0
Lainakannan muutokset yht.	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Vaihto-omaisuuden muutos		0
Saamisten muutos kunnalta	79 539	37 292
Saamisten muutos muilta		0
Korottomien velkojen muutos kunnalta		0
Korottomien velkojen muutos muilta		0
Muut maksuvalmiuden muutokset yht.	79 539	37 292
Rahoituksen rahavirta	**79 539**	**37 292**
Rahavarojen muutos		

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOS
HULEVESI TASE 31.12.2017

VASTAAVAA	**2017**	**2016**
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineelliset hyödykkeet		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	49 042,86	55 291,48
Ennakkomaksut ja keskener.hankinnat	2 703,00	7 490,68
** Aineelliset hyödykkeet yht.	51 745,86	62 782,16
*** Pysyvät vastaavat yht.	51 745,86	62 782,16
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Saamiset kunnalta	220 335,02	110 862,89
* Lyhytaikaiset saamiset yht.	220 335,02	110 862,89
** Saamiset yht.	220 335,02	110 862,89
*** Vaihtuvat vastaavat yht.	220 335,02	110 862,89
VASTAAVAA	**272 080,88**	**173 645,05**

VASTATTAVAA	**2017**	**2016**
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	0,00	0,00
Ed. tilikausienyli/alijäämä	-5 867,28	-9 487,95
Tilikauden yli/alijäämä	-18 493,72	-5 867,28
*** Oma pääoma yht.	-24 361,00	-15 355,23
POISTOERO JA VAP.EHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	0,00	0,00
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen vieras pääoma		
Liittymismaksut ja muut velat	296 441,88	189 000,28
* Pitkäaikainen yht.		
Lyhytaikainen vieras pääoma	0,00	0,00
* Lyhytaikainen yht.	0,00	0,00
*** Vieras pääoma yht.	296 441,88	189 000,28
VASTATTAVAA	**272 080,88**	**173 645,05**

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOKSEN TILINPÄÄTÖKSEN 2017 ALLEKIRJOITUKSET

Kangasalla 15. päivänä maaliskuuta 2018

KANGASALAN VESI -LIIKELAITOKSEN JOHTOKUNTA

Antti Kytövaara
Toimitusjohtaja

Riku-Sippo Uotila

Miikka Rajala

Susanna Saarinen

Marja Pekkarinen

Simo Arra

7 KANGASALAN KUNNAN TILINPÄÄTÖKSEN 2017 ALLEKIRJOITUKSET

KANGASALAN KUNNAN TLINPÄÄTÖKSEN 2017 ALLEKIRJOITUKSET

Kangasalla, 26. päivänä maaliskuuta 2018

KANGASALAN KAUPUNGINHALLITUS

Heikki Lyytinen

Raimo Kouhia

Saana Vahvelainen

Mikko Meurman

Anne-Mari Thomassen

Marko Törhönen

Tero Linna

Stiina Lahikainen

Jorma Jussila

Oskari Auvinen
kaupunginjohtaja

TILINTARKASTUSMERKINTÄ

Suoritetusta tilintarkastuksesta olemme tänään antaneet erillisen tilintarkastuskertomuksen.

Kangasalla, 8 päivänä touko kuuta 2018

Ernst & Young Oy

Ville Valkonen, JHT, HT

8 LUETTELO KÄYTETYISTÄ KIRJANPITOKIRJOISTA JA TOSITE-LAJEISTA

LUETTELO KÄYTETYISTÄ KIRJANPITOKIRJOISTA JA TOSITELAJEISTA

KIRJANPITOKIRJAT	SÄILYTYSTAPA
Tasekirja	Sidottu kirja
Päiväkirja	Paperitulosteet
Pääkirja	Paperitulosteet

APUKIRJAT	SÄILYTYSTAPA
Myyntireskontra	Paperitulosteet
Ostoreskontra	Paperitulosteet
Käyttöomaisuus	Paperitulosteet
Konsernikirjanpito	Paperitulosteet

TOSITELAJIT	TAPAHTUMA	SÄILYTYSTAPA
Kirjanpito		
AIF	AIF tositekonversio	Sähköisessä järjestelmässä
AKT	Aktivoinnit	Sähköisessä järjestelmässä
ALV	ALV-maksuajo	Sähköisessä järjestelmässä
AS	Alkusaldo	Sähköisessä järjestelmässä
Effica	Yksilö- ja perhehuolto	Sähköisessä järjestelmässä
Haahtela	Sisäiset vuokrat	Sähköisessä järjestelmässä
Jamix	Ruokahuolto	Sähköisessä järjestelmässä
Kman	Asiakkaan man. kuittaukset	Sähköisessä järjestelmässä
KPA	Kirjanpitotapahtuman palautustapahtuma	Sähköisessä järjestelmässä
Mediatri	Mediatri kp-aineisto	Sähköisessä järjestelmässä
MuistioE	Muistiotositteet Excelistä	Sähköinen arkistointi
Myre Konv	Myyntireskontran konversio	Sähköisessä järjestelmässä
Palkka	Palkat Populus	Sähköinen arkistointi
Pankki	Pankkitositteet	Paperitulosteet
Myyntireskontra		
Ltappio	Luottotappiokirjaus	Sähköisessä järjestelmässä
Man	Manuaaliset suoritukset	Sähköisessä järjestelmässä
PERINTÄ	Perintä toimeksiantoliittymä	Sähköisessä järjestelmässä
Vii	Viitesuoritukset	Sähköisessä järjestelmässä
10-92	Laskulajit 10-92	Sähköisessä järjestelmässä
Ostoreskontra		
OL	Ostolaskut	Sähköinen arkistointi
OM	Ostoreskontran maksut	Sähköisessä järjestelmässä
ORK	Ostoreskontran kohdistustapahtumat maksutosite	Sähköisessä järjestelmässä
Käyttöomaisuus		
KOM	Käyttöomaisuus	Sähköisessä järjestelmässä
XAKOM	Kom-konversio	Sähköisessä järjestelmässä